

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งความรู้สำคัญของประเทศ ซึ่งมีหน้าที่ทั้งในการรวบรวม การผลิตและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม สถาบันอุดมศึกษา มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตและพัฒนาคนระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นแหล่งรวมของวิทยาการหลายแขนง และเป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถ บทบาทที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามบทบาทและความรับผิดชอบของการเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำพาประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาในที่สุด (ภาวิข ท่องโรจน์, 2551) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 4 ด้านอย่างมีดุลยภาพ ดังนี้ 1. มีหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคม 2. มีการวิจัยเพื่อสร้างและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพของประเภทสถาบัน 3. มีการให้บริการทางวิชาการที่ทันสมัย เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ ตามระดับความเชี่ยวชาญของประเภทสถาบัน 4. มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีการปรับใช้ศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) กล่าวว่า หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยเป็นหน้าที่ที่แยกออกจากกันไม่ได้ แท้จริงหน้าที่ทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการประสิทธิประสาทวิทยาการที่มีคุณค่า หากไม่ได้หมายถึงการถ่ายทอดวิชาการที่มีพื้นฐานจากการวิจัยด้วยจุดมุ่งหมายที่เห็นประโยชน์ของชุมชนเป็นเป้าหมายปลายทาง และเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ในทำนองตรงกันข้าม การวิจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์แต่อย่างใดกับเป้าหมายของการถ่ายทอดวิทยาการ ไม่คิดว่าจะมีคุณประโยชน์อย่างใดแก่ชุมชน และไม่มีส่วนร่วมเสริมวัฒนธรรมเลยก็ไม่น่าจะเป็นการวิจัยที่พึงทำในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกันกับ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2536) ที่กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐยังมีหน้าที่เกี่ยวข้อง และรองรับซึ่งกันและกัน จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งเสีย

ไม่ได้ บทบาทและหน้าที่อื่นคือ ทำการวิจัยข้อเท็จจริงและเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ ให้บริการแก่ชุมชนทางด้านวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางรวมทางด้านวิชาการของประเทศในการติดต่อกับวงการวิชาการเดียวกัน เพื่อการรับรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ในทุกสาขาวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับการดำเนินงานตามภารกิจ 4 ประการดังกล่าว มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจมีจุดเน้นแตกต่างกันได้ (จรัส สุวรรณเวลา, 2540) สถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง เป็นสถาบันอุดมศึกษามุ่งผลิตผลงานวิจัย ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ บางแห่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง มุ่งจัดการศึกษาเฉพาะที่เป็นการลงลึกระดับเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพระดับสูง เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ สถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นสถาบันที่มีภารกิจในลักษณะที่เป็นพหุกิจ หรือสหกิจที่สังคมมอบหมายให้ต้องกระทำอยู่สี่ด้านคือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งภารกิจทั้งสี่ด้านล้วนแต่ต้องอาศัยความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น และภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาทั้งสี่ประการข้างต้น จะสำเร็จลุล่วงไปได้ย่อมต้องอาศัยบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมช่วยดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์นั้น ถือว่าเป็นบุคลากรหลักที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติภารกิจและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการให้แก่สถาบันอุดมศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน, 2540)

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญมากกับการแสวงหาความรู้ และถือว่าการแสวงหาความรู้เป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่งสำหรับมวลมนุษย์ และถือเป็นหน้าที่ของมวลมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นมุสลิม พวกเขาเหล่านั้นจะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาของตนโดยผ่านกระบวนการศึกษา ซึ่งต้องเป็นการศึกษาด้านอิสลามที่มีความเข้มข้น มีคุณภาพ และเป็นการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตตามวิถีทางศาสนาได้อย่างเคร่งครัด เพราะความรู้ทางศาสนานั้น คือ วิถีแห่งการดำเนินชีวิต เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ เป็นกุญแจของความเจริญทางวัฒนธรรมและอารยธรรม ความรู้มีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการมีอยู่ของมนุษย์ ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตัวเอง รู้จักจักรวาล และรู้จักผู้อภิบาลผู้ทรงสร้าง ความจำเป็นในการแสวงหาความรู้นี้เองที่เป็นแรงผลักดันสำคัญ ที่ก่อให้เกิดสถาบันการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ในสังคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีลักษณะพิเศษ ต่างไปจากการศึกษาในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ประชาชนในพื้นที่แห่งนี้จะนิยมให้บุตรหลานของตนศึกษาทั้งวิชาการทางโลกและวิชาการศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาทางศาสนา เพราะการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดสถาบันการศึกษาศาสนาเป็นจำนวนมากในพื้นที่แห่งนี้ และสถาบันการศึกษาใดที่มีการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาการศาสนาและวิชาการสามัญจะได้รับความนิยมจากผู้คนในพื้นที่

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีสถานภาพเทียบเท่ากับคณะ คณะหนึ่ง ของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีวิสัยทัศน์ คือ วิทยาลัยอิสลามศึกษาเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำด้านวิทยาการอิสลามและโลกมุสลิมในภูมิภาค โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

สถาบันอุดมศึกษาอิสลามที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นตัวขับเคลื่อนสังคมมุสลิมที่สำคัญ และถือเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความแตกต่างจากบริบทสังคมส่วนใหญ่ทั่วไป ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญการพัฒนาสถาบันดังกล่าวมาตลอด โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ 2551) สถาบันการศึกษาอิสลามในระดับอุดมศึกษาของไทยมีระดับการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งรัฐบาลไทยให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้มีความจำเป็นที่สถาบันการศึกษาอิสลามที่มีอยู่และที่กำหนดจะสร้างขึ้นตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและยังประโยชน์สูงสุดของสถาบันการศึกษาอิสลามและสังคม

จากความสำคัญและที่มาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและคิดว่าจะมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใน 8 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการสอน บทบาทด้านการวิจัย บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ บทบาทด้านการขึ้นาสังคม บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เติมนภัย และบทบาทด้านการตัดสินใจสงสัยในหลักการอิสลาม บทบาทและภารกิจดังกล่าวเป็นอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบการบริหารงานของวิทยาลัยอิสลามศึกษา ให้มีความสมบูรณ์ในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงขอกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท
  - 1.1 ความหมายของบทบาท
  - 1.2 แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับบทบาท
  - 1.3 ทฤษฎีบทบาท
2. สถาบันอุดมศึกษา
  - 2.1 ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

- 2.2 บทบาทตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา
- 2.3 นโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- 2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. การศึกษาในทัศนะอิสลาม
5. อิสลามศึกษาในประเทศมาเลเซีย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

1.1 ความหมายของบทบาท

นักวิชาการได้ให้ความหมายหลายทัศนะดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาท หรือตำแหน่งหน้าที่

ปราช กล้าผจญ (2540) ได้ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่คุณจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่ง หรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น

สุพัตรา สุภาพ (2542) ได้เสนอว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพตำแหน่ง

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2541) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของคุณบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคม มุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของคุณคนนั้นเป็นมูลฐาน เป็นต้น บทบาทนี้ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของคุณคนอื่น รู้ว่าคุณคนอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีม บุคคลที่ละเมิดบทบาทของตนในสังคมถือเป็นการละเมิดกฎสังคม ผลคือ ก่อให้เกิดปัญหาสังคม หรือบุคคลนั้นไม่อาจจะอยู่ในสังคมนั้นๆได้

งามพิศ สัตร์สงวน (2543) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้เกิดการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์ที่จะเกิดขึ้นได้

เลวิงสัน (Levingson, 1964) อ้างถึงในพิทยา เพชรรักษ์ (2539) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตาม ความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่ตนเองและบุคคลอื่นภายในกลุ่มคาดหวังว่า บุคคลในตำแหน่งนั้นควรจะทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการใช้อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบนั้นจะต้องเป็นที่รู้และเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่ง และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยบทบาทหน้าที่จะถูกกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ ดังนั้นบทบาท จึงมีความหมายแยกออกเป็นสองส่วนคือ

1. บทบาทที่ได้มาพร้อมตำแหน่ง เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับตำแหน่ง เมื่อ บุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะต้องแสดงบทบาทตามกฎหมาย ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสิทธิ หน้าที่ที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน

2. บทบาทที่เป็นความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นบทบาทที่บุคคลที่เกี่ยวข้อง คาดว่าบุคคลที่เข้าไปดำรงตำแหน่งนั้น จะต้องมีความประพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะตรงกับแบบ แผนที่กำหนดไว้หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทศนคติ ประสบการณ์ และการศึกษาอบรมของผู้ที่ เกี่ยวข้อง

1.2 แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับบทบาท

ลินตัน (Linton, 1936) ได้ให้แนวความคิดในเรื่องสถานภาพ (Status) และ บทบาท (Role) เขาเห็นว่าสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่อง กำหนดบทบาท ของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าตำแหน่งนั้นจะมีภารกิจอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมี ตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่มา กับตำแหน่งก็คือบทบาทของตำแหน่ง ไม่สามารถแยกออกจาก กันได้ จนกล่าวได้ว่า ไม่อาจจะมี บทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่ง หรือไม่อาจมีตำแหน่งได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและ ตำแหน่งควบคู่กันเสมอ เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านหนึ่ง ของเหรียญคือตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของ เหรียญก็คือบทบาทนั่นเอง

พาร์สันและซีล (Parsons and Shils, 1951) กล่าวว่า สถานภาพและบทบาทเป็น หน่วยของระบบสังคม โดยยอมรับว่าสถานภาพและบทบาทเป็นคุณลักษณะของผู้แสดง ในสังคม นั้น ๆ บทบาทคือ การจัดระเบียบของผู้เริ่มแสดง เป็นการสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วมของเขาใน

กระบวนการที่มีการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการร่วมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่นที่เรามีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนสถานภาพคือ ตำแหน่งของผู้แสดง

เกรชและคณะ (Krech and Others, 1962) ได้กล่าวว่า บทบาท เป็นแบบแผนความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชน คาดหวังว่า จะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้น ๆ หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ว่า บทบาทคือสิทธิ หน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

เบอร์โล (Berlo, 1966) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

2. บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ

3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร

ลินเดอร์สมิตและคณะ (Lindersmith and Others, 1975 อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2532) กล่าวว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
2. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้มันจะต้องพอเหมาะกับลักษณะเฉพาะของตน
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

4. ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

ส่วนโคเฮิน (Cohen, 1979) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง แม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เรายังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่ง

3. บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้กระทำจริงซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวังด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ ก็จะเป็นความสัมพันธ์ ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกันเช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับ บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ใน ตำแหน่ง ฯลฯ สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทมีดังนี้

1. ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิก ตามความถนัดและ ความสามารถ
2. ทำให้สมาชิกในสังคมรู้ถึงฐานะและความรับผิดชอบของตนเอง
3. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบ สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ไม่ก้าวร้าวกัน
4. ทำให้สมาชิกแต่ละคน รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนตามสถานภาพ

และบทบาท

1.3 ทฤษฎีบทบาท

นักวิชาการได้ศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทจัดทำเป็นทฤษฎีที่น่าสนใจ ดังนี้

1.3.1 ทฤษฎีระบบสังคม (Social System Theory) ทฤษฎีนี้ Getzels และ Guba ได้สร้าง ขึ้นเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมในองค์การต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเป็นระบบสังคม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) และด้านบุคลามิติ (Idiographic Dimension)

1. ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

- สถาบัน ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งจะเป็น กรม กอง โรงเรียน บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมของหน่วยงานหรือองค์การนั้น ครอบคลุมอยู่

- บทบาทตามหน้าที่ สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่ง ต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

- ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก เป็นความคาดหวังที่สถาบันหรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

2. ด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย

- บุคลากรแต่ละคนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคล ในระดับ ต่าง ๆ

เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ ครอบคลุมต่างไป จากวัฒนธรรมโดยรวม

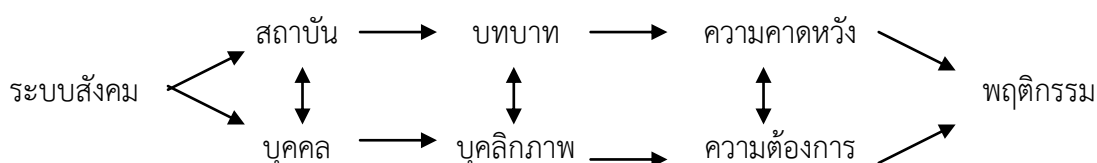
- บุคลิกภาพ หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และ แนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคล เป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

- ความต้องการส่วนตัว (Need - Dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบัน มีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงาน เพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคง ปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่

ด้านสถาบันมิตินั้นจะยึดถือเรื่องสถาบันซึ่งมีบทบาท ต่าง ๆ เป็นสำคัญ บทบาทที่สถาบันได้คิดหรือกำหนดไว้จะต้องชี้แจงให้บุคลากรในสถาบันได้ทราบอย่าง เด่นชัด เพื่อจะได้กำหนดการคาดหวังที่สถาบันได้กำหนดไว้ในบทบาทของตนออกมาตรงกับความต้องการของ ผลผลิตของสถาบันนั้น ส่วนในด้านบุคลามิติ ประกอบด้วยตัวบุคคลที่ ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ซึ่ง บุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ก็มีบุคลิกภาพที่เป็นตัวเองที่ไม่ เหมือนกัน ในแต่ละคนต่างก็มีความต้องการใน ตำแหน่งหน้าที่การงานที่แตกต่างกันออกไป ทั้งสองมิตินี้ระบบสังคมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการ บริหารงานเป็นอันมาก ถ้าหากว่าทุกสิ่งทุกอย่างราบรื่นดี การบริหารงานนั้นสามารถที่จะสังเกต พฤติกรรมได้ (Social Behavior or Observed Behavior)

1.3.2. ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม เกทเซลส์และกูปา (Getzels and Guba, 1968) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ มิติด้าน สถาบัน ได้แก่ สถาบัน บทบาท และความคาดหวัง ส่วนมิติด้านบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพและ ความ ต้องการ มิตินี้ทั้งสองด้านนี้ต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และผลสุดท้ายก็จะเป็น พฤติกรรมที่เห็นได้ใน สังคม

ภาพประกอบ 1 แสดงแบบจำลองกระบวนการทางสังคม

ที่มา : เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2521 : 54

1.3.3. ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) อ้างถึงใน พิตยา เพชรรักษ์ (2539) กล่าวว่าไว้ว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคล ที่มี ตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ต้องแสดงพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่ง จะ ปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกของผู้สวม บทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

1.3.4. ทฤษฎีบทบาทของเนเดล (Nadel's Role Theory) นักมานุษยวิทยา อ้าง ถึงใน พิตยา เพชรรักษ์ (2539) กล่าวว่า บทบาท คือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะคือ

1.3.4.1 ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น เป็นตำรวจ ต้องยิงปืนเก่ง

1.3.4.2 ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้เช่น เป็นตำรวจต้องจับ ผู้ร้าย

1.3.4.3 ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น เป็นตำรวจ ต้องเป็นสมาชิกของ โรงพัก เป็นต้น ถ้ากำหนดให้

P คือ บทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงเขียนเป็นสมการบทบาทได้ว่า

$$P = a + b + c + \dots + n$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่าง น้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน

1.3.5 . ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) อ้างถึงใน พิตยา เพชรรักษ์ (2539) กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดง บทบาทจับผู้ร้าย เพราะเป็นตำรวจ พอตอนเย็นต้องแสดงบทบาทดูแลเลี้ยงดูบุตรเพราะเป็นพ่อแม่ เป็นต้น

1.3.6. ทฤษฎีบทบาทของพาร์สัน (Parson's Role Theory) อ้างถึงใน พิตยา เพชรรักษ์ (2539) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

1.3.7. ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) อ้างถึงใน พิตยา เพชรรักษ์ (2539) กล่าวว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และ บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพ

อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และ สถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมาย

2. สถาบันอุดมศึกษา

2.1 ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญ รวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการระดับสูงในสาขาวิชาการต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือและฐานกำลังอำนาจทางความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีระดับสูง ในระยะที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคม และสังคมโดยทั่วไปให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง (วันชัย ศิริชนะ, 2540) สถาบันอุดมศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินการหลายประการ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

จุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2545)

1. ฝึกฝนคนให้เป็นคนสมบูรณ์ คือ มีความรู้ มีคุณธรรม และเสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคมอย่างเพียงพอ
  2. ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และประยุกต์วิชาการนั้นเพื่อประโยชน์ของคน และสังคม
  3. ส่งเสริมการพัฒนาสังคม (ประเทศ) โดยเป็นอุปกรณ์ให้เกิดการประเมิณผล และการพัฒนาในตัวของสังคมเอง
  4. สนับสนุนและส่งเสริมวิชาชีพและอาชีพต่างๆ (โดยไม่จำกัดสาขา) โดยการให้ภาคทฤษฎี สอดคล้องต้องกันกับภาคปฏิบัติอย่างมากที่สุด
  5. จะต้องเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่มวลชนอย่างมากที่สุดและกว้างที่สุด
- ซึ่ง Bligh (1990 อ้างถึงใน สินีนาฏ บุญช่วย, 2541) ก็ได้กล่าวในแนวเดียวกันว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อ

1. พัฒนาบุคลิกภาพและอารมณ์
2. ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ
3. พัฒนาจิตใจ
4. ความรู้ระดับสูง
5. พัฒนาวัฒนธรรมและความเป็นพลเมืองดี

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา คือการสร้างและ
 จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้ใช้ความเป็นเลิศทางวิชาการพัฒนา
 บุคคลและให้บริการทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติ

2.2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษามี 4 ด้าน คือ

1. บทบาทด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต
  2. บทบาทด้านการวิจัย
  3. บทบาทด้านการบริการทาง
 วิชาการแก่สังคม
  4. บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และบทบาทที่ผู้วิจัยศึกษาเพิ่มเติม
- 4 ด้าน 1. บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ 2. บทบาทด้านการขึ้นนำสังคม 3. บทบาทด้านการ
 ติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย 4. บทบาทด้านการตัดสินใจส่งสัยในหลักการอิสลาม

บทบาทในด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต

เมื่อพิจารณาภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย
 การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำงานนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า การสอนเป็นภารกิจที่
 สถาบันอุดมศึกษาทั้งหลายทั้งปวงถือเป็นอันดับแรก และได้กระทำอย่างต่อเนื่องโดยตลอด นับแต่มี
 สถาบันอุดมศึกษาเกิดขึ้นในโลก โดยที่แต่ก่อนนั้น การสอนซึ่งถือกันว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดวิทยาการ
 จากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนรุ่นต่อไป เป็นการดำรงรักษาของค้ำความรู้ให้คงอยู่ในสังคม และนอกจากนี้แล้ว
 การสอน คือ การอบรมผู้ที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วให้เป็นผู้ที่มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น
 สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตข้างหน้าได้และที่สำคัญมิใช่มีความรู้ หรือเก่งเพียงอย่าง
 เดียว แต่จะต้องเป็นคนดีของสังคมด้วย

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2545) กล่าวว่า การพัฒนาการเรียนการสอนมี 3 ประเด็น
 ประเด็นแรก คือ การพยายามปรับหรือพัฒนาเทคนิคกระบวนการสอนของอาจารย์ให้เปลี่ยน และ
 ปรับจากการบรรยายอย่างเดียว ให้สามารถใช้กระบวนการและเทคนิคต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย
 ประเด็นที่สอง คือ การเรียนการสอนจะพัฒนาโดยการนำการวิจัยค้นคว้าเข้ามา การเรียนการสอนจะ
 เน้นให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับรู้และจำจากครูไปไม่เพียงพอ ต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์
 แทนที่จะเป็นการสอนธรรมดา ควรจะเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนไม่ใช่แค่เน้นกวีชาชีพที่ดี นักปฏิบัติที่ดี
 คือ ต้องพัฒนาให้รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักที่จะสร้างสรรค์ คู่มือหรือเครื่องมือที่สำคัญ คือ เรื่องของการ
 วิจัยว่าจะทำอย่างไรให้การวิจัยกับการเรียนการสอนเข้ามาสัมพันธ์สนับสนุน และประเด็นที่สาม คือ
 การพยายามนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการเรียนการสอนในแง่มุมต่างๆ ประกอบการเรียน
 การสอนโดยตรง ประกอบเป็นรายวิชาประกอบในเรื่องของหลักสูตร เป็นการนำเทคโนโลยีมา
 ผสมผสาน

ในการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าของวิชาการและความต้องการใหม่ ๆ ของผู้เรียน โดยเน้นการสร้างคนที่สมบูรณ์การใช้สภาพแวดล้อมของสถาบัน(Campus Based) ทั้งหมดให้เป็นบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ได้ มิใช่ใช้เฉพาะในชั้นเรียนเป็นประเด็นแรก ประเด็นที่สองควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม (Society based) และประการสุดท้ายเน้นการเรียนการสอนโดยสร้างผู้ประกอบการอาชีพอิสระ หรือนักวิชาชีพ (practitioners) ซึ่งต้องอาศัยความรู้และฝึกฝนปฏิบัติ ในเรื่องของทักษะวิชาชีพ (Skill) นั้น ๆ เป็นพิเศษ

การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นวิชาการ การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน ให้มีสภาพแวดล้อมเป็นวิชาการเป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งไม่ควรคำนึงแต่เพียงหลักสูตร และการเรียนการสอนแบบเป็นทางการ (Formal Curriculum) เท่านั้น แต่ควรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่จะเป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เราควรจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้เรียน ในรูปแบบทั้งภายใน และภายนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้เอง

การพัฒนาหลักสูตร ในแง่ของหลักสูตรนั้น หลักสูตรอุดมศึกษาจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา หลักสูตรเป็นเสมือนทิศทางของแหล่งวิทยาการที่ผู้สอนประสงค์จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีทักษะและมีทัศนคติที่พึงประสงค์ การจัดหัวข้อเรื่องต่างๆ ที่มีในหลักสูตรนั้น ทำให้มองเห็นภาพของคนที่จะเข้ามาเรียนและผู้ที่จะออกไปรับใช้สังคมมีความชัดเจนขึ้นทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติ

หลักสูตรที่ดีนั้นจึงต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ และจะต้องเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพล ในการเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จันทร์เพ็ญ เอื้อพานิช และไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2536) หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผลิตบัณฑิต จึงควรมีการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ และเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมนั้น หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ คือ

- 1) เป็นขบวนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน
- 2) เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามที่สังคมพึงประสงค์
- 3) สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่ายหรือมีความยืดหยุ่นสูง
- 4) เป็นขบวนการบูรณาการในด้านการพัฒนา ความคิด ค่านิยม เจตคติ และการสร้างสรรค์

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นสุดยอดของกระบวนการผลิตกำลังคนในระบบการศึกษา ถือเป็นขั้นสุดท้ายที่จะพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรม ความรู้และความสามารถที่สูง ก่อนที่จะให้คนเหล่านั้นออกมาเป็นกำลังของประเทศชาติสืบต่อไป

แต่การดำเนินการนั้น สถาบันการศึกษาจะต้องมีมาตรฐานการบริหารงานที่สูง ที่สนับสนุน กระบวนการเรียน และการสอน ให้มีคุณภาพสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บทบาทในด้านการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา ต้องมีหน้าที่ผูกพันกับงานวิจัยอย่างแยกกันไม่ออก เพราะภารกิจ ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ก็คือ บุกเบิก ค้นคว้า แสวงหาความรู้ ให้กับสังคม โดยต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ตรงตามความต้องการของสังคม การวิจัยจึงเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ไม่น้อยไปกว่าหน้าที่ด้านอื่น ๆ นอกจากนี้งานวิจัยนับเป็นสิ่งที่จำเป็นในด้านการบุกเบิก ค้นคว้าความรู้ที่ทั้งปวง แม้แต่ สถาบันอุดมศึกษาเองก็ต้องมีการปรับปรุงระบบภายในองค์การ

อุทัย เอกสะพัง (2545) กล่าวว่า การวิจัยเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการค้นคว้า บุกเบิก และแสวงหาความรู้ใหม่ นั่นเอง ในระยะแรกๆ การวิจัย เป็นการสังเกต พิจารณาและให้เหตุผลเป็นหลักสำคัญ ต่อมาเมื่อการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ขยายตัว กว้างขึ้น การวิจัยเป็นเรื่องของการทดลองปฏิบัติการ การวิเคราะห์ตีความข้อมูล เพื่อความเข้าใจ และ ชนะธรรมชาติ

ประกอบ บุรัตน์ (มปป.) กล่าวว่า งานวิจัยเป็นงานที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ใหม่ และเป็นงานของอาจารย์ที่จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดความงอกงามในด้านวิชาการ งานด้านวิจัยของอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาไทย กำลังได้รับความสนใจและอยู่ระหว่างการส่งเสริมของต่างประเทศ งานวิจัย เป็นงานที่ทำให้อาจารย์ มีรายได้สูงขึ้น ได้รับสิทธิพิเศษเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้นจะทำให้ผู้วิจัยมีชื่อเสียง ในต่างประเทศจะใช้ผลงานวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินว่า ใครเป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแม้แต่ผู้ที่ดำรง ตำแหน่งคณบดี หัวหน้าหน่วยงาน การสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งก็มองที่ผลงานวิจัย ดังนั้น อาจารย์ที่มี ผลงานวิจัยดีเด่น มักได้รับการติดต่อจากสถาบันอื่นๆ โดยได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนสูง

เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งแห่งวิชาการชั้นสูงของประเทศ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบต่อการสร้างหรือจัดเตรียมความรู้ให้แก่สังคม โดยการสร้างคนที่มีคุณภาพแต่โดยธรรมชาติของความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สถาบันอุดมศึกษาจึงหยุดนิ่งเฉยไม่มีการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการมิได้หรือพอใจอยู่เพียงกับการคอย วิ่งตามความรู้ที่เปลี่ยนไปหรือที่รับมาอีกทอดหนึ่งจากแหล่งวิทยาการในต่างประเทศมิได้ แต่หน้าที่ หลักในฐานะความเป็นสถาบันทางการศึกษาระดับสูงของประเทศจึงต้องมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่ ประเทศและแก่แวดวงวิชาการอยู่เสมอ กระบวนการที่จะนำสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศทาง วิชาการได้ ทางหนึ่งที่สำคัญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ผ่านการวิจัย สถาบันอุดมศึกษาจึงควรเป็นแหล่ง ผลิตงานวิจัยครอบคลุมด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด และเป็นแหล่งในการผลิตและสร้างสรรค์องค์ความรู้

โดยเป็นที่ที่ใกล้ชิดกับพรมแดนความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ในความจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ มหาวิทยาลัยต้องมุ่งเน้นในการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งยังต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ได้รับประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมด้วย

สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทอย่างสูงต่อการสร้างงานวิจัยโดยคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้บุกเบิกและสร้างสรรค์งานวิจัย สถาบันอุดมศึกษาควรมีหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญต่องานวิจัยดังต่อไปนี้(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541)

1. สถาบันอุดมศึกษาควรมีนโยบายที่ส่งเสริมการวิจัยอย่างจริงจัง รวมถึงการมีนโยบายที่เป็นรูปธรรมในเรื่องนี้
  2. สถาบันอุดมศึกษาควรติดตามการเคลื่อนไหวของภาครัฐและเอกชนในเรื่องของการวิจัย เพื่อจะเป็นโอกาสที่จะสามารถพัฒนาตัวเองในเรื่องนี้ได้อย่างเต็มที่โอกาสที่จะสามารถพัฒนาตัวเองในเรื่องนี้ได้เต็มที่
  3. สถาบันอุดมศึกษาควรทำการศึกษา ค้นคว้า ถึงประเด็นหัวข้อที่สำคัญ ๆ ที่ยังเป็นปัญหาของประเทศในเวลานี้ เพื่อร่วมทำงานวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นโดยเร่งด่วน
  4. สถาบันอุดมศึกษาควรมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สังคมเพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วิชาความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
- นอกจากการทำวิจัยของครูอาจารย์แล้วการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาในระดับสูง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นการปูพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ อย่างเฉพาะเจาะจง

สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างงานวิจัย จัดตั้งศูนย์วิจัยในเรื่องต่างๆ อย่างเจาะจงโดยเฉพาะในเรื่องที่ประเทศไทยมีแนวโน้มขาดแคลน หรือเรื่องที่จะทำให้ประเทศไทยได้เปรียบประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศคู่แข่งทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันควรให้ความสำคัญงานวิจัยที่มีความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

ในปัจจุบันการวิจัยในระดับอุดมศึกษา มักจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ (อุทัย เอกสะพัง 2545)

1. การวิจัยบริสุทธิ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นการวิจัยเพื่อการวิจัยโดยแท้ ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยโดยคณะต่างๆ
2. การวิจัยประยุกต์ เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกกันว่า เป็นการพัฒนา เป็นการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทั้งความรู้โดยตรง และการให้บริการ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เป็นต้น

3. การวิจัยเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงวิชาชีพแต่ละสาขาให้ดีขึ้น บางที่เรียกการวิจัยประเภทนี้ว่า เป็นการวิจัยปฏิบัติการ

สำหรับสุชาติา ชินะจิตร (2540) ได้กล่าวถึงการพัฒนางานวิจัยไว้ว่า การสนับสนุนให้อาจารย์ทำการวิจัยจะต้องคำนึงถึงการสร้างความหลากหลายและการเพิ่มโอกาสการรักษาและเพิ่มคุณภาพ งานวิจัยที่ดีต้องมีความลึกซึ้งและมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ศักยภาพของนักวิจัยจึงเป็นตัวกำหนดคุณภาพของงาน การสนับสนุนทิศทางของการวิจัย มี 2 ทิศทางหลัก ได้แก่ การวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งมักจะเป็นการวิจัยพื้นฐาน อีกทิศทางหนึ่งคือ การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาซึ่งเป็นลักษณะทางวิจัยประยุกต์ที่มักจะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ มาช่วยกัน ดังนั้นกลยุทธ์เพื่อสร้างงานวิจัยจึงน่าจะประกอบด้วย การสร้างความหลากหลายและโอกาส การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการคุณภาพมาตรฐานของผลงาน

ส่วน สหทัยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2541) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนให้คณาจารย์ได้ทำวิจัยอย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยได้ถูกกำหนดให้เป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาประการหนึ่ง ในการบริหารงานด้านวิชาการให้ก้าวหน้าและสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ดังนั้นการที่จะสนับสนุนให้อาจารย์ทำการวิจัยมากขึ้นและผลการวิจัยมีคุณภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องให้การสนับสนุนเพราะผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารที่อาจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้แก้ไข ปรับปรุง ทั้งในด้านนโยบายการบริหารและการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ควรส่งเสริมให้คณาจารย์รุ่นใหม่ได้มีโอกาสทำงานวิจัยร่วมกับนักวิจัยที่มีประสบการณ์ รวมทั้งจัดหาทุนอุดหนุนการทำวิจัยจากแหล่งทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มากกว่าเดิมและหัวข้อในการทำวิจัยควรสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยในสัดส่วนที่เหมาะสม

ดังนั้นการวิจัยเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากการวิจัย เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การบุกเบิกและแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่าแก่สังคม ขณะเดียวกันบุคลากรของสถาบันการศึกษาก็จะได้เพิ่มพูนสติปัญญาและสามารถถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ตรงตามความต้องการของสังคม ซึ่งมีความสำคัญเทียบเท่ากับการสอน (Appleby, 1973 อ้างถึงใน พงษ์พัชรินทร์ พุฒวัฒน์, 2549) การวิจัยจึงควรได้รับการสนับสนุน และแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาให้มีความเหมาะสมอยู่เสมอ ด้วยความจริงที่ว่าสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีความพร้อมในการวิจัยมากกว่าสถาบันอื่นๆ กล่าวคือ เป็นสถาบันที่อยู่ในฐานะเป็นผู้นำและมีความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นแหล่งรวมนักวิชาการ รวมทั้งมีอิสระและเสรีภาพทางวิชาการอย่างเพียงพอแก่การทำวิจัย ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความเหมาะสมในการเป็นผู้นำสำหรับดำเนินงานทางด้านการวิจัย

บทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

การบริการทางวิชาการแก่สังคม หรือการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนมักถูกเรียกเพียงสั้น ๆ ว่า การบริการสังคม หรือการบริการชุมชน หรือบางครั้งอาจเรียกว่า การให้การศึกษา ต่อเนื่อง หรือมหาวิทยาลัยภาคขยาย ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม ความหมายของการบริการทางวิชาการแก่สังคม ก็คือ กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้บริการไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ วิชาชีพหรือความรู้ด้านอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือกลุ่มบุคคลอาชีพใดอาชีพหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงก็ได้ แต่กิจกรรมนั้นต้องอยู่นอกเหนือการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษานอกจากต้องมีการสร้างความเป็นเลิศทางด้านวิชาการแล้ว ยังต้องเป็นศูนย์กลางด้านวิชาการที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่ประชาชนภายนอกด้วย เพื่อให้องค์ความรู้ที่มีนั้นได้รับการกระจายและการต่อยอดความคิดให้กว้างขวางมากที่สุด รวมทั้งเป็นการให้ศึกษาแก่ประชาชนในทางอ้อมที่เขาจะสามารถติดตามวิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันแม้มิได้อยู่ในระบบการศึกษา ดังนั้นนโยบายสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขอนำเสนอในที่นี้ก็คือ “นโยบายสร้างความเป็นเลิศด้านการให้บริการวิชาการ” โดยมีความคิดเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรมีแนวทางการให้บริการวิชาการที่เผยแพร่สู่ภายนอกในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2541)

1. การนำเสนอผลงานทางวิชาการสู่สังคม

สถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีการนำเสนอผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่องเพื่อเผยแพร่ต่อมวลชน โดยผลงานที่นำมาเผยแพร่นั้นต้องมีความลึกซึ้งทางวิชาการ ขณะเดียวกันก็ต้องแทรกสาระบันเทิงเพื่อดึงดูดความสนใจคนในสังคมได้ อาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ

1.1 งานแสดงผลงานวิชาการ โดยทุกสถาบันระดับอุดมศึกษาควรมีการจัดแสดงผลงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ อาจจะเป็นไตรมาสละหนึ่งครั้งหรือที่สาธารณชนสามารถคาดหวังจะเข้าร่วมรับทราบความคืบหน้าของงานวิชาการของสถาบันที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์กับหน่วยงานภายนอกสถาบันอุดมศึกษาได้ นอกจากนี้การแสดงผลงานวิชาการควรปรากฏในรูปแบบของเอกสารวิชาการของทุกคณะทุกสาขาวิชา หรือการสื่อสารในเว็บไซต์ (Website) ของสาขาวิชาของตนเพื่อประชาชนจะเจาะเข้ามาหาประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้น นอกจากนี้สถาบันยังควรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการกับทางโรงเรียนระดับมัธยมเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดแก่ผู้ที่จะเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตด้วย

1.2 การเผยแพร่งานวิจัยทางโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ เช่น การจัดให้มีการให้คำปรึกษา และการเผยแพร่ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ตลอดจนงานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เพราะสื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และยังมี

ผลต่อความรู้ ความเข้าใจของประชาชนจำนวนมากด้วย ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรใช้ช่องทางนี้ในการถ่ายทอดผลงานทางด้านวิจัย งานวิชาการ และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้กับประชาชน

2. การบริการข้อมูลข่าวสารสู่สังคม

2.1 บริการข้อมูลข่าวสารแก่ธุรกิจเอกชนหรือรัฐบาล

สถาบันการศึกษา ควรทำหน้าที่ในการให้บริการด้านข้อมูลทางวิชาการแก่บุคคลภายนอกที่มีความตั้งใจจะนำวิชาความรู้ทางวิชาการแก่บุคคลภายนอกที่มีความตั้งใจจะนำวิชาความรู้ทางวิชาการไปประยุกต์ใช้เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น ผู้ประกอบธุรกิจขนาดเล็กในท้องถิ่น ต้องการข้อมูลวิชาการด้านการตลาดและการบริหาร เพื่อให้สามารถพัฒนากิจการของตนสู่ธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นได้หรือเกษตรกรต้องการความรู้ด้านการถนอมรักษาดินก็สามารถมาสอบถามข้อมูลที่สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้ เป็นต้น

2.2 บริการข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน เช่น การจัดทำวารสารสถาบันแจกจ่ายแก่ชุมชน หรือวางตามห้องสมุดประชาชนหรือตามสถานศึกษาต่างๆ รวมถึงการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสู่ชุมชน และสังคมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

3. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสาขาวิชาการต่างๆ ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนโดยเปิดโอกาสให้มี

3.1 การจัดสัมมนา สถาบันอุดมศึกษาควรร่วมมือกันกับหน่วยงานธุรกิจเอกชน สถานประกอบการ หน่วยงานของรัฐ ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดการสัมมนาทางวิชาการขึ้นเพื่อเป็นการนำความรู้ไปสู่สังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการร่วมกันในการคิด การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน

3.2 การจัดทำโพลสำรวจประชามติให้โยงกับผลงานทางวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่เป็นเสมือนกระบอกเสียงให้กับประชาชน ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์สำคัญระดับประเทศที่ต้องมีการตัดสินใจ เช่นเดียวกับการจัดทำโพลในเรื่องต่าง ๆ ของสถาบันราชภัฏ ซึ่งทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนอันจะเป็นประโยชน์และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ของผู้บริหารประเทศ จึงเห็นว่าในทุก ๆ สถาบันอุดมศึกษาควรมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อทำโพลเพื่อสำรวจประชามติของประชาชน ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องตามกระแสเหตุการณ์เท่านั้น แต่ทำการสำรวจในเรื่องที่สัมพันธ์กับสาขาวิชาที่เปิดสอน โดยที่องค์กรนี้อาจเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนให้การทำโพลถูกนำมาเชื่อมโยงกับการสำรวจเพื่องานวิชาการที่หนักแน่น การทำงานเป็นเครือข่ายเช่นนี้จะมีส่วนสนับสนุนการทำวิจัยของนักศึกษาที่ต้องทำวิจัยอยู่

แล้ว ซึ่งจะช่วยให้การสำรานั้นเป็นเครือข่ายที่กว้างขวางและเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้อย่างแท้จริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการต่อยอดความรู้ในงานวิชาการมากยิ่งขึ้นได้

4. การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม

สถาบันอุดมศึกษาควรที่จะต้องเป็นแกนหลักในการสร้างสรรค์และพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า จึงต้องทำหน้าที่ในการสำรวจวิจัยและวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่นหรือสังคม และเมื่อได้บทสรุปจากผลการวิจัยแล้วจึงนำร่างเป็นแผนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยทางสถาบันอุดมศึกษาจะต้องตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนาชุมชนขึ้นมาคณะหนึ่งอันประกอบด้วยอาจารย์ นักศึกษาเจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐ เจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชน(เอ็นจีโอ) รวมทั้งประชาชน ผู้สนใจเข้าร่วมในการระดมความคิดและวางแผนเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนหรือเพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น เช่น ความร่วมมือเพื่อจัดโรงเรียนเคลื่อนที่ให้บริการสอนหนังสือลูกหลานของคนงานก่อสร้าง หรือผู้ใช้แรงงานที่มีอาชีพแบบไม่มีหลักแหล่งที่ชัดเจน เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการให้บริการทางวิชาการสู่คนด้อยโอกาสทางสังคมวิธีหนึ่ง

โดยสรุป บทบาทหรือภารกิจสำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือ การให้บริการชุมชนและสังคม ทั้งนี้เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันสังคมที่มีองค์ประกอบในด้านความรู้และบุคลากรอยู่ในลักษณะที่พอจะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สังคม

บทบาทด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา นอกเหนือจาก การเรียนการสอนแล้ว สถาบันอุดมศึกษาต้องให้การส่งเสริมและฟื้นฟูรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ด้วยการเป็นสถาบันที่รวบรวมความรู้ ค้นคว้าวิจัย เพื่อถ่ายทอดความรู้นั้น ให้แก่นักศึกษาและชุมชน ช่วยสร้างเสริมทัศนคติของนักศึกษา และชุมชนให้เห็นคุณค่า มีค่านิยม และภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ ดังที่ สมจิตต์ สิทธิชัย (2536) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่คาดหวังว่าเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการทำนุบำรุง สร้างสรรค์ ศิลปวัฒนธรรมนั้น ได้มีผู้ประมวลไว้ 4 ประการ คือ

1. การให้ความรู้ความคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ การให้ความรู้ทางวัฒนธรรมและในขณะเดียวกันก็สร้างทัศนคติให้ความคิดในเรื่องค่านิยมวัฒนธรรมนั้นด้วย
2. ช่วยให้แต่ละคนเลือกบทบาทที่ตนต้องการ มีส่วนร่วมในสังคม พร้อมทั้งแนะแนวทางในการแสดงบทบาทของตนได้ถูกต้องตามฐานะ
3. ช่วยประสมประสานกลุ่มบุคคลต่างๆ ให้เข้าเป็นสังคมเดียวกัน
4. เป็นแหล่งริเริ่มทางวัฒนธรรมของสังคม

หากจะคำนึงถึงภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักแล้ว การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติอาจทำได้ใน 3 ด้านคือ

1. ด้านการสอน วิธีดำเนินงานเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติย่อมออกมาในรูปของเนื้อหาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร
2. ด้านการวิจัย จัดดำเนินการวิจัย ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมในด้านต่างๆ
3. ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม จัดดำเนินงานในรูปของกิจกรรมหรือโครงการเพื่อชุมชนหรือร่วมกับชุมชน และเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นต้น

ในเรื่องนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2534) ได้เสนอขอบเขตของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สถาบันอุดมศึกษา จะดำเนินการกิจได้ คือ

1. การสอน สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดหลักสูตรเพื่อให้มีวิชาบางวิชาที่คิดว่าสำคัญที่จะสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น วัฒนธรรมไทย เป็นต้น
2. การวิจัย สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดสรรให้มีโครงการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น การวิจัยวิถีชีวิตไทย การทำขนม เป็นต้น
3. การจัดนิทรรศการ สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดนิทรรศการ 70 ปี ลายสีไทย
4. การจัดกิจกรรม สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดให้มีการแสดงดนตรีไทย ปีพาทย์
5. การจัดพิพิธภัณฑ์ สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดหาถาวรวัตถุ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้ศึกษาและเห็นสิ่งที่เป็นสมบัติของบรรพบุรุษไทย
6. การเผยแพร่ สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น
7. การอบรม สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดให้ความรู้ โดยการอบรมอาจารย์และบุคคลภายนอก ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในเรื่องต่างๆ เช่น ประเพณีไทย ศิลปะไทย ดนตรีไทย วิถีชีวิตไทย

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา จึงทำได้หลายลักษณะ ตั้งแต่การจัดหลักสูตรการสอน การวิจัย จัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ การแทรกสอน การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม การเผยแพร่ในรูปของหนังสือ การแสดง รายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น การบริการสังคมด้วยวิธีการหลายๆ ลักษณะ ดังกล่าว จะช่วยแพร่กระจายความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการใช้ทรัพยากรของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษานั้นมีอุปสรรคมากเนื่องจาก

1. ความไม่พร้อมของสถาบันอุดมศึกษา เช่น การไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นหลักสูตรพื้นฐานในทุกสถาบันอุดมศึกษา ขาดตำราเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

2. สถาบันอุดมศึกษาส่วนมากยังเน้นภารกิจการสอนอย่างเดียว และให้ความสำคัญในด้านวิชาชีพ จึงทำให้อาจารย์และนักศึกษาไม่สนใจศิลปวัฒนธรรมของชาติ

3. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมต้องใช้งบประมาณมาก เป็นการเพิ่มภาระทางงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น

4. ช่องว่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับท้องถิ่นชนบทห่างกันมาก การดำเนินงานเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นไปด้วยความลำบาก

5. สถาบันอุดมศึกษายังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการทำงานด้านนี้จะต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่น จริงจัง ต่อเนื่อง เสียสละ และอดทน

โดยสรุป สถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีบทบาทที่สำคัญอีกด้านคือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นแหล่งรวมความรู้ชั้นสูงของประเทศ จึงถูกคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่ในการส่งเสริม ฟื้นฟู และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในลักษณะต่างๆ เช่น การสอน การวิจัย การเผยแพร่ ฯลฯ แต่การที่สถาบันอุดมศึกษาไทยจะทำบทบาทด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ได้ผลดีนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีนโยบายอย่างชัดเจน โดยมีหลักสูตร ตำราเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีอาจารย์ที่มีความรู้ในศิลปวัฒนธรรม และมีความตั้งใจที่จะทำงานด้านนี้อย่างจริงจัง

บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Centre) เป็นหน่วยงานการให้บริการและให้ความรู้แก่หน่วยงานภายนอก รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป

ลักษณะของศูนย์การเรียนรู้มีพื้นฐานจากแนวคิดการศึกษาระบบเปิดในช่วงทศวรรษ 1960s ถึง 1970s โดยการจัดพื้นฐานการเรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสควบคุมการเรียน เพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมด้วยตนเองหรือโดยกลุ่ม จะจัดโดยแบ่งกลุ่ม ตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดพื้นที่สามารถจัดภายในห้องเรียนในห้องปฏิบัติการ จะจัดโดยแบ่งออกเป็น 4-6 ศูนย์ ภายในห้องหรือศูนย์เดี่ยวกลางห้องหรือมุมใดมุมหนึ่งของห้อง หรือแม้แต่ระเบียบทางเดินก็ทำได้ แต่ต้องสามารถกำจัดเสียงรบกวนต่าง ๆ ได้ หรือจัดไว้ในห้องสมุด แต่ละศูนย์จะจัดในลักษณะเป็นโต๊ะ 1 ตัว และมีเก้าอี้ล้อมรอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียน อภิปราย วิจัย แก้ปัญหา หรือทดลองร่วมกัน หรืออาจจัดโต๊ะคอมพิวเตอร์ที่ต่อเป็นเครือข่าย หรือในลักษณะที่สามารถทำกิจกรรมคนเดียว หรือเป็นกลุ่มเล็กได้ นอกจากนี้ยังจัดในลักษณะเป็นคูหาเพื่อกำจัดเสียงรบกวนในขณะที่เรียน หรือทำกิจกรรมจากศูนย์ใกล้เคียง หรือเสียงรบกวนอื่น ที่จะทำให้เสียสมาธิในการเรียน คูหาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ คูหาแห้ง (Dry Carrel) และ คูหาเปียก (Wet Carrel) คูหาแห้งจะประกอบด้วยสื่อการเรียนที่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนคูหาเปียกจะประกอบด้วยสื่อการเรียนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

นิกส์ เช่น เทปเสียง วีซีดี วีซีดี เครื่องเล่นแผ่นวีดีทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อการเรียนที่ประจำในแต่ละศูนย์จะอยู่ในรูปแบบสื่อประสมที่แยกตามกิจกรรม หรือเป็นชุดการเรียนก็ได้

ในการเรียนที่แต่ละศูนย์แยกตามกิจกรรมการเรียนออกจากกัน ผู้เรียนที่แบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มต้องเรียนให้ครบทุกศูนย์ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่จัดทุกกิจกรรมไว้ในศูนย์เดียว แต่ละกลุ่มต้องเปลี่ยนกันเข้าไปเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ในห้องสมุด

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญในการปรับเปลี่ยนบริการสำหรับนักศึกษาในยุคดิจิทัล จึงจัดบริการและเครื่องมือที่จำเป็นในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เช่น คอมพิวเตอร์พกพา ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ห้องบริการจัดทำสื่อประกอบการเรียน ไว้ในสถานที่ที่มีบรรยากาศเชิญชวนให้นักศึกษาและอาจารย์เข้ามาสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ จัดบริการเครื่องตีพิมพ์ ทีวีในห้องสมุด จุดประสงค์มิใช่เพียงเพื่อให้เข้าห้องสมุดมากขึ้นแต่ต้องการเน้นการสร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนความรู้ อย่างมีชีวิตชีวา ศูนย์เรียนรู้ไม่เคร่งครัดว่าต้องเงียบเพราะเปิดโอกาสให้พูดคุยปรึกษาหารือและทำงานร่วมกัน อาจคล้ายกับ Common Rooms ในหอพักที่นักศึกษามาพบกัน ตีพิมพ์ อ่านหนังสือพิมพ์ และดูโทรทัศน์ร่วมกัน

ห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นแหล่งวิทยาการที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูง เพราะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดดังนั้น ห้องสมุดจึงเป็นสถานที่ให้การศึกษาและเพิ่มพูนความรู้ของผู้สอนและผู้เรียนที่สำคัญยิ่ง (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542) ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดที่ดีจึงประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้คือ

1. หนังสือมีจำนวนเพียงพอการจัดเก็บดูแลรักษาเป็นระเบียบสะดวกแก่การค้นคว้า
  2. สถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ มีความเหมาะสม ซึ่งรวมถึงขนาด สีเสียงและบรรยากาศ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้รับบริการมีความปรารถนาที่จะเข้ามาใช้บริการ
  3. บุคลากรมีความรู้ความสามารถระดมหรือรื้อนในการปฏิบัติหน้าที่และมีน้ำใจ
  4. การให้บริการวันและเวลาทำการจะเปิดกว้างขวางเพื่อให้บริการได้เต็มที่
- โดยสรุป บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้นั้น เป็นการเปิดเป็นศูนย์รวมความรู้ เผยแพร่และบริการข้อมูล มีหนังสือและตำราเกี่ยวกับอิสลามศึกษา ให้ค้นคว้าใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการสืบค้นข้อมูล เช่น เว็บไซต์ แผ่นซีดี

บทบาทด้านการชี้นำสังคม

กิจกรรมการชี้นำสังคมที่วิทยาลัยอิสลามศึกษาได้ดำเนินการ คือ โครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ นับว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นประโยชน์

โครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “Roles of Islamic Studies in Post-Globalized Societies” (รายงานสรุปโครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ครั้งที่ 1, 2554)

ตามที่สำนักนายกรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณเป็นเงิน 14,400,000 บาท (สิบสี่ล้านบาทถ้วน) เพื่อดำเนินการจัดสัมมนาอิสลามศึกษานานาชาติเรื่อง “Roles of Islamic Studies in Post-Globalized Societies” ขึ้นที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 21-23 ธันวาคม พ.ศ. 2553 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสัมมนาครั้งนี้ คือ พัฒนาการศึกษอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับในประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและมีมาตรฐานในระดับเดียวกันกับนานาชาติ และการบูรณาการอิสลามศึกษากับศาสตร์ต่างๆ ในรูปแบบของสหวิทยาการอิสลาม (Comprehensive Islamic Sciences-CIS) ซึ่งเป็นการเปิดมิติใหม่ทางการศึกษอิสลามศึกษาในประเทศไทย โดยที่จะได้รับรู้แนวคิดและประสบการณ์จากกูรูทางด้านอิสลามศึกษานานาชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยในอนาคต ดังนั้นการจัดประชุมสัมมนานานาชาติครั้งนี้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งที่จะแสวงหาพันธมิตรทางวิชาการเพื่อการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยให้มีความเจริญที่ยั่งยืนต่อไป ผู้เข้าร่วมการสัมมนาประกอบด้วย ผู้นำศาสนา อธิการบดี คณบดี ผู้บริหาร อาจารย์และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามขั้นสูงทั้งในและต่างประเทศ จำนวนทั้งหมด 546 คน โดยแยกจากต่างประเทศ 84 คนและในประเทศไทย 462 คน

วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งแรกที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัจจุบัน วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ทำการผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตในสาขาต่างๆ ทางด้านอิสลามศึกษา เช่น สาขาวิชาอิสลามศึกษา (Islamic Studies) กฎหมายอิสลาม (Islamic Law) ครุศาสตร์อิสลาม (Islamic Education) เศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม (Economics and Management in Islam) และสาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา (Middle-east Studies) โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนาวิทยาลัยเข้าสู่ความเป็นอิสลามศึกษานานาชาติในปีการศึกษา 2554 ซึ่งจากการกำหนดวิสัยทัศน์ความเป็นนานาชาติดังที่ได้กล่าวถึงในปีการศึกษา 2551 วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้เปิดโปรแกรมอิสลามศึกษานานาชาติ (Islamic Studies International Program - ISIP) ขึ้นโดยรับนักศึกษาไทยและต่างชาติเข้าศึกษา โดยใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอน ณ ปัจจุบันจำนวนนักศึกษาในโปรแกรมดังกล่าวมีทั้งหมด 45 คน โดยมีนักศึกษาไทยจำนวน 33 คนและนักศึกษาต่างชาติจำนวน 12 คน (นักศึกษาจากประเทศจีน และจากกลุ่มประเทศแอฟริกา)

การสร้างความเข้มแข็งในด้านหลักสูตรอิสลามศึกษานานาชาติ(ISIP) ที่จะให้มีความเท่าเทียมกับนานาชาตินั้นจำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆที่จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาที่มีนักศึกษาไทยนิยมไปศึกษาเป็นจำนวนมาก อย่างเช่น มหาวิทยาลัยอัลอัซฮาร์ ประเทศอียิปต์ มหาวิทยาลัยนานาชาติอัฟริกา ประเทศซูดาน และมหาวิทยาลัยอัลบัยต์ ประเทศจอร์แดน เป็นต้น ซึ่งคาดว่าหากสามารถสร้างพันธมิตรทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยต่างๆเหล่านี้ได้ด้วยการร่วมมือทางวิชาการในรูปแบบต่างๆแล้ว น่าจะเป็นประโยชน์กับวิทยาลัยอิสลามศึกษา และประเทศไทยในการพัฒนาวิชาการทางด้านอิสลามศึกษาเป็นอย่างสูงยิ่ง กอปรกับมหาวิทยาลัยต่างๆที่ได้กล่าวถึงเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้มีแนวคิดและแนวการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่มีลักษณะความเป็นสายกลาง (Moderate Islamist / wasatiah) และเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทของมุสลิมในประเทศไทยเป็นอย่างดี จากความร่วมมือดังกล่าวการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศไทยน่าจะได้รับการยอมรับและได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานในระนาบเดียวกันกับมหาวิทยาลัยต่างๆที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในต่างประเทศได้

การสัมมนาทางด้านอิสลามศึกษานานาชาติในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของโครงการที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดขึ้นภายใต้โครงการที่รัฐบาลสนับสนุนอนุมัติงบประมาณและเป็นโครงการแรกที่ได้รวบรวมผู้บริหาร นักวิชาการทางด้านอิสลามศึกษาจากสถาบันต่างๆทั่วโลก ทั้งในแอฟริกา ยุโรป ตะวันออกกลาง เอเชียใต้และอาเซียนในจำนวนมาก การสัมมนาครั้งนี้มีกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรมด้วยกัน คือ การนำเสนอผลงานทางวิชาการ การประชุมทวิภาคี (Bilateral meeting) เพื่อความร่วมมือและพัฒนางานวิชาการอิสลามศึกษา การประชุมโต๊ะกลม (Roundtable Meeting) เพื่อกำหนดปฏิญญา (Declaration) ร่วม และการทัศนศึกษา ผลที่ได้รับจากการประชุมสัมมนาในครั้งนี้ คือ บทความทางวิชาการที่เป็นภาษาอาหรับและอังกฤษ จำนวน 27 บทความ รายงานสรุปผลการประชุมทวิภาคีจำนวน 14 ฉบับ ปฏิญญาปัตตานี (FATONI DECLARATION) และประสบการณ์ในการทัศนศึกษาเพื่อเยี่ยมชมสภาพสังคมมุสลิมที่เป็นจริงในจังหวัดภูเก็ต

จากการประเมินผลการดำเนินโครงการสัมมนานานาชาติเรื่อง Roles of Islamic Studies in Post-Globalized Societies ครั้งนี้ จะพบว่าผลการประเมินด้านความพึงพอใจในด้านต่างๆนั้น อยู่ในระดับความพึงพอใจระดับที่สูงเกือบทุกรายการ เช่น การประสานงานอยู่ในระดับ 4.17 การเดินทางของผู้เข้าร่วมอยู่ในระดับ 4.35 ที่พักอยู่ในระดับ 4.52 การกล่าวสุนทรพจน์ของท่านประธานและผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับ 4.12 การนำเสนอบทความทางวิชาการอยู่ในระดับ 4.02 สถานที่จัดการสัมมนาอยู่ในระดับ 4.52 และอาหารและเครื่องดื่มความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ 4.72 ซึ่งเป็นความพึงพอใจในระดับที่สูงที่สุด ส่วนการประเมินผลการจัดสัมมนาในภาพรวมโดยการรวบรวมผลจากการสัมภาษณ์สื่อต่างๆของผู้เข้าร่วมสัมมนาสรุป คือ การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมที่ได้รวบรวม

นักวิชาการด้านอิสลามศึกษาชั้นแนวหน้าในระดับโลกมุสลิมที่มีจำนวนมากที่สุดเท่าที่ประเทศมิใช่มุสลิมเป็นเจ้าภาพ ประทับใจกับการต้อนรับที่อบอุ่นและการสนับสนุนอิสลามศึกษาของรัฐบาลไทยโดยเฉพาะจากคำสุนทรพจน์ของ ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยสรุปผู้เข้าร่วมทั้งในและต่างประเทศเห็นควรให้มีการจัดการประชุมในลักษณะนี้ โดยที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพทุกๆสองปี

ดังนั้น การจัดการประชุมสัมมนานานาชาติในเรื่องบทบาทอิสลามศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ (The Role of Islamic Studies in Post-Globalized Society) เป็นการเปิดมิติใหม่ทางด้านอิสลามศึกษาในประเทศไทย ที่จะได้รับรู้แนวคิดและประสบการณ์จากครูทางด้านอิสลามศึกษาในนานาชาติ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวในการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยขึ้น และการจัดประชุมสัมมนาในครั้งนี้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากการแสวงหาพันธมิตรทางวิชาการเพื่อการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทย คือ การแสดงให้เห็นถึงความจริงจังและจริงจังในเชิงนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามด้วยการพัฒนาการศึกษาด้านอิสลามศึกษาในประเทศไทยให้มีความเจริญและมาตรฐานที่เท่าเทียมกับนานาชาติที่เป็นประเทศมุสลิม การศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศมุสลิมแล้วถือว่าเป็นฐานการศึกษาหลักที่สำคัญที่รัฐต้องดูแลและให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ จากการส่งเสริมและสนับสนุนของรัฐบาลไทยในโครงการดังกล่าวเป็นสร้างความรู้สึที่ดีของโลกมุสลิมต่อรัฐบาลและประเทศไทยโดยผ่านกลุ่มนักวิชาการที่ได้เข้าร่วมประชุม (ดังหนังสือกล่าวขอบคุณจากตัวแทนองค์กรและมหาวิทยาลัยต่างๆที่ได้เข้าร่วมโครงการส่งถึงวิทยาลัย)

จากการสนับสนุนงบประมาณของรัฐบาลไทยเพื่อดำเนินโครงการสัมมนานานาชาติในครั้งนี้ถือว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ทุกประการ คือ เพื่อเป็นจุดเริ่มของการสร้างความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กับสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลกด้านอิสลามศึกษา เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการด้านอิสลามศึกษา ตลอดจนผู้นำทางศาสนาอิสลาม ทั่วโลก เพื่อเป็นจุดเริ่มของความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา (ประเทศไทย) กับนักวิชาการด้านอิสลามศึกษานานาชาติ

การจัดโครงการสัมมนานานาชาติครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้เพราะการสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งในระดับรัฐบาล คือ สำนักงานรัฐมนตรีที่ได้อนุมัติงบประมาณ ท่านที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์ ดร.กนก วงศ์ตระหง่าน หน่วยงาน สพร. กระทรวงต่างประเทศ ท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลาและเครือข่ายสถาบันการศึกษาอิสลามในพื้นที่ รวมทั้งผู้บริหาร ข้าราชการและนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการ คือ โครงการควรได้รับการบรรจุเป็นแผนการดำเนินงานประจำทุกสองปีของชาติ โดยการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอเพราะโครงการนี้

สามารถประชาสัมพันธ์ประเทศไทยในเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศมุสลิม การติดต่อประสานงานผู้นำศาสนาอิสลามในประเทศต่างๆควรเป็นการติดต่อประสานโดยตรงจากรัฐบาลไทย โดยที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหน่วยงานการประสานในระดับเบื้องต้น การเตรียมการควรให้ความครอบคลุมในทุกๆด้านเพื่อที่จะเชื่อมโยงอิสลามศึกษากับวิถีชีวิตของสังคมไทยในภาพรวม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเป็นจุดเริ่มของการสร้างความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กับสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลกด้านอิสลามศึกษา
2. เพื่อเป็นเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการด้านอิสลามศึกษา ตลอดจนผู้นำทางศาสนาอิสลามทั่วโลก
3. เพื่อให้เป็นจุดเริ่มของความร่วมมือระหว่าง วิทยาลัยอิสลามศึกษา กับนักวิชาการด้านอิสลามศึกษานานาชาติ

ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วยสองส่วน คือ จากต่างประเทศและในประเทศ

ผู้เข้าร่วมจากต่างประเทศ

ผู้เข้าร่วมจากต่างประเทศประกอบด้วยตัวแทนจากรัฐบาลเช่น H.E Prof. Dr. Umar

Ubaid Hasanah Director of Department of Research and Islamic Studies, Ministry of Awqaf and Islamic Affairs, Qatar ผู้ช่วยปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศกัมพูชา อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการ และนักวิจัย จากสถาบันอุดมศึกษาและองค์การทางการศึกษาอิสลาม ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา

ผู้เข้าร่วมในประเทศ

ผู้เข้าร่วมในประเทศประกอบด้วย ตัวแทนจากรัฐบาล ศอ.บต. นักวิชาการ คณะผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักจุฬาราชมนตรี และจากองค์กรเอกชน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 21 – 23 เดือน ธันวาคม 2553 ประชุมสัมมนา ประชุมทวิภาคี และประชุมโต๊ะกลม ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา

วันที่ 24 –25 เดือน ธันวาคม 2553 ทศนศึกษา ณ จังหวัดภูเก็ต

ใช้งบประมาณสนับสนุนจากสำนักนายกรัฐมนตรี จำนวนเงินงบประมาณทั้งหมด

14.4 ล้านบาท

การจัดสัมมนาในครั้งนี้เป็นการประสานความร่วมมือระหว่าง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา Al-Azhar University, Egypt. สำนักจุฬาราชมนตรี, สพร. สถานทูตไทยในอียิปต์และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

(ศอ.บต.) เพื่อเป็นจุดเริ่มของการสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กับสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลกด้านอิสลามศึกษาและเป็นเวทีให้เกิด การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการด้านอิสลามศึกษา ตลอดจนผู้นำทางศาสนาอิสลามทั่วโลก นอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือระหว่าง วิทยาลัยอิสลามศึกษา กับนักวิชาการด้านอิสลามศึกษานานาชาติ จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งหมด 413 คน เป็นนักวิชาการจากต่างชาติจำนวน 85 คน คือ จากประเทศ อียิปต์ การ์ต้า จอร์แดน ซูดาน ซาอุดีอาระเบีย ตุรกี ปากีสถาน จีน ซาอุดีอาระเบีย โมร็อกโก ฝรั่งเศส(ตูนีเซีย) มาเลเซีย อินโดนีเซีย และกัมพูชา และภายในประเทศ จำนวน 328 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ คณาจารย์ มหาวิทยาลัย และตัวแทนจากหน่วยงานราชการและเอกชน ราชการและเอกชน

ผลดีจากการสัมมนาในครั้งนี้ประเทศไทยและวิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้รับประโยชน์ ในด้านต่างๆสรุปได้ ดังนี้

1. ได้ปฏิญญาปัตตานี (FATONI DECLARATION)

ผลสืบเนื่องจากการประชุมโต๊ะกลม โดยตัวแทนมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอน อิสลามศึกษาและสถาบันต่างๆ ในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2010 มีข้อสรุปที่เห็นพ้องกันบนบรรทัด ฐานหลักในการที่จะพัฒนาอิสลามศึกษา คือ จักต้องเผยแผ่คุณค่าแห่งสันติภาพและการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ การบูรณาการระหว่างวิทยาการอิสลามและศาสตร์ในแขนงต่างๆให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ บทบัญญัติแห่งอิสลาม รวมทั้งการฟื้นฟูหลักจำเป็นพื้นฐานร่วมกันของสังคม(ฟิรฎู กิฟายะฮฺ) จำเป็นต้องมีคณะกรรมการประสานงานพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา (SCCo) และจัดตั้งองค์กร เครือข่ายการวิจัย (Research Organizational Network/ RON) ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา (CIS) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU) วิทยาเขตปัตตานี เป็นศูนย์ การศึกษา วิจัยด้านวิทยาการอิสลามและภาษาอาหรับในประเทศไทยที่มีมาตรฐานในระดับนานาชาติ และให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถาบันต่างๆ โดยผ่านเวทีการประชุมทางด้านวิทยาการ อิสลามนานาชาติในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทุกๆ สองปี

2. การประชุมทวิภาคี (Bilateral Meeting)

การประชุมทวิภาคี (Bilateral Meeting) เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือ แลกเปลี่ยน ช่วยเหลือและสนับสนุนทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ โดยเฉพาะความร่วมมือใน การพัฒนาหลักสูตรและอาจารย์ การแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา

3. ใต้อรรถความรู้เกี่ยวกับการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศต่างๆตลอดจนหลักการ การจัดการศึกษาบทเรียนและประสบการณ์การจัดการศึกษา ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการ ดำเนิน งานการจัดการศึกษาอิสลามและการพัฒนาการศึกษาในอิสลาม ซึ่งมีนักวิชาการด้านอิสลาม

ศึกษา นำเสนอบทความในหัวข้อต่างๆ จำนวน 33 บทความ ซึ่งรายละเอียดจะจัดรวบรวมทำเป็น รายงานการประชุมทางวิชาการ (Proceeding) เพื่อใช้ในการศึกษาและเผยแพร่ต่อไป

4. ได้สร้างความรู้จัก และความสัมพันธ์ไมตรีที่ดีของประชาชนและชุมชนของไทย การประชุมสัมมนาในครั้งนี้ ได้สร้างความรู้จักและความสัมพันธ์ไมตรีที่ดีของ ประชาชนและชุมชนของไทยที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ไปเยี่ยมเยียน ในอันจะนำไปสู่ความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของมุสลิมในประเทศไทยที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ไปทัศนศึกษานำไปสู่มิตรภาพและความเข้าใจ อันดีระหว่างประเทศไทยกับประชาคมโลกมุสลิมในอนาคต

5. ผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นผู้นำศาสนาอิสลามและคณะกรรมการอิสลามจากประเทศไทยมีความภาคภูมิใจที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ

ผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นผู้นำศาสนาอิสลามและคณะกรรมการอิสลามจากประเทศไทย มีความภาคภูมิใจที่ประเทศไทยรับเป็นเจ้าภาพและเห็นภาพการพัฒนาการศึกษาอิสลามศึกษาของประเทศต่างๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอิสลามในสังคมไทยที่ยั่งยืนต่อไป

โครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 เรื่อง “Islamic Studies in a Changing World: Challenges and Opportunities” (รายงานสรุปโครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ครั้งที่ 2, 2556)

ผลสืบเนื่องจากการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 เรื่อง “Roles of Islamic Studies in Post-Globalized Societies” เมื่อวันที่ 21-23 ธันวาคม 2553 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมครั้งนั้น คือ พัฒนาการศึกษอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับในประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและมีมาตรฐานในระนาบเดียวกันกับนานาชาติ และการบูรณาการศาสตร์ทางด้านอิสลามศึกษากับศาสตร์สาขาวิชาต่างๆในรูปแบบของสหวิทยาการอิสลาม (Comprehensive Islamic Sciences-CIS) ซึ่งเป็นการเปิดมิติใหม่ทางการจัดการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศไทยโดยที่จะได้รับรู้แนวคิดและประสบการณ์จากกูรูทางด้านอิสลามศึกษาในนานาชาติและจะเป็นแนวทางในการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยในอนาคตการจัดประชุมสัมมนานานาชาติครั้งที่ 1 นั้นถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการที่จะแสวงหาพันธมิตรทางวิชาการเพื่อการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยให้มีความเจริญที่ยั่งยืนต่อไป โดยผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยผู้นำศาสนา อธิการบดี คณบดี ผู้บริหาร อาจารย์และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาชั้นสูงทั้งในและต่างประเทศ จำนวนทั้งหมด 546 คน คือ นักวิชาการจากต่างประเทศ 84 คนและในประเทศไทย 462 คน

กิจกรรมที่สำคัญนอกจากการนำเสนอบทความทางวิชาการจำนวน 28 บทความ การประชุมทวิภาคี(Bilateral meeting) 14 ฉบับที่ประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 ได้จัดการ

ประชุมโต๊ะกลม (Roundtable Meeting) ร่วมกันระหว่างอธิการบดีและตัวแทนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดปฏิญญาปัตตานี (FATONI Declaration) ซึ่งสาระสำคัญในปฏิญญาปัตตานีคือ ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคีในการพัฒนาการศึกษาอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับให้มีคุณภาพ และสามารถเป็นฐานในการประกอบอาชีพและพัฒนาสังคมให้มีความสันติสุข นอกจากนี้ปฏิญญาปัตตานี ได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าในทุก ๆ 2 ปีจะมีการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติที่ปัตตานี ประเทศไทย

สรุปผลการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้เตรียมการโครงการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (The 2nd International Islamic Studies Conference- IISC) โดยทำการของบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นเงินจำนวน 15,000,000.00 บาท (สิบห้าล้านบาทถ้วน) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการประชุมนานาชาติ ครั้งที่ 2 ดังนี้ คือ :

1. ใช้ยุทธศาสตร์การศึกษาอิสลามศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับโลกมุสลิมผ่านนักวิชาการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นจริงต่อรัฐบาลไทยในหมู่ประเทศมุสลิม
2. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมมือและพัฒนาการจัดการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เผยแพร่นโยบายการส่งเสริมและทำนุบำรุงการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาและสิทธิเสรีภาพของมุสลิมในประเทศไทย
4. สร้างความสัมพันธ์ในมิติทางด้านการศึกษาอิสลามศึกษาระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิมสู่ความสัมพันธ์อันดีงาม ระหว่างประชาชนกับประชาชน และรัฐกับรัฐให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้นในอนาคต
5. ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยสู่นานาชาติอารยประเทศ

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ดำเนินการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (The 2nd International Islamic Studies Conference –IISC) หัวข้อเรื่อง “อิสลามศึกษาในโลกที่เปลี่ยนแปลง : โอกาสและสิ่งท้าทาย Islamic Studies in a Changing World: Challenges and Opportunities.” เมื่อวันที่ 14-16 มกราคม 2556 ณ หอประชุมอันวาววี อาคารวิทยอิสลามนานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 504 คน ประกอบด้วย รัฐมนตรี ชุด ผู้นำศาสนา อธิการบดี นักวิจัย และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งในและต่างประเทศ โดยแยกเป็นนักวิชาการจากต่างประเทศ

จำนวน 122 คนใน 30 ประเทศและในประเทศจำนวน 382 คน โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ ๆ 5 กิจกรรม ดังนี้ คือ

กิจกรรมที่ 1 Pre Meeting เป็นการประชุมนอกรอบระหว่างอธิการบดี และตัวแทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ในวันที่ 13 มกราคม 2556 เพื่อที่จะกำหนดกรอบประเด็นที่จะเป็นวาระการประชุมโต๊ะกลมรวมทั้งแนวในการเขียนข้อสรุปการประชุมที่จะมีขึ้นในวันที่ 15 มกราคม 2556 ซึ่งในที่ประชุมได้มีข้อตกลงในวาระหรือประเด็นในการพิจารณาร่วมในการประชุมโต๊ะกลม(Roundtable Meeting)และกรอบข้อสรุปการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (ฉบับร่าง) รวมทั้งการเสนอรายชื่อตัวแทนสถาบันการศึกษาของแต่ละประเทศเพื่อเป็นคณะกรรมการความร่วมมือด้านอิสลามศึกษา(Islamic Studies Coordinating Committee-ISCCO)

กิจกรรมที่ 2 Keynotes Speaker, Speeches and Paper Presentations. เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในวันที่ 14-15 มกราคม 2556 คือ กล่าวต้อนรับโดยท่านอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พิธีขอพรจาก ฯพณฯ ท่านจุฬาราชมนตรี และพิธีเปิดและบรรยายพิเศษโดย ฯพณฯ ท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายนิวัฒน์ อารงบุญทรงไพศาลและบรรยายพิเศษ(Keynote Speech and Speeches) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอิสลามศึกษาจากต่างประเทศและในประเทศทั้งหมด 8 ท่านและการนำเสนอบทความทางวิชาการ(Paper Presentation) จากอธิการบดี ศาสตราจารย์ และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เป็นการนำเสนอบทความที่เป็นภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งหมดรวม 30 บทความ

กิจกรรมที่ 3 Bilateral Meeting เป็นการเจรจาวิภาคิระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากต่างประเทศ เพื่อตกลงกรอบความร่วมมือทางวิชาการเช่น แลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา การจัดประชุมสัมมนา ร่วม กิจกรรมบริการวิชาการร่วม และอื่น ๆ ซึ่งในปีนี้ได้มีการลงนามในบันทึกการประชุมวิภาคิทั้งหมด 10 ฉบับ

กิจกรรมที่ 4 Round Table Meeting การประชุมโต๊ะกลม เป็นการประชุมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางในการพัฒนาอิสลามศึกษาเพื่อให้บรรลุผลต่อการพัฒนาสังคมโลกมุสลิมในสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ประชุมได้กำหนดข้อตกลงร่วม โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ อิสลามศึกษาต้องเน้นคุณค่าที่สำคัญในอิสลาม เช่น ความสมดุล (Balance) ความครอบคลุม (Comprehensive) ความหลากหลาย (Diversity) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความเป็นเลิศ(Excellence) สองอิสลามศึกษาต้องเน้นการปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สร้างความมั่นคงสำหรับสันติภาพและความสามัคคีในภูมิภาคและโลก สามอิสลามศึกษาต้องจัดการกลไกในการแก้ปัญหาที่จะเอาชนะปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่สามารถปกป้องสังคม

มนุษย์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้อยู่รอดได้อย่างยั่งยืน และที่ประชุมยังเห็นพ้องว่าอิสลามศึกษาควรเน้นและให้ความสำคัญในความท้าทายร่วมสมัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ภาพของอิสลามและมุสลิมต่อสังคมโลกที่ไม่ใช่อิสลาม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม
3. บทบาทของสถาบันการเงินในอิสลาม การธนาคารทรัพย์สินที่บริจาคซากาตในการพัฒนาเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน
4. อิสลามศึกษาควรเน้นแนวคิดความสมดุล (Justand Balance/Wasatiyah) ซึ่งเป็นแนวที่เป็นธรรมของอิสลาม ความเป็นเลิศทางศีลธรรมและการเอาใจใส่ที่จะเอาชนะกับภัยคุกคามของการก่อการร้ายและลัทธิความคลั่งไคล้ (terrorism and extremism)

จากปฏิญญาปัตตานี (FATONI Declaration) ซึ่งเป็นข้อสรุปการประชุมโต๊ะกลมเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555 ที่ประชุมได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพและความสมบูรณ์ของอิสลามศึกษา ที่ประชุมได้เสนอแนะให้วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เตรียมการและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee : ISCCO) ภายในปี พ.ศ.2555
2. ให้มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรการวิจัย (Research Organization Network : RON) เพื่อประสานและอำนวยความสะดวกในคุณภาพของงานวิจัยทางวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและการพัฒนายุทธศาสตร์อิสลามศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม
3. ให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรด้านการศึกษา
4. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาอิสลามศึกษาและเป็นจุดศูนย์รวมพัฒนาภาษาอาหรับในประเทศไทย
5. ให้มีการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติในทุกๆ 2 ปี

ซึ่งจากข้อเสนอแนะจากที่ประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 วิทยาลัยได้ดำเนินการและเตรียมการแล้ว ดังนี้ คือ จัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 13-15 มกราคม 2556 สอง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee: ISCCO) เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2556 สาม จัดเตรียมอาคารและเครื่องมืออุปกรณ์เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาทักษะทางภาษาอาหรับเพื่ออิสลามศึกษา ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเป็นศูนย์พัฒนาทักษะภาษาอาหรับในประเทศไทย (ซึ่งส่วนนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณพัฒนาจังหวัดปัตตานี)

เพื่อให้สถาบันการศึกษาอิสลามสามารถที่จะทักทายความท้าทายที่สำคัญในสถานการณ์โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นหัวข้อเรื่องในการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15-16 มกราคม 2556 ตัวแทนของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาอิสลามศึกษาชั้นสูงต่าง ๆ ได้นำเสนอแนวทางในการจัดการดังต่อไปนี้ :

1. จัดตั้งและพัฒนากองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อสนับสนุนความไว้วางใจเครือข่ายระหว่างสถาบันสมาชิก
2. เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทางวิชาการและมติที่เป็นผลการประชุม
3. คณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee: ISCCO) ให้มีการจัดการประชุมเพื่อติดตามกิจกรรมตามคำแนะนำและเสนอแนะซึ่งเป็นข้อสรุปของการประชุมโต๊ะกลม โดยคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายควรพบกันปีละครั้งเป็นอย่างน้อย

การประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่จะจัดในทุก ๆ สองปีนั้น นับว่าเป็นที่ประชุมที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีการสอนอิสลามศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังที่จะเห็นได้จากจำนวนผู้บริหารและนักวิชาการทางด้านอิสลามศึกษาเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ โดยที่ผู้บริหารและนักวิชาการอิสลามศึกษาจะใช้เวทีการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์กลางในการพบปะ แลกเปลี่ยนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอิสลามศึกษาให้มีผลต่อการพัฒนาสังคมโลก โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างสันติภาพและการสร้างความสามัคคีของพลเมืองโลก ดังที่เห็นได้ชัดจากการประกาศข้อสรุปการประชุมโต๊ะกลมเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2556

ดังนั้นเพื่อให้ข้อเสนอแนะและข้อสรุปการประชุมมีประโยชน์และผลกระทบในด้านบวกต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และประเทศไทยมากที่สุดเห็นควรต้องมีกิจกรรมและโครงที่มีความต่อเนื่องจากการประชุมนานาชาติในทุก ๆ 2 ปี โดยจัดเป็นโครงการ Pre Conference ในปีงบประมาณ 2557 โดยการดำเนินกิจกรรมต่างๆตามที่เขียนไว้ในข้อเสนอแนะข้างต้น

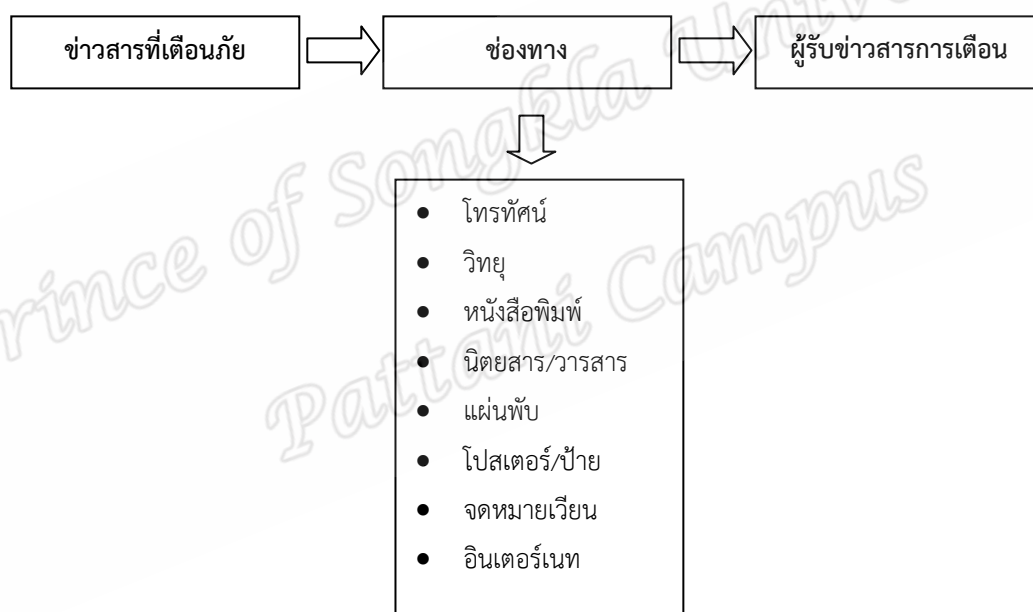
โดยสรุป บทบาทด้านการขึ้นนำสังคม ด้วยการเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน การผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนในด้านต่างๆ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ และการเสนอแนวทางการวิธีการในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย

การเตือนภัย หมายถึง สารระสำคัญที่บ่งบอกถึงอันตราย หรือแนวโน้มของอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ การเตือนภัยดังกล่าวอาจกระทำโดยผู้มีหน้าที่โดยตรงหรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ก็ได้ โดยการส่งข้อมูล ข่าวสาร ที่ผ่านการวิเคราะห์หรือตรวจสอบความถูกต้องแล้วถึงผู้มีอำนาจที่มีหน้าที่บรรเทาปัญหาโดยตรงและผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสาธารณชนที่ต้องรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น (สังคม คุณคณากรสกุล. 2548)

วิธีการเตือนภัยทางสังคม

สำหรับวิธีการเตือนภัยทางสังคม ก็เป็นเช่นเดียวกับหลักการสื่อสารทั่วไป กล่าวคือ จำเป็นต้องมีสาร ช่องทางการส่งสาร และ ผู้รับสาร ดังแผนภูมิ (สุพรรณณี มังคะลี, 2530)

จากแผนภูมิดังกล่าว เมื่อพิจารณาเฉพาะช่องทางการส่งสาร พบว่า มีรูปแบบค่อนข้างหลากหลาย ทั้งสื่อหลักที่กระจายถึงประชาชนได้กว้างขวางเช่น สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ สื่อรอง หรือสื่อสนับสนุน ที่เน้นถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง รวมถึงการผลิตช่องทางสื่อสารด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถใช้หลายสื่อผสมกัน ในลักษณะของชุดสื่อ ดังนี้

1. การเตือนภัยทางสังคมผ่านโทรศัพท์ ซึ่งสามารถทำได้ในรูปแบบของ สารคดีสั้น สปอต การแถลงข่าว การส่งข่าวที่จัดทำขึ้นให้กับสถานีโทรทัศน์ การขอความร่วมมือจาก สถานีโทรทัศน์ในการจัดทำสื่อ อย่างไรก็ตามสื่อเป็นสื่อที่เห็นทั้งภาพและเสียง ต้องใช้เวลาในการจัดทำ และมีค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ค่อนข้างสูง แต่ในขณะเดียวกันก็เผยแพร่ข่าวสารได้กว้างขวาง

2. การเตือนภัยทางสังคมผ่านวิทยุ เป็นเรื่องของการกระจายเสียง ใช้เวลาในการจัดทำสื่อไม่นานนัก ต้นทุนถูกแต่แพร่หลายได้ไม่กว้างนัก

3. การเตือนภัยทางสังคมผ่านหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันมักได้ผลดี แต่มีข้อจำกัดคือต้องใช้เวลาตามรอบของการพิมพ์ แต่ประชาชนสามารถอ่านซ้ำและทำความเข้าใจได้ดีกว่า

4. การเตือนภัยทางสังคมผ่านนิตยสาร/วารสาร เป็นการเตือนภัยถึงคนเฉพาะกลุ่มคนในวงการเดียวกัน หรือแวดวงวิชาการเดียวกัน เช่น การตีพิมพ์ผลกระทบของการใช้ยาบางชนิดในวารสารทางการแพทย์ เพื่อเตือนให้แพทย์ เภสัชกร ได้รับรู้ถึงผลกระทบข้างเคียงของการใช้ยาดังกล่าว ทำให้สั่งจ่ายยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเตือนภัยทางสังคมผ่านแผ่นพับ เป็นเอกสารแนะนำวิธีปฏิบัติ เพื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นอันตราย เช่น แผ่นพับเตือนภัยเรื่องการใช้ความรุนแรงในสตรี นอกจากอธิบายถึงการหลีกเลี่ยงสถานที่อันตราย แล้วยังแนะนำมูลนิธิสำคัญ หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ ไว้ใช้ยามฉุกเฉินด้วย

6. การเตือนภัยทางสังคมผ่านโปสเตอร์/ป้าย เน้นการสื่อสารด้วยข้อมูลเพียงหลักการกว้าง ๆ และวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน เน้นรูปแบบสวยงาม ดึงดูดความสนใจ อาทิ โปสเตอร์แนะนำความปลอดภัยในการขับรถ ต้องคาดเข็มขัดนิรภัย ไม่ขับรถเร็ว ไม่โทรศัพท์ เป็นต้น

7. การเตือนภัยทางสังคมผ่านจดหมายเวียน เน้นการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน หรือสายบังคับบัญชา มักเป็นเอกสารที่กระชับ ชัดเจนแบบตรงไปตรงมา

8. การเตือนภัยผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นช่องทางการสื่อสารที่ได้รับความนิยมในช่วงปัจจุบัน เช่นการส่งข้อมูลผ่าน เว็บไซต์ เว็บบอร์ด อีเมล เป็นต้น

9. การเตือนภัยทางสังคมผ่านวิทยุชุมชน หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ยังคงมีประสิทธิภาพถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันยังมีระบบการเตือนภัยโดยวิธีดังกล่าวนี้ เช่น การแพร่ระบาดของยูงลาย การอธิบายถึงภัยอันตรายของยาเสพติด เป็นต้น

โดยสรุป บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงที่สะท้อนสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม การจัดกิจกรรม สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม

บทบาทด้านการตัดสินใจส่งสัยในหลักการอิสลาม

การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่างเพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหายุ่งยากสลับซับซ้อน และมี

วิธีการแก้ปัญหาให้วินิจัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติโดยวิธีใด จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุด และบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น (สมคิด บางโม, 2548)

การตัดสินใจ กล่าวว่าการตัดสินใจหรือวินิจัยสั่งการ หมายถึง การเลือกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ หรือการเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่ง จากทางเลือกหลายทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการหรือการวินิจัยสั่งการ คือ การชั่งใจไตร่ตรอง และตัดสินใจเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่งจากหลายๆทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ (ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2540)

การตัดสินใจ กล่าวว่าการวินิจัยสั่งการหรือการตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา พิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเพราะการวินิจัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุดในการบรรลุเป้าหมาย (บรรยงค์ โตจินดา, 2548)

องค์ประกอบของการตัดสินใจ

การตัดสินใจมีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณา 4 ประการ

1. ผู้ทำการตัดสินใจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะการตัดสินใจจะดีหรือไม่ ขึ้นกับบุคคลผู้ตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องมีข้อมูล มีเหตุผล มีค่านิยมที่ถูกต้อง สอดคล้องต่อการบรรลุเป้าหมายองค์กร แต่ในบางครั้งถ้าผู้ทำการตัดสินใจขาดข้อมูลที่ถูกต้อง ขาดเหตุผล และมีค่านิยมที่มาสอดคล้องแล้วจะทำให้ผลของการตัดสินใจไม่ดีพอได้ ผู้ทำการตัดสินใจบางเรื่อง ต้องมุ่งสู่การตัดสินใจเป็นกลุ่มบางเรื่องบางกรณีก็ตัดสินใจโดยคนคนเดียว ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์ให้ถูกต้อง

2. ประเด็นปัญหาที่ต้องตัดสินใจ เป็นองค์ประกอบที่สองที่ต้องให้ความสำคัญ ปัญหาที่ต้องตัดสินใจนั้น จำแนกได้หลายประการ เช่น จำแนกตามโครงสร้าง เมื่อกำหนดปัญหาได้ชัดเจนว่าเป็นปัญหาเรื่องอะไรก็สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

3. ทางเลือกต่างๆ ที่บรรลุเป้าหมาย เป็นองค์ประกอบที่สามที่ต้องคำนึง ผู้บริหารต้องพยายามที่จะค้นหาทางเลือกที่ดีกว่าอยู่เสมอและสร้างทางเลือกให้มากกว่า 2 ทางเลือก ในปัจจุบันการบริหารองค์กรมุ่งสู่การสร้างทางเลือกสู่การผลิตสินค้าและบริการที่ถูกลง มีคุณภาพสูงกว่า มีความรวดเร็ว มีการบริการที่ประทับใจมากกว่า นอกจากนี้ควรที่จะสร้างทางเลือกเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อองค์กรอีกด้วย

4. สภาพการณ์ที่ทำการตัดสินใจ ในการตัดสินใจจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพการณ์ที่ทำการตัดสินใจเป็นแบบใด ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่ สภาพการณ์ที่แน่นอน เป็นสภาพการณ์ที่ผู้ทำการ

ตัดสินใจทราบทางเลือกต่างๆ และทราบถึงผลที่เกิดขึ้นของแต่ละทางเลือกอย่างดีด้วย การตัดสินใจดังกล่าวย่อมมีโอกาสสูงที่ต้องมากที่สุด

ความสำคัญและเงื่อนไขของการวินิจฉัยประเด็นศาสนาในทัศนะอิสลาม (อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา, มปป)

เป็นที่ทราบกันดีว่า อิสลามเป็นวิถีชีวิตที่ครอบคลุมและมีความบริบูรณ์ในทุกด้านของมนุษย์ อิสลามได้กำหนดบทบัญญัติในประเด็นต่างๆ ที่เป็นการต้องการของมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างสมเกียรติในฐานะบ่าว ผู้น้อมภักดีของอัลลอฮ์ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องได้รับความกระจ่างในข้อปลีกย่อยของศาสนาบัญญัติ พร้อมประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงอย่างสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอิสลามที่แท้จริงและเหมาะสมกับศักยภาพและกำลังความสามารถของมนุษย์ไม่ว่าในระดับปัจเจกบุคคลหรือสังคมโดยรวม

อัลลอฮ์ทรงสร้างสรรพสิ่งตามกฎสถานะดั้งเดิมบนพื้นฐานของเหตุผลและกฎกติกาที่แน่นอน พระองค์ทรงเรียกร้องและเชิญชวนมนุษย์ให้รู้จักใช้สติปัญญาในการทำความเข้าใจกฎสถานะดั้งเดิมและกฎกติกาดังกล่าว ด้วยการใช้วิจารณ์ญาณ หลักการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ศึกษาวิจัย การใช้หลักฐานและเหตุผลบนหลักการของความรู้และวิทยาการ

ด้วยเหตุดังกล่าว อิสลามจึงตระหนักและให้ความสำคัญกับการวินิจฉัยในประเด็นศาสนา (ฟัตวา) อิสลามถือว่า “ฟัตวา” เป็นเงื่อนไขสำคัญที่อัลลอฮ์ทรงประกาศให้การรับรองอิสลามว่าเป็นศาสนาสุดท้ายสำหรับมนุษยชาติ และเป็นศาสนาที่เคียงคู่กับมนุษย์ตราบนานกาล (วันสิ้นโลก)

ฟัตวา หมายถึง การให้ความกระจ่างในสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสนาบัญญัติ ผู้ให้การฟัตวา คือ ผู้ที่ชี้แจงศาสนาบัญญัติของอัลลอฮ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้ที่ได้รับฉันทานุมัติให้ลงนามแทนอัลลอฮ์ในการทำหน้าที่ชี้แจงบทบัญญัติและข้อกำหนดต่างๆ ในอิสลาม

บทบัญญัติว่าด้วยการฟัตวา

1. เป็นฟัตวาอื่น (บังคับสำหรับบุคคลเป็นการเฉพาะ) สำหรับผู้มีหน้าที่ให้การฟัตวา (มุฟตี) ในกรณีที่ไม่มีใครทำหน้าที่ให้การฟัตวาร่วมกับเขา
2. เป็นฟัตวาพิชายะฮ์ (บังคับสำหรับกลุ่มคนเท่านั้น หากคนใดคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ถือเป็นการเพียงพอแล้ว) ในกรณีที่มีมุฟตีมีจำนวน 2 คน ขึ้นไป
3. เป็นมันดูบ (ส่งเสริมให้ฟัตวา / ไม่ถึงขั้นบังคับ) ในกรณีที่เหตุการณ์ยังไม่เกิดขึ้น แต่มีการฟัตवाल่องหน้าว่าหากเหตุการณ์สมมุติเกิดขึ้น จะมีข้อวินิจฉัยทางศาสนาอย่างไร
4. หะรอม (มีความผิดและเป็นบาป) ในกรณีที่มุฟตีเป็นบุคคลที่ขาดคุณสมบัติหรือเป็นคนที่ไม่รู้จริงในประเด็นที่ให้การวินิจฉัย

5. มักรูย (ไม่ส่งเสริมแต่ไม่ถึงขั้นกระทำผิดและเป็นบาป) ในกรณีเหตุการณ์สมมุติ ไม่มีทางเกิดขึ้นในชีวิตจริง เพราะถือเป็นการทุ่มเทพลังกำลังโดยเปล่าประโยชน์

6. มุบาหฺ (เป็นสิ่งอนุมัติ) ในกรณีที่ไม่ใช่เป็นไปตามหัวข้อดังกล่าวข้างต้น

ศาสตร์ และวิทยาการของมุฟตี

เนื่องจากมุฟตีคือบุคคลผู้ทรงความรู้ ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนศาสนทูต และเป็นผู้ได้รับฉันทานุมัติให้ลงนามแทนอัลลอฮฺในการให้ความกระจ่างประเด็นศาสนาแก่มนุษยชาติ ดังนั้น มุฟตีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้รู้ในศาสตร์อิสลามและสารัตถะศาสนา ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจอย่างแตกฉานเกี่ยวกับอัลกุรอานและสุนนะฮฺ มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอาหรับ มีความรอบรู้ศาสตร์ที่ว่าด้วยชีวิตและสังคมมนุษย์ มีสติปัญญาอันเฉียบแหลมกอปรกับความรู้ความสามารถในการเข้าถึงแก่นแห่งศาสนบัญญัติได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ท่านอิมามซาฟิฮฺได้กล่าวไว้ความว่า :

“ไม่อนุญาตสำหรับใครก็ตามที่จะทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยประเด็นศาสนา (มุฟตี) เว้นแต่ผู้ที่มีความรู้ในศาสนาของอัลลอฮฺ มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์และข้อปลีกย่อยแห่งอัลกุรอาน มีความแตกฉานในหะดีษ และศาสตร์ว่าด้วยหะดีษ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอาหรับ สำนวนโวหาร และวาทกรรมอาหรับ ทั้งนี้มุฟตีจำต้องมีบุคลิกที่สุ่ม รอบคอบ ไม่พูดมาก เป็นคนที่รอบรู้ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างสำนักคิดต่าง ๆ เขาจะต้องเป็นผู้ที่เปรียบพร้อมทั้งพรสวรรค์ และพรแสวงของคุณสมบัติของความเป็น มุฟตีที่ดี ” ท่านอิมามอาหมัดกล่าวไว้ ความว่า

“สมควรอย่างยิ่งสำหรับมุฟตีที่จะต้องศึกษาค้นคว้า และรอบรู้คำวินิจฉัยของนักวิชาการอิสลาม (อุละมะฮฺ) ยุคก่อน หาไม่แล้ว เขาไม่ควรให้การฟัตวา”
เงื่อนไขสำคัญของการฟัตวา

การฟัตวา ถือเป็นอะมานะฮฺ (ภาระหน้าที่ของมุสลิม ที่จะต้องถูกสอบสวนในวันกิยามะฮฺ) กล่าวกันว่า “ไม่อนุญาตให้กล่าวอ้างอิงคำพูดและพฤติกรรมของศาสนทูตมุหัมมัด เว้นแต่โดยผู้ที่ได้รับความเชื่อถือเท่านั้น”

เงื่อนไขสำคัญในการรับหลักฐานทางศาสนบัญญัติ

1. การยอมจำนนและให้เกียรติต่อหลักฐาน มุฟตีจำเป็นต้องยอมจำนนและให้เกียรติหลักฐานที่ปรากฏในอัลกุรอาน และสุนนะฮฺด้วยหัวใจที่นอบน้อม ถ่อมตน
2. เชื้อศรัทธาเืองการอัลกุรอานทั้งหมด และหะดีษที่เศาะฮิหฺ(ฮาดิษที่มีกระบวนการรายงานที่ถูกต้อง) โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ
3. หลักการให้ความสำคัญและตระหนักต่อสภาพแวดล้อมและภูมิหลังของแต่ละคน

ข้อพึงระวังสำหรับการฟัตวา

1. ความไม่รู้ ความหลงลืม ไม่รอบคอบ ไม่ตระหนัก และไม่ให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัับประเด็นฟัตวา

2. การตีความที่ผิดพลาด มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ทั้งที่มาจากสาเหตุการคล้อยตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ จิตใจที่อคติเอนเอียง แสวงหาผลประโยชน์หรือคล้อยตามคนอื่นอย่างไม่ลืมหูลืมตา
3. คล้อยตาม หรือ ยอมจำนนตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ ทั้งอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น
4. การติดยึดกับการพิตวาเก่า ๆ ติดกับดักทางความคิดเดิมๆ หรือติดกรอบด้วยกฎกติกาที่กำหนดโดยตำรายุคก่อนๆ โดยไม่คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลง และข้อเท็จจริงร่วมสมัย
5. การที่ไม่สามารถสรุปแก่นแท้ของปัญหา ให้สอดคล้องกับหลักศาสนบัญญัติที่ถูกต้อง

เนื่องจากศาสนบัญญัติเป็นสิ่งที่ถูกระบุอย่างชัดเจน ในขณะที่สถานการณ์และสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ดังนั้นจึงเป็นภารกิจสำคัญสำหรับมุฟตีที่จะต้องตีความหลักศาสนบัญญัติให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคปัจจุบันที่กระแสความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด มุสลิมต้องรู้จักประยุกต์ใช้คำสอนของศาสนาอย่างรู้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลง หามาแล้ว คำสอนศาสนาและคำพิตวาจะไม่เป็นเพียงทฤษฎีในตำราที่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่านั้น หากเป็นแหล่งกำเนิดของความโกลาหลวุ่นวายในสังคมอย่างไม่รู้จักจบสิ้น - ขออัลลอฮ์ทรงคุ้มครอง

มุสลิมทุกคนโดยเฉพาะมุฟตีจำเป็นต้องประดับตนเองด้วยความรู้และวิชาการร่วมสมัยด้วยการสานเสวนา จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อบรมสัมมนา สร้างเครือข่ายวิชาการทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และนานาชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความรู้ แก้ปัญหาและหาข้อยุติในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ดังนี้

1. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ การเผยแพร่
2. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ ความเป็นจริง
3. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ การบริหารการจัดการความขัดแย้ง
4. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ ชนกลุ่มน้อย
5. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ กำลังความสามารถและศักยภาพ
6. ศาสตร์ที่ว่าด้วยฟิกฮ การกำหนดยุทธศาสตร์และการลำดับความสำคัญ

โดยสรุป บทบาทด้านการตัดสินข้อสงสัยในหลักการอิสลาม เป็นการดำเนินการพิจารณาตัดสิน และให้ความเห็นในข้อสงสัย โดยใช้หลักการอิสลามร่วมมือกับองค์กรอิสลามภายในประเทศและต่างประเทศ ในการวินิจฉัย ชี้ขาด ตัดสินและตีความในประเด็นทางศาสนาที่มีความเห็นแตกต่างกัน

2.3 นโยบายในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-พ.ศ.2565)

การจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-พ.ศ.2565) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551)

1. ในระดับอุดมศึกษา สัดส่วนบัณฑิตในหลักสูตรอุดมศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์มีสัดส่วนต่ำ เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่นๆ ที่นักศึกษาในพื้นที่เกือบครึ่งไปศึกษาในสถาบันนอกพื้นที่ ในขณะที่บางส่วนเดินทางไปศึกษาต่อแถบตะวันออกกลางและประเทศมุสลิม ซึ่งโดยมากสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาเป็นครู
2. มหาวิทยาลัยควรเชื่อมโยงและบูรณาการวิชาการ วิชาชีพกับศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ใช่จัดการเรียนการสอนด้านศาสนาเท่านั้น ระบบอุดมศึกษาควรให้การสนับสนุนในลักษณะต่างๆ แก่เพื่อนสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีทั้งสถาบันของรัฐ สถาบันเอกชน และวิทยาลัยชุมชน
3. การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องมองภาพรวมหลายมิติ ทั้งทางสังคม ศาสนา ประวัติศาสตร์ การเมือง ระบบการศึกษาวิชาโลกและศาสนาแบบควบคู่ขนาน
4. ด้านการสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันอุดมศึกษาสร้างและพัฒนาอาจารย์ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยชุมชน ที่มีคุณภาพโดยเงื่อนไขพิเศษ ส่งเสริมการทำงานในระบบเครือข่ายอุดมศึกษาของพื้นที่เฉพาะ เรียนรู้จากประสบการณ์การบริหาร โดยเฉพาะสร้างความเชื่อมต่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับมุสลิมโลก

เป้าหมายของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 เมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ.2565 คือ การ“ยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษา บนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ”

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะฉบับที่สองครอบคลุมช่วงเวลา 15 ปี ระหว่าง พ.ศ.2551 – 2565 จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา(สกอ.) ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการการอุดมศึกษา(กกอ.) และสถาบันคลังสมองของชาติ ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมทบวงมหาวิทยาลัย ตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ กรอบแผนอุดมศึกษาเกิดจากการสังเคราะห์ วิเคราะห์ ข้อมูลความคิดเห็นที่ได้จากการประชุมระดมสมองประมาณหนึ่งร้อยครั้งระหว่างผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานรัฐ การวางแผน การจัดทรัพยากร และการศึกษา ได้ปรึกษากับภาคการผลิตและบริการ กลุ่มประชาสังคม เยาวชนนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษารวมถึงวิทยาลัยชุมชน มีการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำทางการเมืองระดับประเทศ ผู้นำองค์กรปกครองท้องถิ่น ศึกษาเอกสารวิชาการ และทำวิจัยเพิ่มเติม

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวฉบับที่สองนี้ ออกแบบโดยคำนึงถึงมิติบูรณาการและองค์รวมของการพัฒนาอุดมศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์(Strategic direction) สาระหลักมีสองส่วน ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ภาพฉายและนัยยะสำคัญที่เป็นปัจจัยแวดล้อมรุมเร้าส่งผลกระทบต่อมนุษย์และโลก ประเทศไทย จนถึงอุดมศึกษา ส่วนสองเป็นปัจจัยภายในระบบอุดมศึกษา ภาพฉายปัจจุบันและอนาคต(scenario)มี 7 เรื่องคือ ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง การกระจายอำนาจการปกครองเยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต และเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยภายในระบบอุดมศึกษาได้พิจารณา 9 ประเด็น ได้แก่ รอยต่อกับการศึกษาระดับอื่น การแก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน ธรรมชาติและการบริหารจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การเงินอุดมศึกษาการพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา เครือข่ายอุดมศึกษา การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้

ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ประชากรไทยยังเพิ่มขึ้นต่อไปอย่างช้าๆ จำนวนเด็กและเยาวชนที่ลดลง อัตราการปันผลประชากรที่จะหมดไป และผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ภาพฉายดังกล่าวชี้ให้อุดมศึกษาโดยเฉพาะสำหรับประชากรวัยอุดมศึกษา 18-22 ปี ต้องลดการขยายตัวอย่างไม่มีจุดสิ้นสุดเช่นหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเน้นคุณภาพ อุดมศึกษาต้องเพิ่มบทบาทด้านการเพิ่มผลิตภาพเศรษฐกิจของกลุ่มวัยทำงาน เน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพ การเกิดอาชีพใหม่ อุดมศึกษาต้องส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังมีผลิตภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ(Social and economic productivity) **พลังงานและสิ่งแวดล้อม** เป็นปัญหาาร่วมของทุกประเทศ ประเทศไทยพึ่งพิงพลังงานนำเข้าสูง ส่งผลต่อเศรษฐกิจประเทศ เนื่องจากราคาพลังงานโดยเฉพาะน้ำมันเพิ่มขึ้นต่อเนื่องและไม่ถูกลง การใช้พลังงานจากฟอสซิลสร้างปัญหาเรือนกระจก ส่งผลต่อความอยู่รอดของมนุษยชาติอุดมศึกษาต้องสร้างความตระหนักการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ในการศึกษาทุกระดับและในหมู่ประชาชน ผลิตบัณฑิตและความรู้ลึกด้านการอนุรักษ์และจัดการพลังงานพลังงานหมุนเวียนโดยเฉพาะพลังงานชีวภาพ และพลังงานทางเลือก ทำงานกับภาคการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เร่งรัดความเข้าใจสาธารณะ จนถึงการสร้างคนและองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ ระบบนิเวศ

ในส่วนการมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต มี 4 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงาน ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกสารสนเทศ การเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไทย ที่ชัดเจนต่อเนื่องคือภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมเติบโตมาก สำคัญทั้งการจ้างงานและผลผลิตในรายได้ประชาชาติ อุดมศึกษาต้องทำงานกับภาคการผลิตจริง จำแนกบทบาทความสำคัญของกลไกที่ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจทั้งผู้ประกอบการขนาดเล็ก SME ธุรกิจของครอบครัวกลุ่มสำคัญ บริษัทข้ามชาติ เพื่อให้โจทย์ชัดและสร้างผลงานได้ชัดเจน อุดมศึกษาต้องทำงานทั้งกับอุตสาหกรรมรายสาขาและกลุ่มอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ เช่นนิคมอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ ผักอบรมและเพิ่มผลิตภาพในลักษณะ demand led ทำงานกับหน่วยงานวางแผนและภาคการผลิตเพื่อผลักดันอุตสาหกรรมความรู้ วิเคราะห์และชักนำภาคบริการใหม่ที่สำคัญจากการพิจารณาห่วงโซ่มูลค่าของบริการแต่ละประเภท ความรู้และเทคโนโลยีที่ใช้ในแต่ละห่วงโซ่ ภาคเกษตรแม้จะลดสัดส่วนในรายได้ประชาชาติ แต่คนยังอยู่ภาคเกษตรในสัดส่วนที่สูง มีแรงงานออกจากภาคเกษตรปีละนับหมื่นคน เป็นกระแสที่ยากที่จะหยุดยั้งและหวนกลับ แต่ประเทศไทยต้องยื่นหยัดให้ภาคเกษตรรองรับคนที่อยู่ในภาคเกษตรให้อยู่ได้และอยู่ได้ดีขึ้น อุดมศึกษาต้องช่วยเตรียมความรู้และสร้างทักษะให้แรงงานที่ออกจากภาคเกษตรจนถึงระดับหนึ่งก่อนเข้าสู่ภาคการผลิตสร้างมูลค่าเพิ่มและความสำคัญของระบบเกษตรทั้งเกษตรน้ำฝนเกษตรก้าวหน้า เน้นความสำคัญของภาคเกษตรต่อความมั่นคงทางอาหาร(Food security)ในระดับครอบครัว ชุมชน พื้นที่ และประเทศ เป็นผู้รู้ผู้เล่นสำคัญด้านอุตสาหกรรมอาหารและการแปรรูปวัตถุดิบการเกษตรในส่วนโลกาภิวัตน์ อุดมศึกษาจะถูกกระทบและมี ทั้งโอกาสที่จะเติบโตจากโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีทางการศึกษา โดยเฉพาะตามข้อตกลงของWTO ข้อตกลงพหุภาคี และทวิภาคี จากการที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและพูดภาษาบาฮาซาอินโดนีเซีย อุดมศึกษาไทยสามารถวางตำแหน่งผู้เล่นหลักในอาเซียนได้โดยการดูต้นแบบจากประชาคมยุโรป เช่นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดมาตรฐานการศึกษาและปริญญาที่ยอมรับร่วมกันได้(Mutual recognition) อุดมศึกษาไทยต้องเตรียมความพร้อมสำหรับ “ศตวรรษแห่งเอเชีย” ที่จีนและอินเดียเป็นผู้เล่นสำคัญ ตระหนักว่า ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี นำมาซึ่ง “ผลิตภาพ”(Productivity) และ “นวัตกรรม”(Innovation) ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เรียนรู้จากนักคิดอนาคต (Futurists) ต่อเทคโนโลยีที่มองไม่เห็นในวันนี้หน่วยงานที่สำคัญของรัฐได้ร่วมกับภาคเอกชนกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่อุดมศึกษาเข้าไปเป็นผู้เล่นสำคัญ **โลกยุคสารสนเทศ** เป็นสังคมไร้พรมแดนเกิดการจ้างงานและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้กระทำได้ง่ายเทคโนโลยีแพร่กระจายอย่างกว้างขวางโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ มีนวัตกรรมและตลาดแรงงานใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าเพิ่มและมูลค่าสูง บนฐานของนวัตกรรม ทรัพยากรมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานและสารสนเทศ

การกระจายอำนาจการปกครอง เป็นภาพฉายที่สำคัญที่ประเทศไทยไม่มีประสบการณ์มาก แต่จะเพิ่มพูนความสำคัญต่อความเป็นไปและความเป็นอยู่ของบ้านเมืองในอนาคตอย่างสูง พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น โดยมีแนวทางการกระจายอำนาจ ประกอบด้วย การถ่ายโอนภารกิจ การกระจายอำนาจการเงินการถ่ายโอนบุคลากร การพัฒนาระบบตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน การปรับปรุง การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ การกำกับดูแลการถ่ายโอนภารกิจ และการสร้างระบบประกันคุณภาพบริการสาธารณะ อปท. ต้องการการสนับสนุน ความเชี่ยวชาญในการติดตั้งระบบ การจัดการความรู้ การฝึกอบรมและยกระดับความสามารถของบุคลากรเป็นต้น นอกจากนี้ ท้องถิ่นยังมีงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากส่วนกลาง และมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีค่าบำรุง และค่าธรรมเนียม การที่อุดมศึกษาทำงานกับท้องถิ่นจะเสริมภารกิจหลักหนึ่งของอุดมศึกษาคือการบริการสังคมให้โดดเด่น รองรับเหตุผลของการจัดตั้งและการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาบางกลุ่มที่อยู่ในภูมิภาคและท้องถิ่นงบประมาณ อปท.เป็นแหล่งรายได้ที่จะเพิ่มพูนความสำคัญสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ในการทำงานกับอปท.อุดมศึกษาควรร่วมตัวทำงานเป็นเครือข่ายพื้นที่ (เชิงภูมิสังคมและเขตการปกครอง) และเครือข่ายเชิงประเด็น เพราะโจทย์ท้องถิ่นเป็นโจทย์บูรณาการ ต้องการความรู้หลายระดับหลากหลายสาขา การทำงานต้องการมวลด วิถีปฏิบัติทั้งฝ่ายอุปสงค์และอุปทาน ประเด็นหลักที่เป็นเรื่องใหม่ท้าทายอุดมศึกษาไทยคือ **การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง** เราเห็นว่าการต่อสู้โดยใช้กำลังทหารด้วยกองทัพ โดยรวมยุติไปพร้อมกับ การจบลงของสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อกลางทศวรรษ 1940 และการยุติสงครามเย็นที่กระทำโดยตัวแทนอีกสามทศวรรษต่อมา สงครามสมัยใหม่เป็นการต่อสู้ระหว่างประชาชน ไร้รูปแบบสงคราม และภาพศัตรูชัดเจน ความขัดแย้งและความรุนแรงในโลกกระทบประเทศไทยมากบ้างน้อยบ้าง ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ระเบิดขึ้นในปี พ.ศ. 2547 หลังจากมีเหตุการณ์รุนแรงระดับเล็กต่อเนื่องมาหลายสิบปี ด้วยปัจจัยภายในที่สะสมมาหลายร้อยปี ผสมกับการนำเข้าวิธีการทารุณโหดร้ายเพื่อแยกสามจังหวัดภาคใต้ รัฐกำลังแก้ปัญหาด้วยความเด็ดขาดในเบื้องต้น สร้างการเข้าถึงเข้าใจ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและอาชีพในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจและโอกาสอย่างถาวรในอนาคตด้วยการศึกษา ทั้งนี้อุดมศึกษาจะเป็นปัจจัยชี้ขาดในระยะกลางและยาว

ทุกประเทศให้ความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนของตนเอง ผู้ได้รับผลโดยตรงของแผนอุดมศึกษาระยะยาวคือ **เยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต** เด็กเยาวชนและนักศึกษาในวันนี้เปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ ครอบครัวยุคใหม่ สถานการณ์ความเสี่ยงต่าง ๆ สะท้อนถึงแนวโน้มของสังคมภายหลังยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัยทั้งปวง (Post-industrial / Post-modern) มีสัญญาณชี้การเปลี่ยนแปลงชีวิตงานของบัณฑิตในอนาคตที่แตกต่างจากปัจจุบัน อาทิเช่น การทำงานโดยมีหลายอาชีพทั้งตลอดช่วงอายุ การทำงานไร้สังกัด (Freelance) ความเสี่ยงต่อรายได้

ไม่แน่นอน การจับคู่ผู้ร่วมงานและเปลี่ยนผู้ร่วมงาน เป็นต้น มีความไม่สอดคล้องกัน (Mismatch) ระหว่างการศึกษาและทักษะอาชีพที่พึงประสงค์ในอนาคต นอกจากความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์แล้ว ความสามารถที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนจะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นหมู่คณะ การแก้ปัญหา การรับความเสี่ยง การออกแบบและความสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการตนเอง รวมไปถึงจริยธรรม อุดมศึกษาควรเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ของเยาวชนและนักศึกษาในแบบของทักษะชีวิต ทักษะสังคม (Socialization) สมรรถนะพื้นฐานร่วม (Base line competencies) ที่ข้ามพ้นความรู้วิชาการที่เป็นแห่ง ความรู้และความสามารถเชิงบูรณาการที่ฝังตัว (Tacit knowledge and ability) ที่หาไม่ได้จากการเรียนการสอนในห้องที่ขาด ปฏิสัมพันธ์ สร้างความพร้อมเพื่อเปิดโลกทัศน์สำหรับบัณฑิตในสภาวะโลกาภิวัตน์ ด้านภาษาและวัฒนธรรม รู้และเห็นคุณค่าของพหุลักษณะพหุวัฒนธรรม เพิ่มmobilityและความหลากหลาย (diversity) ของนักศึกษาต่างวัย ต่างภูมิหลังวัฒนธรรมและสังคม ต่างเผ่าพันธุ์ รวมถึงอาจารย์ การแลกเปลี่ยนและหลักสูตรสองภาษาจะเป็นกลไกสำคัญ อุดมศึกษาพึงจัดให้**มีการศึกษาในระบบ “ศิลปศาสตร์” (Liberal Arts Education) ในยุค Post Modern-PostIndustrialization** ทั้งนี้ หมายรวมทั้งสาระแห่งศาสตร์และกระบวนการแห่งศาสตร์ เรียนรู้บนฐานการทำงานในภาคการผลิต และภาคสังคม (Work-based / Community-based education) เช่น Internship/Apprenticeship ในภาคการผลิตและภาคสังคม สหกิจศึกษา (Co-operative education), ทักษะวิศวกรรม (Engineering practice school) **เศรษฐกิจพอเพียง** ที่ประชาชนชาวไทยได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สถาบันอุดมศึกษาฯยังเข้าใจและปฏิบัติ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นเริ่มต้น อุดมศึกษาควรเป็นผู้นำให้วิเคราะห์ได้ปฏิบัติได้ บนฐานทรัพยากร ภูมิสังคม สร้างความรู้ใหม่เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งระดับปัจเจกครอบครัว ชุมชน พื้นที่ (กายภาพ การปกครอง และภูมิสังคม) องค์กร ภาคการผลิต

ตามที่กล่าวแล้ว กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวมีมิติบูรณาการและองค์รวมการพัฒนา จึงพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและปัจจัยภายในอุดมศึกษาเอง ปัจจัยแรกคือรอยต่อกับการศึกษาขั้น **พื้นฐาน และการอาชีวศึกษา** หลักฐานเชิงประจักษ์และแนวโน้มน่าเป็นห่วงคือ นักเรียนมัธยมที่เป็นตัวบ่อนอุดมศึกษามีคุณภาพโดยรวมต่ำลง ดูจากสัมฤทธิ์ผลการศึกษา จนถึงความสามารถพื้นฐานการอ่านภาษาไทยซึ่งเป็นฐานของการเรียนรู้วิชาการ ทุกคนตระหนักว่าคุณภาพนักเรียนตกต่ำเป็นผลจากคุณภาพของครู เกี่ยวพันไปถึงสถานภาพที่ต่ำของครูทำให้ไม่มีนักเรียนเก่งเป็นครู หมุนเวียนเป็นวัฏจักรที่ต้องแก้ไขได้ นอกจากนั้นค่านิยมด้านปริญญาทำให้มีผู้เรียนอาชีวศึกษาน้อยลง เป็นลำดับทั้งที่แรงงานระดับกลางจำเป็นยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศทั้งนี้รัฐต้องจริงจังกับการจัดการเรื่องคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เชื่อมขั้นกับอาชีวศึกษา อุดมศึกษาเองต้องให้เวลากับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาสามเรื่อง เรื่องแรกคือ

พัฒนาและสร้างครูคุณภาพสูงซึ่งเป็นตัวคูณ (Multiplier) ทำให้มีคนที่เก่งมาเรียนครู โดยมีการ ทบทวนการผลิตครูนอกจากระบบ 5 ปี ครูมัธยมศึกษาและครูช่างเทคนิคต้องมีฐานแน่นทางวิชาการ ทั้งฝึกสอน รวมทั้งฝึกทักษะจริงในสถานประกอบการสำหรับครูช่างเทคนิคที่อาจต้องการเวลาเพิ่ม มากกว่าหนึ่งปี เรื่องสองคือการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นเสมือนหัวรถจักรสำหรับ ประเทศในอนาคต เรื่องสามคืออุดมศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้จบอาชีวศึกษาและกำลังทำงาน สามารถเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาได้ด้วยความยืดหยุ่น ประกอบอาชีพต่อไป ไม่ต้องทิ้งงานทั้งอาชีพ ศึกษาในเงื่อนไขเวลาที่ไม่บีบรัด ไม่ผูกมัดนักศึกษาที่เป็นผู้ขับเคลื่อนภาคการผลิตจริง ไม่กำหนดว่าต้อง เรียนสำเร็จในเวลาอันสั้น เช่น ระบบการศึกษา 4 ปี ซึ่งเป็นเรื่องของนิสิตนักศึกษาในวัย 18-22 ปี และการสะสมหน่วยกิตในทำนองธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank)

ในส่วนของระบบอุดมศึกษาปัจจุบันที่มีสถาบันให้ปริญญาประมาณร้อยห้าสิบแห่งที่ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความซ้ำซ้อน แย่งชิงนักศึกษาและทรัพยากร มีปัญหาคุณภาพ การ แก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน ต้องใช้กลไกมาตรฐานและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อลดเลิก หลักสูตรที่ไม่ใช่ความต้องการของสังคมหรือการพัฒนาเศรษฐกิจ ปิดหน่วยงานที่มีคุณภาพการศึกษา ต่ำ เกิดระบบอุดมศึกษาที่แบ่งงานกันทำ (Division of labor) วางตำแหน่งของแต่ละสถาบันให้ เหมาะสม (Positioning) แบ่งอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มวิทยาลัยชุมชน กลุ่มมหาวิทยาลัยสี่ปี และมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ กลุ่มมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเฉพาะ ทาง มหาวิทยาลัย Comprehensive, และกลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา ทั้งสี่ กลุ่มจะตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล ภาคการผลิต จริ่งการพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน การรองรับการเปลี่ยน อาชีพ เปลี่ยนงาน เลิกจ้างงาน การพัฒนาผลิตภาพของทำงานต่อเนื่อง ผู้ที่พ้นวัยทำงาน จนถึงการ เรียนรู้ตลอดชีวิต **ธรรมมาภิบาลและการบริหารจัดการ** ช่วยกำหนดทิศทางจนถึงการ พัฒนามหาวิทยาลัยได้เร็ว อุดมศึกษาไทยต้องปรับปรุงเรื่องนี้ตั้งแต่ระดับองค์กรกำหนดและกำกับ นโยบายคือสภามหาวิทยาลัย ผู้บริหารทุกระดับ ข้อเสนอของแผนอุดมศึกษาระยะยาวคือสร้างกลไก พัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับต่างๆ ปรับระบบธรรมมาภิบาลซึ่งรวมถึง โครงสร้างสภามหาวิทยาลัยให้มีผู้ทรงวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก สภามหาวิทยาลัยมีสำนักงาน เลขาธิการทำงานเต็มเวลาสนับสนุน จนถึงการปรับคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้ทำหน้าที่คณะ มন্ত্রীหรือคณะกรรมการ (Commission) ที่มีมนตรีหรือกรรมการ (Commissioners) เต็มเวลา และปรับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้สอดคล้องกัน

ในการประเมินความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย มหาวิทยาลัยไทยไม่ติด กลุ่มมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีคุณภาพทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค ความสามารถในการสร้าง นวัตกรรมของประเทศต่ำ โครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับท้ายๆ ของประเทศที่ได้รับ

การจัดอันดับอุดมศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบวิจัยของประเทศการสร้างความเป็นเลิศของการวิจัยของอุดมศึกษาจึงขึ้นกับการวางโครงสร้างระบบวิจัยในภาพรวม ซึ่งรวมถึงนโยบายระบบวิจัย การจัดสรรทรัพยากรวิจัย การบริหารจัดการทุนวิจัย ตลอดจนการประสานพลังระหว่างหน่วยปฏิบัติการวิจัย ความเชื่อมโยงและการทำงานร่วมกันระหว่างภาคเอกชน ในฐานะองค์กรอุดมปัญญา อุดมศึกษาถูกคาดหวังว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ด้วยความจำกัดของทรัพยากรและนักวิจัยคุณภาพสูง อุดมศึกษาต้องโฟกัสวิจัยและสร้างกลไกความเป็นเลิศ ระบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของกลุ่มวิชาการในมหาวิทยาลัย - ระบบ **Research Assessment Exercise (RAE)** ที่ใช้ในต่างประเทศควรนำมาประยุกต์และปรับใช้ เพื่อการประเมินความสามารถการวิจัยและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการวิจัยสำหรับอุดมศึกษาไทย มหาวิทยาลัยควรผลักดันให้เกิด**ระบบวิจัยแห่งชาติ** ที่ควรประกอบด้วยองค์กระดบชาติที่กำหนด นโยบายวิจัย องค์กรจัดสรรเงินทุนวิจัยและหน่วยงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้เล่นสำคัญสร้างระบบ**ความเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาและภาคการผลิต** เพื่อให้อุดมศึกษาทำภารกิจจากมุมมองอุปสงค์ (demand led) เพิ่มขึ้นมีกลไกการทำงานร่วมกันใน**ลักษณะพหุภาคี** ระหว่างมหาวิทยาลัย กลุ่มมหาวิทยาลัย ศูนย์ความเป็นเลิศ ภาคอุตสาหกรรมในและต่างประเทศ ภาคสังคมและชุมชน

กลไกสำคัญที่หลายประเทศใช้การปฏิรูปอุดมศึกษาได้สำเร็จคือธรรมเนียมมาภิบาลและการบริหาร และการปฏิรูป**การเงินอุดมศึกษา** การลงทุนในอุดมศึกษาผ่านระบบงบประมาณปัจจุบันยังไม่สะท้อนคุณภาพการศึกษา และยังมีได้ใช้เป็นกลไกกำกับเชิงนโยบายอย่างเต็มที่ การแบ่งภาระค่าใช้จ่ายเพื่ออุดมศึกษาระหว่างผู้เรียน รัฐ และผู้ได้รับประโยชน์จากผลผลิตอุดมศึกษาไม่เหมาะสม นอกจากนั้นสถาบันอุดมศึกษาไทยจำนวนมากมีภาระที่จะต้องแสวงหาแหล่งทุนเพื่อรักษามาตรฐาน การศึกษานอกเหนือจากรองรับจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น ได้รับการตำหนิจากสาธารณะว่าเป็นอุดมศึกษาพาณิชย์แผนอุดมศึกษาระยะยาวเสนอให้รัฐปรับการจัดสรรงบประมาณประจำปีสำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ยังเป็น **Supply-side financing** ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และเป็นไปตาม**Performance-based** มากขึ้น พิจารณาและจัดรูปแบบใหม่ของ**กองทุนประเภท Contribution scheme**ตั้ง**กองทุนพัฒนาอุดมศึกษา** เพื่อการพัฒนาอาจารย์และบุคลากร เชื่อมโยงอุดมศึกษากับภาคการผลิต สนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจโดยมหาวิทยาลัย การพัฒนาแรงงาน ความรู้และเกษตรกรที่เลิกอาชีพการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนท้องถิ่น สร้างกลไกกำหนดและจัดสรรงบประมาณควบคู่กับการทำแผนยุทธศาสตร์ การกำกับคุณภาพด้วย**องค์กรกั้นชน (Buffer organization)** ใช้หลักการ **Financial autonomy** ในการบริหารการเงินอุดมศึกษาบนฐานการแบ่งกลุ่มอุดมศึกษา

การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศควบคู่กับการเติบโตของอุดมศึกษาอย่างรวดเร็วและขาดทิศทางในทศวรรษที่ผ่านมา การนำสถาบันอุดมศึกษาเกือบห้าสิบแห่งที่อยู่ใน

กระทรวงศึกษาธิการเดิมมารวมกับสถาบันอุดมศึกษาเดิมในทบวงมหาวิทยาลัย ทำให้เห็นเงื่อนไขเร่งด่วนที่จะสร้างอุดมศึกษาให้มีคุณภาพคือระบบการพัฒนาคณาจารย์ในอุดมศึกษา ทั้งนี้การพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความเป็นครู ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านการวิจัย สมรรถนะทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสาขาที่ตนรับผิดชอบ การบริหารจัดการ การขัดเกลาทางสังคม คำนึงถึงช่วงวัยต่างๆของการทำงาน และพัฒนา (Life cycle development) จัดให้มีกระบวนการ Mentoring โดยผู้มีความรู้และประสบการณ์บนฐานของการพัฒนาจากการทำงานจริง แผนอุดมศึกษาระยะยาวได้เสนอให้มีทิศทางการชัดเจนในการจัดการทุนการศึกษา การมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยและผู้เรียนในการออกค่าใช้จ่ายในการส่งนักศึกษาไปต่างประเทศ และการสร้างทิศทางการสำหรับมหาวิทยาลัยรัฐใหม่ด้วยอัตรากำลังคนที่รัฐบาลกำหนดให้

มหาวิทยาลัยไทยมีความแตกต่างสูงและมีช่องว่างของระดับการพัฒนา (University Divide) หลายมิติ อาทิเช่น ขนาด งบประมาณ ประเภท อายุ สถานที่ตั้ง บุคลากร คุณภาพของนักศึกษา คุณภาพของสถาบัน ตลอดจนชื่อเสียง เป็นต้น หลายปัญหาของอุดมศึกษาแก้ไม่ได้หากมหาวิทยาลัยยังแยกส่วนกันทำงาน ไม่รวมพลัง (Synergy) หรือแบ่งงานกันทำ (Division of labor) แม้สถาบันมีคุณภาพและความเป็นเลิศ เมื่อไม่ทำงานร่วมกันก็ไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานในระดับประเทศหรือที่สูงขึ้นไปยุทธศาสตร์สร้างพลังร่วมโดยเครือข่ายอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน และผลักดันด้วยนโยบายและกลไกงบประมาณ สถาบันอุดมศึกษาควรควมรวมการเรียนการสอน การทำงานและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน จนนำไปสู่การควมรวมสถาบันเมื่อพร้อม รัฐสนับสนุนให้สถาบันที่เข้มแข็งสร้างความสามารถสถาบันใหม่ สร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร การทำงานภาคสังคม เป็นต้น

ปัจจัยพื้นฐานสามจังหวัดภาคใต้ที่นำไปสู่ปัญหาความรุนแรง ข้อเสนอแนวทางสร้างความสมานฉันท์และการพัฒนาพื้นที่ ได้กล่าวถึงในเรื่องการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงในส่วนภาคชายที่ระบุมมาแล้ว ในปี 2550 รัฐบาลได้ทำแผนยุทธศาสตร์ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย สกอ.กำหนดการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของแผนอุดมศึกษาระยะยาว ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาเด็ก เยาวชนและนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียน แนวทางหลักเป็นการใช้ปัญญาให้เข้าถึง เข้าใจ ยอมรับและเห็นคุณค่าของสังคมไทยที่มีความเป็นพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม การสร้าง mobility สำหรับเด็กเยาวชนและประชาชนในภาคใต้ สร้างโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การประกอบอาชีพในภาคใต้ ความเชื่อมต่อกับอาเซียนและประชาคมมุสลิมในโลก

โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้อุดมศึกษา เป็นทั้งหัวใจและปัจจัยสำคัญของ

อุดมศึกษา ครอบคลุมทั้งโครงสร้างเชิงสาร์ตและโครงสร้างทางกายภาพที่สำคัญ 4 ประการ ส่วน หัวใจคือโครงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและสังคมในปัจจุบันและอนาคต ส่วนที่เป็นปัจจัยคือสังคมสารสนเทศ สังคมฐานความรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ อุดมศึกษาต้องตระหนักว่าการอุดมศึกษา อนาคตเป็นทั้ง “การเตรียมคนเข้าสู่ชีวิตและการปรับแต่งคนเข้าสู่งาน” นอกจากความรู้เทคนิค วิชาการวิชาชีพแล้ว รัฐพึงสนับสนุนการศึกษา “ศิลปศาสตร์” (Liberal Arts Education) ในฐานะ โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะหลักสูตรเพิ่มเติม จนการปรับบางสถาบันอุดมศึกษาให้เป็น มหาวิทยาลัยด้านศิลปศาสตร์เต็มรูปแบบ ออกแบบหลักสูตรศิลปศาสตร์ในยุคหลังอุตสาหกรรม (PostModern Liberal Arts) ที่สามารถรองรับความต้องการ ของคนรุ่นใหม่และตลาดแรงงาน เช่น ดนตรี ศิลปะ เทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาการสมอง การบริหารจัดการ พลังงานและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและนักคิดของโลก เป็นต้น รวมทั้งคำนึงถึงการสนับสนุนการศึกษาพิเศษในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมให้อุดมศึกษาพัฒนาและใช้ศักยภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อรองรับ นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ e-Society, e-Industry, e-Commerce, e-Education, และ e-Government ผ่านนโยบายการจัดซื้อจัด จ้างของภาครัฐ (Government procurement) สร้างหัวใจหรือสมอง ของการบริหารจัดการและ การพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ รัฐพึงกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องให้ ความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลของตนเองที่ทันสมัยอยู่เสมอ จัดระบบการคุ้มครองผู้บริโภคจากการ ให้บริการข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัย โดยผู้เรียนและผู้ปกครองมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล อุดมศึกษาที่มีความถูกต้องและทันสมัย สนับสนุนอุดมศึกษาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการเข้าถึง(Access) และการลดช่องว่างดิจิทัล (Digital divide) เพื่อการเรียนรู้เฉพาะตัว (Customization) ไปจนถึงการเรียนรู้ของมวลชน (Massification) ลงทุนการวิจัยและพัฒนาทางด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รัฐลงทุนให้อุดมศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ วิจัย ทดลอง และสาธิต จัดทำสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยออกสู่สาธารณะ (Open courseware) ลงทุนและจัดการใน การจัดระบบเครือข่ายห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ศึกษาและเตรียมการรองรับผลกระทบเชิงลบ (Discordance) อันเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จัดตั้งกองทุนพัฒนา โครงสร้างทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษา ประการสุดท้ายในการรักษาผลิตภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ อุดมศึกษาควรจัดทำกรอบ นโยบายการพัฒนาแบบ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ของอุดมศึกษา วางระบบธรรมาภิบาลของการ เรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับภาคส่วนต่างๆในสังคม ประสานหลากหลาย (Multisectoral approach) การบริหารจัดการโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญคือหัวใจ สร้างกรอบการประกันคุณภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาทุกสถาบันมี 4 ด้าน คือ บทบาทด้านการสอน บทบาทด้านการวิจัย บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน และบทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และสถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ด้านการชี้นำสังคม ด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย และด้านการตัดสินใจสงสัยในหลักการอิสลาม ดังที่ พรชูลี อาชวอรุง และคณะ(2543) ได้กล่าวถึงบทบาทที่ต้องเปลี่ยนไปของสถาบันอุดมศึกษา บทบาท ภารกิจและความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษา ในฐานะที่ทำหน้าที่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัย การบริการวิชาการ และในเชิงทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งภารกิจหลักทั้ง 4 นี้ จะอิงอยู่กับปรัชญาอุดมศึกษาที่มีวิวัฒนาการและพัฒนาการมาตามกาลเวลามาช้านาน และเมื่อย้อนมองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและมองต่อไปสู่ออนาคตแล้ว ก็พบว่า บทบาท พันธกิจ และความรับผิดชอบต่ออุดมศึกษาที่คาดหวังไว้เพียงภารกิจ 4 ด้านนั้น ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว จะต้องเป็นภารกิจที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ไปสู่บทบาทที่ชี้นำ สามารถสะท้อนและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และประเทศชาติ

2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2555 – 2558

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับภูมิภาคเอเชีย ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต บริการวิชาการ และทำนุบำรุงวัฒนธรรม โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

พันธกิจ

1. พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นสังคมฐานความรู้ บนพื้นฐานพหุวัฒนธรรมและหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ผู้ใฝ่รู้ได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ในหลากหลายรูปแบบ
2. สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการ ในสาขาที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของภาคใต้และเชื่อมโยงสู่เครือข่ายสากล
3. ผสมผสานและประยุกต์ความรู้บนพื้นฐานประสบการณ์การปฏิบัติสู่การสอนเพื่อสร้างปัญญา คุณธรรม สมรรถนะและโลกทัศน์สากลให้แก่บัณฑิต

แผนพัฒนามหาวิทยาลัย (พ.ศ.2555 – 2558)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ฐานมหาวิทยาลัยที่มั่นคง

1.1 การเงินและสินทรัพย์ : จัดระบบการบริหารงบประมาณและการจัดหารายได้ และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยให้มีเสถียรภาพทางการเงินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนามหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : จัดระบบการบริหารงบประมาณและการจัดหารายได้และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยให้มีเสถียรภาพทางการเงินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนา มหาวิทยาลัย

KPI1 = อัตราการเพิ่มขึ้นของงบประมาณเงินรายได้ ร้อยละ 20

PI = จำนวนเงินจากแหล่งเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน

กลยุทธ์

1. วางระบบการบริหารกองทุนในภาพรวม (ทุกกองทุน) และสร้างมูลค่าเพิ่มในสินทรัพย์/ที่ดิน/และพื้นที่ว่างให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด
2. สร้างรายได้จากทรัพย์สินทางปัญญา นวัตกรรมการวิจัย การบริการวิชาการและการให้คำปรึกษาที่ทำงานเชิงรุกและบริหารรายได้อย่างเป็นระบบ
3. สร้างกลไกการจัดหางบประมาณเพิ่มจากแหล่งอื่น และกลไกการใช้จ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการจัดงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กลางและแผนพัฒนาวิทยาเขต
4. ระดมทุนเพื่อการศึกษาและการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยจากผู้ที่ต้องการให้การสนับสนุนและศิษย์เก่า โดยใช้องค์กรสัมพันธ์เป็นตัวนำ
5. ปรับระบบงานการเงินให้รวดเร็วและทันสมัย ตอบสนองต่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. จัดทำแผนงบประมาณและการเงินระยะยาว เพื่อเป็นกรอบเป้าหมายความเป็นไปได้ในการดำเนินงานในภาพรวม

1.2 ทรัพยากรบุคคล : พัฒนาทรัพยากรบุคคลและกำกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบุคคลสายวิชาการทั้งมิติแผนอัตรากำลังและแผนพัฒนาบุคลากรให้เน้นการมีศักยภาพพร้อมต่อการพัฒนางานวิจัย บัณฑิตศึกษาและนานาชาติ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : พัฒนาทรัพยากรบุคคลและกำกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบุคคลสายวิชาการทั้งมิติแผนอัตรากำลังและแผนพัฒนาบุคลากรให้เน้นการมีศักยภาพพร้อมต่อการพัฒนางานวิจัย บัณฑิตศึกษาและนานาชาติ

KPI2 = คุณภาพอาจารย์มีคะแนนที่ระดับ 6 (จาก 10) ตามเกณฑ์ สมศ.

KPI3 = มีอาจารย์ระดับปริญญาเอก ร้อยละ 60 (Ph.D 60 %)

กลยุทธ์

1. จัดการเชิงระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคลากรที่มีสมรรถนะสูง ดูแลรักษาบุคลากร และสามารถขับเคลื่อนให้มีอาจารย์คุณวุฒิปริญญาเอกเพิ่มมากขึ้น

2. บริหารอัตรากำลังคนให้เหมาะสม/เป็นระบบ เพียงพอกับภารกิจ ภายใต้การปรับสมดุลของภาระงานทุกมิติ และกำหนดความเชี่ยวชาญบุคคล (สอนหรือวิจัย) เพื่อผลักดันการสร้างงานตามบทบาทของหน่วยงานให้บรรลุผล

3. สร้างระบบบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัย ที่ทุกสายงานมีเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจน มีขวัญกำลังใจและคุณภาพชีวิตให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ

4. พัฒนาบุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุนให้มีความรอบรู้ คุณธรรม และทักษะในการทำงานอย่างมืออาชีพ ควบคู่กับการทำงานร่วมกับชุมชนและองค์กรภายในด้วยความภาคภูมิใจต่อมหาวิทยาลัย

5. สนับสนุนให้มีการพัฒนานักวิจัยทุกรูปแบบทั้งบุคลากร สายวิชาการและสายสนับสนุน และระบบช่วยวิจัยให้ เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการ

6. ปรับปรุงระบบงานบุคคลสายวิชาการ ให้สามารถมีการปรับสมดุลของภาระงานทุกมิติที่นำไปสู่ความเชี่ยวชาญตัวบุคคล (สอนหรือวิจัย) และเน้นทำงานเป็นทีมที่มีเป้าหมายชัดเจน เชื่อมโยงและบูรณาการระหว่างองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

7. สร้างเสริมเจตคติค่านิยมผู้บริหารระดับคณะ/ภาควิชาต่าง ๆ ให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกันที่ร่วมขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยแบบเกื้อกูลไม่แยกส่วน ไปในเป้าหมายหลักทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย

1.3 ระบบคุณภาพ : ยกระดับคุณภาพงานและการพัฒนาในทุกมิติให้มีมาตรฐานเหนือการกำกับด้วยระบบเกณฑ์คุณภาพและการประเมินองค์กรในรูปแบบต่างๆ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : ยกระดับคุณภาพงานและการพัฒนาในทุกมิติให้มีมาตรฐานเหนือการกำกับด้วยระบบเกณฑ์คุณภาพและการประเมินองค์กรในรูปแบบต่างๆ

PI = มีระบบ PSU_QA (ที่รองรับการประเมินทุก ๆ ระบบ) = มี/ไม่มี

กลยุทธ์

1. บูรณาการระบบ KPI เข้ากับระบบคุณภาพต่าง ๆ ให้เป็นระบบคุณภาพ ม.อ. ที่ เป็นหนึ่งโดยใช้ระบบสารสนเทศกลาง ลดการทำงานซ้ำซ้อน รวมทั้งการใช้เวลาที่ไม่มีประสิทธิภาพในงานเอกสาร

2. บ่มเพาะจิตสำนึกแห่งการเรียนรู้และการแสวงหาปัญญาที่ถูกต้อง ชัดเจน ให้เกิดการสานต่อการปฏิบัติงานที่มีคุณค่าและพัฒนาสู่การสร้าง team learning เพื่อให้เกิดการสร้างสมความรู้อยู่กับองค์กร

3. สานสร้างระบบ Knowledge Management และการสร้างสม/จัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดเป็นขุมความรู้ของมหาวิทยาลัย

4. กำหนดให้ระบบ TQF ของหลักสูตรเป็นกรอบในการดำเนินการจัดการเรียนให้มีคุณภาพและให้หลักสูตรมีอิสระในการเสนอวิธีการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่จำกัดกรอบความคิด

5. ใช้ระบบคุณภาพที่เหมาะสมกับแต่ละกองในสำนักงานอธิการบดี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและเป็นต้นแบบเพื่อการขยายผลไปยังหน่วยงานต่าง ๆ

6. ปรับโครงสร้างการทำงาน และระบบการทำงานของกองต่าง ๆ ในสำนักงานอธิการบดีรวมทั้งการเพิ่มสมรรถนะการทำงานของสายสนับสนุน เพื่อให้ตอบสนองต่อภารกิจทั้ง 4 ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ทรงประสิทธิภาพ

2.1 การวิจัยและบัณฑิตศึกษา : เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยที่เชื่อมโยงกับระบบบัณฑิตศึกษาที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนางานวิจัย งานสร้างสรรค์ และผลงานนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศในระดับนานาชาติ การตอบโจทย์เชิงบูรณาการที่หลากหลายของประเทศ และยกระดับศักยภาพของชุมชน

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยที่เชื่อมโยงกับระบบบัณฑิตศึกษาที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนางานวิจัยสร้างสรรค์ และผลงานนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศในระดับนานาชาติ การตอบโจทย์เชิงบูรณาการที่หลากหลายของประเทศ และยกระดับศักยภาพของชุมชน

KPI4 = Ranking SCI maco ; Top 10 ของสถาบันวิจัยและการศึกษาในอาเซียน

KPI5 = มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่า 30 % (จำนวนผลงานต่อ

อาจารย์)

กลยุทธ์

1. จัดการระบบเครือข่ายวิจัยหรือกลุ่มวิจัยภายในที่เป็นยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ให้มุ่งสู่ความเป็นเลิศระดับชาติและนานาชาติโดยปรับทิศทางการวิจัยให้เน้นหนักเชิงบูรณาการ และให้การสนับสนุนงบประมาณแบบหวังผล

2. มุ่งการสร้างรายได้จากงานวิจัยและนวัตกรรมโดยการขับเคลื่อนอุทยานวิทยาศาสตร์ รวมทั้งจัดทำระบบและกลไกในการสังเคราะห์งานวิจัย และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทุกมิติ

3. ใช้อีกรสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาแหล่งงบประมาณวิจัย เผยแพร่ชื่อเสียงและผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัย รวมทั้งการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานภายนอก

4. ขับเคลื่อนเครือข่ายวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสร้างระบบสนับสนุนให้มีการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในระดับนานาชาติมากขึ้น รวมทั้งการใช้ประโยชน์

5. สร้างกลยุทธ์ในการเพิ่มบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอก และการเพิ่มหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่เน้นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยและความเป็นเลิศ รวมทั้งระบบเคลื่อนย้ายนักศึกษาและหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

6. สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของนักวิจัยทุกระดับให้มีศักยภาพสูงรองรับการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยและสร้างระบบเคลื่อนย้ายอาจารย์ข้ามวิทยาเขตรวมทั้งการไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม

7. พัฒนาระบบงานและองค์ประกอบสนับสนุนงานวิจัย ให้รองรับและขับเคลื่อนการทำวิจัยของบุคลากรได้อย่างต่อเนื่อง

2.2 การจัดการศึกษา : เพื่อสร้างบัณฑิตคุณภาพ ที่มีศักยภาพสูง มีสมรรถนะในการเข้าสู่ตลาดงานสากล บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม สำนึกสาธารณะและภูมิใจกับความเป็นสงขลานครินทร์ และความเป็นไทย

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : เพื่อสร้างบัณฑิตคุณภาพ ที่มีศักยภาพสูง มีสมรรถนะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ในการเข้าสู่ตลาดงานสากล บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม สำนึกสาธารณะและภูมิใจกับความเป็นสงขลานครินทร์ และความเป็นไทย

KPI6 = ภาวะการมีงานทำของบัณฑิต เท่ากับร้อยละ 85 (4.25/5.00)

KPI7 = ความพึงพอใจของนายจ้าง เท่ากับร้อยละ 84 (4.20/5.00)

กลยุทธ์

1. พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเติมเต็มในการสื่อสาร การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และดำรงอยู่ในสถานการณ์โลกอนาคต

2. จัดการระบบมาตรฐาน และกำกับคุณภาพการจัดการศึกษาในทุกหลักสูตร ให้อยู่เหนือเกณฑ์มาตรฐาน และเป็นไปตามกรอบมาตรฐาน TQF และมาตรฐานสภาวิชาชีพต่าง ๆ

3. ปฏิรูปการเปิดหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับศาสตร์ในอนาคตที่ทิศทางการบูรณาการข้ามศาสตร์หรือฉีกกำลังร่วมกันระหว่างศาสตร์

4. พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น Education – hub ภายใต้ภาวะการณเปิดเสรีของอาเซียน

5. เพิ่มการเปิดหลักสูตรนานาชาติและรับนักศึกษาต่างชาติมากขึ้นโดยเฉพาะบัณฑิตศึกษาโดยจัดให้มีหลักสูตรร่วมระหว่างคณะตามเป้าหมายการใช้ความรู้และการพัฒนากำลังคนสู่ AEC

6. ปรับระบบการจัดการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ให้มีความยืดหยุ่นหลากหลายได้ตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถพัฒนาสู่มาตรฐานที่เป็นหนึ่งเดียวและหรือสามารถเทียบเคียงร่วมกันได้ในทุกวิทยาเขต

7. บริหารประสิทธิภาพในการรับนักศึกษา ทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ให้ได้จำนวนตามเป้าหมายแผนการรับนักศึกษาที่กำหนดไว้

8. จัดการ การบ่มเพาะนักศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาการ และพัฒนาระบบกิจกรรมนักศึกษาให้นักศึกษาสามารถสะท้อนภาวะผู้นำทักษะชีวิต ตามคุณลักษณะบัณฑิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

9. พัฒนาระบบสหกิจศึกษาให้เข้มแข็งและเชื่อมโยงกับงานวิจัย และเพิ่มช่องทางการมีงานทำของนักศึกษา

2.3 การบริการวิชาการ : สร้างศักยภาพการบริการวิชาการที่เปิดกว้าง เพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาระบบการเผยแพร่วิชาการออกสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและหรือชุมชนเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างหลากหลาย

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : สร้างศักยภาพการบริการวิชาการที่เปิดกว้าง เพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาระบบการเผยแพร่วิชาการออกสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและหรือชุมชนเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างหลากหลาย

KPI5 = มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่า 30 % (จำนวนผลงานต่ออาจารย์)

KPI8 = ผลการเรียนรู้ที่เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ทำหลายมิติ/ทั้งระบบ) 30 ชุมชน(เชิงพื้นที่, ชุมชนร่วมวิจัย)

กลยุทธ์

1. สร้างระบบและกลไกการจัดการความรู้จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ (Knowledge Bank) ส่งการใช้ประโยชน์ และเพิ่มช่องทางการสื่อสารเผยแพร่ในวงกว้าง
2. เน้นการกระจายโอกาสทางวิชาการอุดมศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ที่เปิดให้ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเข้าสู่กระบวนการ/กิจกรรมของมหาวิทยาลัยได้อย่างสะดวก
3. จัดระบบข้อมูลและระบบจัดการทรัพยากรองค์ความรู้ เพื่อการถ่ายทอดวิชาการ ทั้งด้านทรัพยากรบุคคล/ทักษะชำนาญการ/สื่อ ให้สามารถสนองตอบตามความต้องการได้ตามเฉพาะกรณี
4. พัฒนาระบบการตลาดการบริการวิชาการ ทั้งลักษณะการเปิดหลักสูตรรูปแบบพิเศษ และการอบรม/สัมมนา เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างคุ้มค่า และยกระดับมาตรฐานการศึกษาของชุมชน/สังคม

5. สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำโครงการบริการวิชาการ รวมทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นให้ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาร่วมกัน

6. พัฒนาระบบเครือข่ายร่วมในการให้บริการวิชาการทั้ง 5 วิทยาเขต ให้เกิดเป็นเวทีวิชาการและศูนย์ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเห็นคุณค่ามหาวิทยาลัยที่อยู่ควบคู่ชุมชนอย่างใกล้ชิด

7. กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือแบบยั่งยืนระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานองค์กรท้องถิ่น หรือมูลนิธิ และเสาะแสวงหาโจทย์วิจัยจากชุมชน

8. จัดระบบการบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและดำเนินการเชิงรุกที่เป็นศูนย์บริการวิชาการกลางในการประสานการทำงานกับเครือข่ายภายนอกและภายใน

2.4 การทำนุบำรุงวัฒนธรรม : ดำรงรักษา และเสริมสร้างคุณค่าแห่งวัฒนธรรมเพื่ออนุชนรุ่นหลังและขยายผลสู่การปลูกฝังสำนึกด้านการอนุรักษ์ และทำนุบำรุงวัฒนธรรมให้นักศึกษาและประชาชน

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : ดำรงรักษา และเสริมสร้างคุณค่าแห่งวัฒนธรรมเพื่ออนุชนรุ่นหลังและขยายผลสู่การปลูกฝังสำนึกด้านการอนุรักษ์ และทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้นักศึกษาและประชาชน

KPI9 = ความพึงพอใจนายจ้างด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

PI = จำนวนโครงการที่ร่วมกับหน่วยงานภายนอกมากกว่า 4.25

KPI10 = จำนวนเครือข่ายวัฒนธรรม 20 เครือข่าย

KPI11 = จำนวนโครงการด้านการทำนุบำรุงวัฒนธรรมที่บูรณาการกับการเรียนการ

สอน

กลยุทธ์

1. กำหนดให้มีการบูรณาการระหว่างการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนและกิจกรรมนักศึกษา เช่น การกำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์และโครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

2. จัดทำแผนการวิจัยและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนในพื้นที่ และส่งเสริมให้มีความวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมมากขึ้น

3. บูรณาการร่วมกับงานวิจัยเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมสู่ AEC

4. สร้างกระบวนการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเครือข่ายพหุวัฒนธรรมในการส่งเสริมความเข้าใจ ศาสนา ประเพณี ความเชื่อที่แตกต่าง

5. สร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมส่งเสริมเผยแพร่องค์ความรู้และการเผยแพร่ผลงานที่เป็นศิลปวัฒนธรรมสู่สังคมภายนอกทั้งในและต่างประเทศ

6. สร้างเอกลักษณ์ ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในความเป็นสงขลานครินทร์ ตามปณิธาน “ประโยชน์เพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง”

7. สร้างและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนสู่ความยั่งยืนโดยใช้ฐานองค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารมหาวิทยาลัยและระบบวิทยาเขต

KPI12 = ระดับพัฒนาการและการเติบโตของวิทยาเขต ; วัดจากความสำเร็จในการ ดำเนินงานของ PI ต่าง ๆ คือ

PI12.1 = อัตราการเพิ่มขึ้นของนักศึกษา

PI12.2 = ระดับคุณภาพสาย ก., Ph.D แต่ละวิทยาเขต

PI12.3 = อัตราการเพิ่มขึ้นของงบประมาณเงินรายได้ ร้อยละ 20

PI12.4 = การเพิ่มขึ้นของหลักสูตรใหม่ระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา

KPI13 = ระดับความสำเร็จในการวางระบบบริหารร่วมระหว่างวิทยาเขต ; วัดจาก ความสำเร็จในการดำเนินงานของการวางกระบวนการร่วมและเชื่อมโยงระบบ IT ระหว่างวิทยาเขต

KPI14 = จำนวนการสร้างเครือข่ายองค์กรสัมพันธ์ 20 เครือข่าย

3.1 การบริหารมหาวิทยาลัย : เพื่อพัฒนาสู่องค์กรสมรรถนะสูงในรูปแบบของ “ระบบมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต” มีการบริหารจัดการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพและปรับตัวได้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : เพื่อพัฒนาสู่องค์กรสมรรถนะสูงในรูปแบบของ “ระบบ มหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต” มีการบริหารจัดการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ และปรับตัวได้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ภายใต้หลักธรรมาภิบาล กลยุทธ์

1. สร้างระบบการบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยและการจัดการเชิงรุก ให้สามารถปรับกลยุทธ์การพัฒนาเฉพาะด้านได้อย่างทันเหตุการณ์

2. กำหนดแผนและทิศทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์จุดเน้น ที่ชัดเจนในแต่ละวิทยาเขตเพื่อให้มีความเป็นเลิศเฉพาะเรื่อง (flagships)

3. สร้างระบบการบริหารวิทยาเขตที่มีความอิสระภายใต้กรอบนโยบายของ มหาวิทยาลัยมีผู้บริหารที่รับผิดชอบวิทยาเขตในภาพรวม และผู้บริหารที่รับผิดชอบด้านการเรียน การสอนและการวิจัย

4. สนับสนุนการบริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรของทุกวิทยาเขตอย่างมีประสิทธิภาพ และผลักดัน PSU system เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และโครงสร้าง พื้นฐานที่มีอยู่ในแต่ละวิทยาเขตอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดความเป็น University life ในวิทยาเขตใหม่
6. วางระบบการพัฒนาระบบสนับสนุนส่วนกลางให้เข้มแข็งในลักษณะศูนย์บริหารการสนับสนุนกลาง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสนองความพอใจการให้บริการภายในได้อย่างดี
7. แปลงระบบบริหารจัดการ และการเงิน ตามหลักการบริหารงานสมัยใหม่ และหลักธรรมาภิบาลให้เข้าสู่วิธีการปฏิบัติงานประจำในทุกกระบวนการ/ระบบงาน

3.2 โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุน : เพื่อสร้างระบบนิเวศน์แวดล้อมในมิติมหาวิทยาลัยสีเขียว/วิทยาเขตสีเขียว และระบบนิเวศน์ความเป็นอุดมศึกษา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้มหาวิทยาลัยดำเนินบทบาทอุดมศึกษาบรรลุสัมฤทธิ์ผลได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : เพื่อสร้างระบบนิเวศน์แวดล้อมในมิติมหาวิทยาลัยสีเขียว/วิทยาเขตสีเขียว และระบบนิเวศน์ความเป็นอุดมศึกษา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้มหาวิทยาลัยดำเนินบทบาทอุดมศึกษาบรรลุสัมฤทธิ์ผลได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์

1. การปรับภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยให้มีความอยู่เหมือนบ้าน เน้นความเป็น Green campus
2. สนับสนุนห้องปฏิบัติการวิจัยที่เป็นเลิศ รวมทั้งการจัดการครุภัณฑ์ให้เพียงพอและรวมศูนย์การจัดการครุภัณฑ์วิจัยราคาแพงให้มีการใช้งานที่คุ้มค่าที่สุด

3.3 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น e-university เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินภารกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเข้าถึงได้อย่างไม่จำกัด รวมถึงการขยายให้รองรับระบบนิเวศน์ทางปัญญาและการเรียนรู้ การตัดสินใจทางการบริหารเชิงรุก

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น e-university เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินภารกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเข้าถึงได้อย่างไม่จำกัด รวมถึงการขยายให้รองรับระบบนิเวศน์ทางปัญญาและการเรียนรู้ การตัดสินใจทางการบริหารเชิงรุก

กลยุทธ์

1. พัฒนาระบบข้อมูลกลางทางการบริหารขนาดใหญ่เพื่อช่วยให้การสกัดข้อมูลใน war room สู่การสังเคราะห์การตัดสินใจของฝ่ายบริหารมีความชัดเจน และตอบโต้การกำกับตรวจสอบตามหลักธรรมาภิบาลได้อย่างสมบูรณ์
2. สร้างระบบข้อมูลคลังความรู้และระบบจัดการทรัพยากรองค์ความรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่นักศึกษา บุคลากร และผู้สนใจทั่วไป
3. สร้างระบบข้อมูลบุคลากร ทั้งจำนวนทรัพยากรบุคคล/ทักษะชำนาญการเพื่อการบริหารทรัพยากรบุคคลและสื่อเพื่อการถ่ายทอดวิชาการ ให้สามารถสนองตอบตามความต้องการได้ตามเฉพาะกรณี

4. วางมาตรการการใช้ระบบสารสนเทศเดียวกันหรือมีการเชื่อมโยงข้อมูลกันได้ตั้งแต่ระดับคณะถึงวิทยาเขต เพื่อส่งเสริมการทำงาน “ระบบวิทยาเขต” ร่วมกันในทุกภารกิจ
5. สร้างมาตรฐานการเข้าถึง การเชื่อมโยง และพัฒนาคุณภาพของระบบเครือข่ายของมหาวิทยาลัยฯ ให้ครอบคลุมการติดต่อระหว่างวิทยาเขต และภายในพื้นที่
6. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงสื่อการเรียนรู้สำเร็จรูปที่หลากหลายเพื่อรองรับอย่างก้าวทันต่อรูปแบบ วิถีชีวิตสังคมอนาคต
7. สร้างความเข้มแข็งของระบบคอมพิวเตอร์ที่รองรับการพัฒนาสู่การเป็น e-university ที่สมบูรณ์ ปลอดภัยภายใต้การจัดการและบริหารความเสี่ยงที่ดี

3.4 สร้างองค์กรสัมพันธ์และเครือข่ายภายนอก : รักษาระดับความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเครือข่ายภายนอก องค์กรหน่วยงานท้องถิ่น หรือมูลนิธิ เพื่อร่วมกันทำงานอย่างเกื้อกูลและพร้อมต่อการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : รักษาระดับความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเครือข่ายภายนอก องค์กรหน่วยงานท้องถิ่น หรือมูลนิธิ เพื่อร่วมกันทำงานอย่างเกื้อกูลและพร้อมต่อการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

1. เพิ่มกิจกรรมการดำเนินงาน ที่เป็นการเชื่อมโยง/รักษาระดับความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบัณฑิตและศิษย์เก่า และวางบทบาทให้มีความภูมิใจกับความเป็นสงขลานครินทร์และให้การสนับสนุนกิจกรรมมหาวิทยาลัย
2. กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือแบบยั่งยืนระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานองค์กรท้องถิ่น หรือมูลนิธิ และเสาะแสวงหาโจทย์วิจัยจากชุมชน
3. ให้มีระบบชุมชนสัมพันธ์ การตลาดเชิงรุก และประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ในระดับมหาวิทยาลัย วิทยาเขต และคณะ/หน่วยงานเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นทางเลือกแรกของสังคมและชุมชน
4. ประสานหน่วยงานที่มีภารกิจด้านองค์กรสัมพันธ์ และประชาสัมพันธ์ภายในให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ก้าวสู่ความเป็นสากล/นานาชาติ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น Education – hub

ภายใต้ภาวะการเปิดเสรีของอาเซียน และเตรียมความพร้อมของระบบสนับสนุนการศึกษาให้เป็นสากล

KPI15 = สัดส่วนจำนวนนักศึกษาต่างชาติระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มขึ้น (นศ.ไทย : นศ.ต่างชาติ = 90 : 10)

KPI16 = สัดส่วนจำนวนหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น (หลักสูตรปกติ : หลักสูตรนานาชาติ = 80 : 20); วัดจากฐานหลักสูตรนานาชาติ หรือหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

PI16.1 = จำนวนอาจารย์ชาวต่างประเทศ

PI16.2 = จำนวน Visiting Professor

PI16.3 = จำนวนนักศึกษาแลกเปลี่ยนไปต่างประเทศ

PI16.4 = จำนวนโครงการวิจัยร่วมกับต่างประเทศ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น Education – hub ภายใต้ภาวะการเปิดเสรีของอาเซียน และเตรียมความพร้อมของระบบสนับสนุนการศึกษาให้เป็นสากล
กลยุทธ์

1. ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษและการสื่อสารภาษาต่างประเทศสำหรับอาจารย์ให้มีศักยภาพในการผลิตผลงานทางวิชาการ ระดับนานาชาติอย่างมีคุณภาพ
2. สร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศของนักศึกษาจัดให้มีระบบการทดสอบภาษาอังกฤษ (Exit test)
3. เพิ่มการเปิดหลักสูตรนานาชาติระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา และให้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ในแต่ละหลักสูตรตามความเหมาะสมของศาสตร์
4. พัฒนาหลักเกณฑ์และระบบการรับนักศึกษาชาวต่างประเทศและการจัดหา/จ้างบุคลากรชาวต่างประเทศ
5. มุ่งสร้างพันธมิตรในการพัฒนาร่วมกัน ในระดับภูมิภาคเอเชียเพื่อการเป็นผู้นำใน AEC
6. ปรับระบบสนับสนุนทางการศึกษาและโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เป็นสากลรองรับอย่างเหมาะสมต่อการเข้าศึกษาของนักศึกษาต่างชาติ
7. เชื่อมโยงระบบวิเทศสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์ในทุกกรอบภารกิจเพื่อเสริมกลยุทธ์การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ที่จะ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในภูมิภาคเอเชีย ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต บริการวิชาการ และทำนุบำรุง วัฒนธรรม โดยมีการวิจัยเป็นฐาน ไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในช่วง พ.ศ.2555 – 2558 อันประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ ฐานมหาวิทยาลัยที่มั่นคง ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ ทรงประสิทธิภาพ การบริหารมหาวิทยาลัยและระบบวิทยาเขต และก้าวสู่ความเป็นสากล/นานาชาติ

3. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ความเป็นมาของวิทยาลัยอิสลามศึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้รับการจัดตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูลและสงขลา) ด้วยเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์และจิตวิทยาการเมือง ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า

“โครงสร้างทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล แตกต่างจากภาคอื่น กล่าวคือประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ไม่นิยมพูดภาษาไทย มีบางส่วนที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ยกเว้นประชาชนในจังหวัดสตูล ซึ่งส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามแต่พูดและใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย สภาพของสังคมดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและนำไปสู่ปัญหาทางด้านสังคมจิตวิทยา และปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. ม.ป.ป. : 169)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้สภาความมั่นคงแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญและได้เสนอนโยบายแก้ไขความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านสังคมจิตวิทยาแก่คณะรัฐมนตรีพิจารณา และคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2521 โดยได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาศึกษาไว้ข้อหนึ่งว่า “จัดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประชาบาล มัธยม อาชีวะ วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เพื่อให้เยาวชนในประเทศไม่ไปเรียนต่อต่างประเทศ” (แจ้ง สุขเกื้อ, 2526 : 126) ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาถึงความสำคัญในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้เสนอให้รัฐบาลกำหนดนโยบาย เป้าหมายและมาตรการพัฒนาพื้นที่เฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2539) ส่วนที่ 4 การพัฒนาพื้นที่เฉพาะและการพัฒนาเมือง บทที่ 6 (หน้า 169-174) (สนอง จันทินทร, 2526 : 22) โดยกำหนดให้จัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาทุกระดับจนถึงชั้นอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป. : 171)

สำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องตามบทบาทและภาระหน้าที่หลัก 4 ประการของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเป็นต้นมา โดยได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาอิสลามศึกษา ตั้งแต่ปี 2515 หากยังมีได้กระทำอย่างเป็นทางการแต่

อย่างไร (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาลัยอิสลามศึกษา, 2531 : 7) ดังจะเห็นได้จากการที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีนโยบายที่จะเปิดวิชาอิสลามศึกษา เพื่อให้มีความเข้าใจด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะความเข้าใจอันดีต่อกันด้านวัฒนธรรมของประชากรที่มีวัฒนธรรมต่างกันซึ่งอยู่ร่วมกันในภูมิภาคแห่งนี้ นโยบายดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ความแตกต่างของศาสนาและวัฒนธรรมหาใช่อุปสรรคของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่” และนโยบายดังกล่าวนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ม.ป.ป. : 1)

การดำเนินงานจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีการดำเนินการดังนี้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาลัยอิสลามศึกษา, 2531 : 13-18)

ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดนิทรรศการทางวิชาการเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ อันเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดริเริ่มเพื่อการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นครั้งแรก

ในปี พ.ศ. 2517 นายเตาฟีก อุวายดา เลขาธิการสภาสูงอิสลามแห่งกรุงไคโร ได้เดินทางมาเยือนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และได้รับทราบเกี่ยวกับกิจกรรมด้านอิสลามศึกษาของมหาวิทยาลัย ต่อมารัฐบาลสาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ ก็ได้มอบเงินจำนวน 10,000 ปอนด์สเตอร์ลิง (ประมาณ 400,000 บาท) เพื่อริเริ่มการดำเนินการด้านอิสลามและอาหรับศึกษา (Islamic and Arabic Studies Program) ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และได้เชิญผู้แทนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 3 คน คือ ดร.ชำนาญ ประทุมสินธุ์ นายหะสัน หมัดหมาน และนายอนันต์ โอภฤษ ไปดูงานด้านอิสลามศึกษาที่กรุงไคโร ประเทศสาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ เป็นเวลา 10 วัน ระหว่างวันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2517

ปี พ.ศ. 2518 เซ็ดอัซซัน อัดโตฮามี เลขาธิการสภามุสลิมโลก ซึ่งเคยเดินทางมาเยือนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แจ้งให้ทราบว่าราชอาณาจักรอียิปต์ได้ตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการการศึกษาทางภาคใต้แก่ชาวไทยมุสลิมในวงเงินจำนวน 4 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือ 80 ล้านบาท ทั้งนี้ราชอาณาจักรอียิปต์ได้ขอร้องให้รัฐบาลไทยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่พิจารณากำหนดแผนโครงการศึกษาและโครงการก่อสร้างอาคาร โดยเสนอให้องค์การการประชุมอิสลามได้ทราบก่อน แต่เนื่องจากการขาดเอกภาพของหน่วยงานรองรับและเหตุขัดข้องบางประการ ความช่วยเหลือดังกล่าวจึงมีอันต้องงดไป

ในปี พ.ศ. 2519 มหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งกรรมการร่างหลักสูตรวิชาการศึกษาอิสลาม (Islamic Studies) ขึ้นชุดหนึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน และที่ปรึกษาอีก 3 คน ทั้งจากส่วนกลางและจากท้องถิ่น ตามคำสั่งที่ มอ. 337/2519 ซึ่งมี นายมะเนาะ ยูเด็น เป็นประธาน และ

นายกำพล สิริมนินทร์ เป็นเลขานุการ และแต่งตั้งเพิ่มเติมอีก 1 ครั้ง จำนวน 4 คน จากส่วน ท้องถิ่น เพื่อพิจารณาร่างหลักสูตรวิชาการศึกษาอิสลามระดับปริญญาตรี โดยจะจัดตั้งภาควิชา การศึกษาอิสลามขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศและความต้องการของประชาชน แต่ ในขณะนั้นมหาวิทยาลัยยังไม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านบุคลากร จึงไม่สามารถ จัดตั้งได้ ต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรเป็นครั้งที่ 3 อีก 2 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มี ความรู้ ความสามารถด้านอิสลามศึกษาโดยตรง หลังจากนั้น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อร่างหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย นายอนันต์ โอภฤษ นายแวอุซัย มะแดเฮาะ และนายดลมนรจรจ์ บากา เมื่อคณะทำงานร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงนำเสนอกรรมการร่างหลักสูตรทั้งหมดพิจารณา ซึ่งได้จัดให้มีการประชุมขึ้นที่ กรุงเทพมหานคร โดยมีตัวแทนจากสำนักจุฬาราชมนตรี คือ ดร.อิมรอน มะลูลิม เข้าร่วมพิจารณาด้วย และได้เปลี่ยนชื่อหลักสูตรจาก “การศึกษาอิสลาม” เป็น “อิสลามศึกษา” โดยดำเนินการในรูปของแผนก วิชาอิสลามศึกษา ขึ้นกับหน่วยวิชาปรัชญาและวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันได้เลื่อนฐานะเป็นภาควิชา ปรัชญาและศาสนา สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ในปี พ.ศ.2522 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ส่งตัวแทนไปชี้แจงหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย นายปัญญา ยวนแหล นายมะเนาะ ยูเต็น และนายดลมนรจรจ์ บากา

ในปี พ.ศ. 2523 ทบวงมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบในหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับ ปริญญาตรี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2523 และคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) รับรองคุณวุฒิ ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรดังกล่าวในเดือนเมษายน 2524 และในปีเดียวกันนี้ ได้เปิดสอนหลักสูตร ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอิสลามศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในปี พ.ศ. 2524 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการวิชาอิสลามศึกษา โดยมี นายกำพล สิริมนินทร์ เป็น ประธาน และ นายดลมนรจรจ์ บากา เป็นเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่บริหารงานเกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนด้านอิสลามศึกษา การบริหารงบประมาณ และการขออัตรากำลัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นช่วงที่รัฐบาลพยายามจำกัดการเพิ่มอัตรากำลังทำให้แผนกวิชาอิสลามศึกษาไม่สามารถ ขออัตรากุลากรของแผนกได้ จึงได้ประสานกับ นายพิชญ์ แคนวงศ์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็น ประธานกรรมการการศึกษา รัฐสภา โดยขอให้หนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อ ขอให้จัดสรรงบประมาณเร่งด่วนเพื่อการนี้ และในปีเดียวกันนี้ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ (นายมะเนาะ ยูเต็น) สามารถขออัตรากุลากรของแผนกอิสลามศึกษาได้ 1 อัตรากุลากร และ ต่อมา รองอธิการบดี วิทยาเขตปัตตานี (นายปัญญา ยวนแหล) สามารถขออัตรากุลากรเป็นกรณีพิเศษได้อีก

3 อัตรา นอกจากนี้ ในปีเดียวกัน นายพีรยศ ราฮิมมูลา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการวิชาการอิสลามศึกษา (เพิ่มเติม) ได้ประสานกับ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวานิช และ นายอิวันส์ ซึ่งเป็นตัวแทนมูลนิธิเอเชียเพื่อขอการสนับสนุนทุนเพื่อการศึกษา โดยในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงาน มูลนิธิได้ให้ทุนอุดหนุนไปตุ้งทางด้านอิสลามศึกษาที่ประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์และมาเลเซีย แก่บุคลากรไปอบรมหลักสูตรนักวิจัยสังคมศาสตร์ที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2 คน ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและให้ทุนอุดหนุนเพื่อซื้อตำราที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เป็นภาษาไทย มลายู อังกฤษและอาหรับ

อนึ่ง ในปีเดียวกันนี้ มูลนิธิเอเชียได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานในระยะริเริ่มโครงการเป็นเงินจำนวน 3,455,729 บาท

ในปี พ.ศ. 2525 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีคำสั่งที่ 1362/2525 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2525 แต่งตั้งคณะกรรมการการบริหารโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษาเพื่อทำหน้าที่ศึกษาความเป็นไปได้ และวางแผนจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา เสนอมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อบรรจุในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 6

ในปี พ.ศ. 2526 มหาวิทยาลัยได้มีคำสั่งที่ 189/2526 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2526 และคำสั่งที่ 1396/2526 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2526 แต่งตั้งกรรมการโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษาเพิ่มเติม และคณะกรรมการร่างโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา เพื่อทำหน้าที่ศึกษาความเป็นไปได้และจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษาให้ไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และเพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นมากำหนดเป้าหมาย นโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา ซึ่งได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 27-29 พฤษภาคม 2526 โดยมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติมาบรรยายพิเศษเรื่อง อิสลามศึกษากับความมั่นคงแห่งชาติ และผู้แทนเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาชี้แจงนโยบายการตั้งศูนย์กลางการศึกษาอิสลามตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ตลอดจนผู้แทนส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสรุปเป้าหมายที่สำคัญของศูนย์อิสลามศึกษา ได้ดังนี้

1. ศูนย์อิสลามศึกษาจักดำเนินการโดยยึดเอาอิสลามเป็นบรรทัดฐาน เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและของสังคมมุสลิมโดยส่วนรวม

2. ศูนย์อิสลามศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะประเทศมุสลิม ทั้งนี้เพื่อความร่วมมือทางด้านวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

3. ศูนย์อิสลามศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในปี พ.ศ. 2527-2529 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ดำเนินการจัดทำเค้าโครงร่างของหน่วยงานที่จะจัดตั้งขึ้น และได้พิจารณาถึงประเด็นของโครงสร้างว่าควรอยู่ในรูปของ “ศูนย์” หรือ “สถาบัน” โดยได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลการประชุมสัมมนา ระดมความคิด รวมทั้งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2522 เกี่ยวกับการแบ่งส่วนราชการ แล้วมีความเห็นว่าควรจัดในรูปของ “สถาบันอิสลามศึกษา” หลังจากนั้นได้นำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หลังจากสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้พิจารณาแล้ว มีมติเห็นชอบในคราวประชุมครั้งที่ 108 (7/2527) เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2527 ให้นำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาต่อไป

ต่อมามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีบันทึกที่ ทม. 1201/5757 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2527 เสนอขอจัดตั้งสถาบันอิสลามศึกษาที่วิทยาเขตปัตตานี เพื่อทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตสาขาอิสลามศึกษา และเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับสังคมและศาสนาอิสลามไปยัง ทบวง ซึ่งสำนักงานปลัดทบวงได้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ 11/2527 เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2527 ทั้งนี้โดยมีผู้แทนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เข้าร่วมชี้แจง คือ นายปัญญา ยวนแหล รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ประจำวิทยาเขตปัตตานี และ นายดลมนรร์ บากา ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการโครงการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา หลังจากการประชุมพิจารณาแล้ว มีมติเห็นชอบในการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าว แต่ทั้งนี้ได้ขอให้ ทบวงทวนฐานะของหน่วยงานอีกครั้ง ตามหลักการที่ว่า “ถ้าจะตั้งเป็นสถาบันควรเน้นการวิจัย ส่วนการสอนควรเป็นของคณะวิชาสถาบันอาจร่วมรับผิดชอบสอนแต่ผู้ให้ปริญญาคือคณะ ถ้าต้องการให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการสอนและการวิจัย ก็น่าจะตั้งเป็นวิทยาลัย เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” (สำนักงานปลัดทบวง, 2527 : 1) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ยืนยันฐานะของหน่วยงานเห็นควรให้เป็นไปตามมติคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยคือ “วิทยาลัยอิสลามศึกษา” (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สำนักงานอธิการบดี, กองแผนงาน, 2528 : 1) ทบวงมหาวิทยาลัยได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการทบวงอีกครั้ง เพื่อรับทราบในคราวประชุมครั้งที่ 3/2528 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2528 และรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ได้อนุมัติการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2528 และขอให้มหาวิทยาลัยจัดทำร่างพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา เพื่อจะได้ดำเนินการต่อไป (สำนักงานปลัดทบวง, 2528 ก : 1)

ทบวงมหาวิทยาลัยได้นำเสนอร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษาไปยังสำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2528 และสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ส่งร่างพระราชกฤษฎีกา ให้คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินพิจารณาก่อน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2528 : 1) ซึ่งคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นด้วยในหลักการที่จะให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษาขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อที่จะให้เป็นที่ถ่วงดุลการศึกษาศาสนาอิสลามทุกระดับชั้น จนถึงขั้นอุดมศึกษา รวมทั้งการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและการบริการชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่มีข้อสังเกตว่า โครงการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษาจะมีผลกระทบต่องบประมาณ โดยเฉพาะค่าก่อสร้างอาคารที่ทำการ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศแล้วจะมีค่าใช้จ่ายถึง 85.6 ล้านบาท กอปรกับในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลกำลังประสบปัญหาทางการเงิน จึงเห็นควรดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ในระยะแรกควรดำเนินการในรูปของภาควิชาอิสลามศึกษา สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระยะที่ 2 หากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยังต้องการที่จะยกฐานะให้สูงขึ้นเทียบเท่าคณะ ก็ให้ดำเนินการในรูปของโครงการเป็นการภายในไปพลางก่อน และในระยะที่ 3 เมื่อเห็นว่ามีความเหมาะสมและมีความพร้อมทั้งในด้านอัตราค่าจ้างและงบประมาณ จึงค่อยเสนอขอให้จัดตั้งเป็นการถาวรต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน, 2528 : 1-2) ต่อมาทบวงมหาวิทยาลัยได้แจ้งความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ ให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พิจารณาเสนอความเห็น (สำนักงานปลัดทบวง, 2528 ข : 1) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้พิจารณาแล้ว ขอยืนยันการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา โดยได้ชี้แจงหลักการและเหตุผล ตลอดจนรายละเอียดเพิ่มเติมให้ทบวงมหาวิทยาลัยรับทราบ โดยได้ชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2529 : 113)

“มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขอยืนยันว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ถ้าหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ มหาวิทยาลัยฯ จะไม่ขอตั้งงบประมาณค่าก่อสร้างอาคาร แต่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคืออาคารเรียนรวมของวิทยาเขตปัตตานีจะก่อสร้างแล้วเสร็จ ในปีงบประมาณ 2529 (เดือนมิถุนายน 2529) ทำให้อาคารเรียนเดิมของวิทยาเขตปัตตานีว่างลง ซึ่งสามารถใช้เป็นที่ทำการของวิทยาลัยอิสลามศึกษาได้ และถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องตั้งงบประมาณค่าก่อสร้างในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2525-2529) มหาวิทยาลัยฯ จะขอของบประมาณค่าก่อสร้างเท่าที่จำเป็น โดยจะไม่ให้เป็นภาระแก่รัฐบาลแต่ประการใด นอกจากนี้สถานภาพปัตตานีของโครงการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ดำเนินการมาถึงระยะที่ 3 แล้ว ดังจะเห็นได้จากการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ปัจจุบันดำเนินการโดยแผนกวิชาอิสลามศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ ซึ่งพร้อมจะยกฐานะเป็นภาควิชาอิสลามศึกษา มาสังกัดวิทยาลัยอิสลามศึกษา อีกทั้งมหาวิทยาลัยได้ดำเนินโครงการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา ในรูปของโครงการเป็นการภายใน ตั้งแต่ปี 2526 เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้งบประมาณเงินรายได้ของวิทยาเขต”

ในปี พ.ศ. 2531 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2531 ให้ทบวงมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พัฒนางองค์การเกี่ยวกับการศึกษาอิสลามที่ดำเนินอยู่เป็นวิทยาลัยอิสลามศึกษา มีฐานะเทียบเท่าคณะวิชา (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2531 : 1)

ในปี พ.ศ. 2532 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “วิทยาลัยอิสลามศึกษา” เป็นส่วนราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2532 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 106 ตอนที่ 236 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2532 ให้วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นส่วนราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตั้งแต่นั้นมาวิทยาลัยอิสลามศึกษามีฐานะเทียบเท่าคณะคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แผนพัฒนาวิทยาลัยอิสลามศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2559

วิสัยทัศน์

วิทยาลัยอิสลามศึกษาเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำด้านวิทยาการอิสลามและโลกมุสลิมในภูมิภาค โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

พันธกิจ

1. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นสังคมฐานความรู้บนพื้นฐานหลักการอิสลาม
2. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายทางการศึกษาและวิจัยด้านวิทยาการอิสลามในระดับภูมิภาค
3. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับตะวันออกกลาง
4. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอิสลามและศูนย์พัฒนาทักษะทางภาษาเพื่ออิสลามศึกษา
5. พัฒนาหลักสูตร สาขาวิชาวิทยาการอิสลาม เพื่อความเป็นนานาชาติระดับสากล
6. บูรณาการความรู้บนพื้นฐานอิสลามเพื่อสร้างปัญญา คุณธรรม สมรรถนะและโลกทัศน์สากลให้แก่บัณฑิต
7. ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมบนพื้นฐานของอิสลาม
8. บริการวิชาการ ทำนุบำรุง และเผยแพร่ ศิลปะ และวัฒนธรรมตามกรอบอิสลาม

เป้าประสงค์หลัก

1. ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถดำรงด้วยคุณธรรมบนพื้นฐานอิสลาม มีทักษะชีวิต จิตสาธารณะ (มุ่งประโยชน์ส่วนรวม) และสมรรถนะสู่ตลาดแรงงาน
  2. สร้างงานวิจัยที่เป็นเลิศ ด้านวิทยาการอิสลาม ด้านตะวันออกกลาง และโลกมุสลิม ในภูมิภาค
  3. ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมบนพื้นฐานของวิถีอัล-อิสลาม
  4. สร้างระบบบริหารและการจัดการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพโปร่งใสตรวจสอบได้
  5. พัฒนาหลักสูตรวิทยาการอิสลาม เพื่อความเป็นนานาชาติระดับสากล
  6. มีหน่วยงานที่จะเสริมสร้างวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ
  7. บริการวิชาการ ทำนุบำรุง และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
- สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการให้บริการวิชาการและบริการชุมชน มียุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ประจำปี 2556-2560

ปรัชญา

การบริการเป็นเลิศด้วยวิถีอิสลาม

ปณิธาน

มุ่งมั่นบริการและสร้างประโยชน์แก่สังคม

วิสัยทัศน์

บริการวิชาการแก่สังคมที่เชื่อมโยงกับการเรียนการสอน การวิจัยและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมอิสลาม สู่ความเป็นเลิศ ภายในปี 2560

พันธกิจ

เพื่อการดำเนินงานให้สอดคล้องกับพันธกิจของวิทยาลัยและเกณฑ์การประเมินฯ จึงกำหนดพันธกิจของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ดังนี้

พันธกิจที่ 1 บูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนและการวิจัย

เป้าประสงค์ 1.1 สร้างองค์ความรู้จากการบริการวิชาการนำไปสู่การเรียนการสอนและการวิจัยอย่างมีคุณภาพ

ตัวชี้วัด

1. จำนวนองค์ความรู้ที่ได้จากการบริการวิชาการ
2. จำนวนรายวิชาและหรืองานวิจัยที่นำองค์ความรู้จากการบริการชุมชน
3. ร้อยละของความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

4. อัตรารายได้ของการบริการวิชาการ

เป้าประสงค์ 1.2 ประยุกต์องค์ความรู้จากการเรียนการสอนและการวิจัยนำไปสู่การบริการวิชาการ

ตัวชี้วัด

1. จำนวนรายวิชา และงานวิจัยที่นำไปประยุกต์สู่การบริการวิชาการ
2. จำนวนโครงการที่ดำเนินการ
3. ร้อยละของความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ
4. อัตรารายได้ของการบริการวิชาการ

พันธกิจที่ 2 เชื่อมโยงการบริการวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย

เป้าประสงค์ 2.1 บริการวิชาการสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ตัวชี้วัด

1. ผลการสำรวจความต้องการ
2. เอกสารและสื่อการเผยแพร่วิชาการ

เป้าประสงค์ 2.2 ประสานงานบริการวิชาการระหว่าง สวช. กับคณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และชุมชน

ตัวชี้วัด

1. จำนวนคณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และชุมชน
2. จำนวนโครงการที่ดำเนินการสู่ชุมชน
3. ร้อยละของความพึงพอใจต่อการบริการวิชาการ

พันธกิจที่ 3 ส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมอิสลามและท้องถิ่นที่ไม่ขัดแย้งกับอิสลาม

เป้าประสงค์ 3.1 การมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่ไม่ขัดแย้งกับอิสลาม

ตัวชี้วัด

1. จำนวนกิจกรรมและหรือโครงการ
2. ร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม
3. บันทึกความคิดเห็น

เป้าประสงค์ 3.2 รวบรวมข้อมูลด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ไม่ขัดแย้งกับอิสลาม

ตัวชี้วัด

1. เอกสาร คู่มือหลักสูตร หรือตำรา
2. แหล่งเรียนรู้ ศูนย์ข้อมูลอิสลาม หรือพิพิธภัณฑ์

พันธกิจที่ 4 บูรณาการด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมอิสลามกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมนักศึกษา

เป้าประสงค์ 4.1 ประยุกต์องค์ความรู้จากการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมสู่การเรียนการสอนและกิจกรรมนักศึกษา

ตัวชี้วัด

1. จำนวนองค์ความรู้ที่ได้จากการ

2. จำนวนรายวิชาและหรือกิจกรรมที่ได้ไปประยุกต์จากองค์ความรู้จากการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

3. ร้อยละของความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม

เป้าประสงค์ 4.2 ประยุกต์องค์ความรู้จากการเรียนการสอนและกิจกรรมนำไปสู่การบริการวิชาการ

ตัวชี้วัด

1. จำนวนรายวิชา ที่นำไปประยุกต์สู่การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการ

3. ร้อยละของความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

พันธกิจที่ 5 สร้างความร่วมมือด้านบริการวิชาการเพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

เป้าประสงค์ 5.1 เป็นหน่วยงานด้านบริการวิชาการเพื่อการเรียนรู้

ตัวชี้วัด

1. ศูนย์ข้อมูลอิสลามศึกษา

2. เอกสาร และวารสารเผยแผ่วิชาการ

เป้าประสงค์ 5.2 เป็นหน่วยงานด้านบริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

ตัวชี้วัด

1. แหล่งเรียนรู้ชุมชน

2. มัสยิดต้นแบบ

3. ปอเนาะสร้างสุข

4. ร้อยละของความพึงใจ

5. รายงานสรุป

4. การศึกษาในทัศนะอิสลาม

อิสลามศึกษาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมและกระตุ้นเตือนให้มุสลิมศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ซึ่งการศึกษานั้นมิได้จำกัดให้ศึกษาเฉพาะแต่อิสลาม ให้ศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป (บรรจง บินกาซัน, 2544)

การศึกษาในอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะจากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในอิสลามการศึกษามีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน การศึกษาเป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์

Arjuna@Mohd. Noor Yunus (2003 อ้างถึงในซอลิฮะห์ หะยีสะมะแอ, 2551)

การศึกษาในอิสลามจะมีความหมายที่ครอบคลุม ดังต่อไปนี้

1. ตัรบียะฮ์ หมายถึง กระบวนการหนึ่งที่สร้างบุคลิกภาพของมนุษย์จากระดับหนึ่ง ไปสู่อีกระดับหนึ่งที่บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสุดท้าย คือมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ภักดีต่ออัลลอฮ์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2. ตะอ์ดีบ หมายถึง กระบวนการอบรมขัดเกลามนุษย์ เพื่อให้สามารถพัฒนา ศักยภาพทั้งหลายสู่การสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ในอิสลาม

3. ตะอ์ลีม หมายถึง กระบวนการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ให้แก่มนุษย์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และดำรงสถานภาพของมนุษย์

4. อีรชาต หมายถึง การชี้แนะสู่ทางที่เที่ยงตรงในโลกนี้ดังที่ระบุไว้ในอัลกุรอาน และอัลหะดีษ

5. ตัตรีส หมายถึง การสอนของบุคคลหนึ่งแก่ผู้เรียนในวิชาใดวิชาหนึ่ง จากคำนิยามข้างต้น จะพบว่าการศึกษาในอิสลามมีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีพ

2. เป็นการพัฒนาทุกส่วนของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิญญาณ สติปัญญา ร่างกาย

และสังคม

3. เป็นการสนองต่อบัณฑิตประสงค์ของการสร้างมนุษย์ คือเพื่อเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ และเป็นตัวแทนของพระองค์บนผืนแผ่นดิน

4. ทำให้สมาชิกของสังคมมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความเจริญรุ่งเรือง

เป้าหมายการศึกษาอิสลามในทัศนะของนักปรัชญาและนักวิชาการมุสลิม

(ซอลิฮะห์ หะยีสะมะแอ, 2551)

นักปรัชญาหรือนักการศึกษามุสลิมตั้งแต่ในยุคเริ่มแรกของอิสลามมาจนถึงยุคปัจจุบัน ได้นำเสนอแนวความคิด ทัศนะหรือมุมมองเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษาอิสลามไว้หลากหลาย ซึ่งจะนำเสนอบางทัศนะที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. อัลฟารอบี (Al-Farabi) มีความเห็นว่าการแสวงหาความสุขเป็นเป้าหมายของเมืองที่ดีเลิศ อัลฟารอบี ได้เปรียบเทียบความสุขกับความสมบูรณ์ของทฤษฎีที่จะต้องมีการปฏิบัติ ทฤษฎีและการปฏิบัติ ดังนั้นในทัศนะของอัลฟารอบี หน้าที่ของสติปัญญา คือ ต้องรับรองว่าคนนั้นได้บรรลุถึงระดับความสมบูรณ์ที่สูงที่สุด ดังนั้น อัลฟารอบี มีความเชื่อว่าการขัดเกลาสติปัญญาควรเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

2. อัล อิกวานอัล ซอฟฟา มีทัศนะเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษา คือ การนำเอา ศักยภาพของ “ผู้รู้” ที่ซ่อนอยู่ออกมาสู่ความเป็นจริง อัลอิกวาน กล่าวว่า “ความรู้นั้นมีอยู่โดย

ธรรมชาติในวิญญาณของผู้เรียน แต่ความรู้จะไม่เป็นความรู้ที่จริง นอกจากอิทธิพลของครู” หลักสูตรการศึกษาของ อัลอิควาน คือ การสร้างปัจเจกบุคคลให้เป็นผู้ที่มีใจกว้าง โดยจะให้ความสำคัญกับศาสนาด้วย อัล อิควาน ได้กล่าวไว้ว่า “พี่น้องของเรา พระเจ้าได้ส่งเสริมสนับสนุนเขาจะต้องไม่เป็นศัตรูกับศาสตร์ใดๆ หรือห่างออกจากหนังสือ หรือมือคิดต่อสำนักคิดใดๆ เพราะความคิดของเราและคำสอนได้บรรจู้ หลักคำสอนและศาสตร์ทั้งหมด”

3. อิบน์ สีนา (Ibnu Sina) ได้ยึดเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา เช่นเดียวกับ อัลฟารอบี คือ การขัดเกลาสติปัญญา และได้กล่าวว่า สติปัญญา(อะกัล) ของมนุษย์มีเอกลักษณ์และแตกต่างจากสิ่งที่ถูกสร้างอื่นๆ อิบน์ สีนา ได้กล่าวยืนยันถึงเป้าหมายที่สำคัญของการศึกษาอีกเป้าหมายหนึ่ง คือ การเตรียมเด็กสำหรับภารกิจในชีวิตอนาคตข้างหน้า ดังกล่าวไว้ว่า “เมื่อเด็กผ่านการเรียน อัลกุรอานและหลักภาษา หลังจากนั้นเด็กจะเลือกอาชีพที่ต้องการจะเป็น และเด็กจะต้องถูกสอนต่อไป”

4. อัล บุรฮานุดดีน อัล ซัรนูญี (Burhanud-din Az-Zarnuji) นักวิชาการมุสลิมในศตวรรษที่ 12 ถึงต้นศตวรรษที่ 13 ได้เน้นปัจจัยทางด้านศาสนาในการศึกษาและได้ยืนยันว่า “เป้าหมายในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน เพื่อความโปรดปรานของพระเจ้าและชีวิตในอนาคตภายภาคหน้า ขจัดความอวิชชาออกจากตัวของตัวผู้เรียน และจากผู้ที่ไม่มีความรู้อื่นๆ รักษาไว้ซึ่งศาสนาและดำรงไว้ซึ่งอิสลาม”

5. อัลฆอซาลี (Al-Ghazali) อัลฆอซาลี ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของ “Hujjatul Islam” (ผู้ปกป้องอิสลาม) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษาเพื่อการสร้างมนุษย์ที่มีความสำนึกต่อพระเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำบัญชาจากพระเจ้า และหลีกเลี่ยงจากข้อบัญญัติห้าม และเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน อัลฆอซาลี ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างคุณลักษณะที่ดี การปลูกฝังความดี และการลบล้างความโง่เขลา

6. อีหม่านอัล ชาฟีอี (Imam al - Shafie) เป้าหมายของการศึกษาอิสลามที่สำคัญ คือ การสร้างปัจเจกบุคคลที่เข้าใจในอัลกุรอาน และอัลหะดีษ และในขณะเดียวกันมีความรู้ด้านต่างๆ ที่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับตนเองในการเผชิญหน้ากับโลกนี้ จุดมุ่งหมายอื่น คือ สามารถสร้างสติปัญญาและความคิดไปสู่ระดับที่สามารถทำการโต้เถียงและอภิปรายในประเด็นต่างๆ ได้พร้อมๆ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้

7. อีหม่ามมาลิก (Imam Malik) เป้าหมายการศึกษาอิสลาม คือ การสร้างปัจเจกบุคคลที่มีความยำเกรง (ตักวา) มีอัคลากที่สูงส่ง(จริยธรรมมารยาท) รู้จักการเข้าสังคมและรักในวิชาความรู้ และสามารถฝึกฝนปัจเจกบุคคลให้มีทักษะความชำนาญที่เหมาะสมกับยุคสมัย ท่านได้เน้นความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตาม การเคารพเชื่อฟังผู้นำและสามารถพึ่งพาตนเองได้ จุดหมายอื่น คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเองศาสนา เชื่อชาติรักประเทศ

8. อิหม่ามออบู ฮานีฟะฮ์ (Imam Abu Hanifah) เป้าหมายการศึกษาอิสลาม คือ การสร้างประชาชาติ(อุมมะฮ์) ที่สามารถปฏิบัติตามอัลอูรอานและอัลหะดีษ สามารถพัฒนาสติปัญญา และความคิดที่สูงจนกระทั่งถึงขั้น “อิจตีฮาด”

9. อิบน์ คอลดูน (Ibnu Khaldun) เชื่อในข้อจำกัดของสติปัญญาของมนุษย์และ ผลกระทบทางลบของปรัชญาแนวความคิดต่อแนวศรัทธา อิบน์ คอลดูน ถือว่าการศึกษาเป็นสถาบัน ทางสังคมที่เติบโตขึ้นตามลำดับความต้องการของชุมชนในทัศนะของอิบน์ คอลดูน นั้น การศึกษามี เป้าหมาย 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการกระทำ (ปฏิบัติ) เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

2. ความพยายามในการแสวงหาความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส

3. เพื่อพัฒนาบุคลิกนิสัยที่ดีให้สอดคล้องกับศาสนา เพราะเรื่องที่สำคัญของ

ศาสนา

4. เพื่อสร้างความมั่นใจกับวิถีการดำเนินชีวิต

เนื่องจากอิบน์ คอลดูน เป็นนักสังคมวิทยา ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับเป้าหมาย การศึกษาจึงมุ่งไปยังการสร้างสังคมและประเทศชาติเท่านั้นได้วางเป้าหมายการศึกษาเป็นลำดับขั้น ดังนี้

อิบน์ คอลดูน ได้ใช้เป้าหมายวิชาความรู้อิสลามเป็นเป้าหมายการศึกษาอิสลามท่านได้ กล่าวว่ามี 2 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายศาสนา การศึกษาจะต้องนำไปแจกบุคคลให้รู้จักพระเจ้าของเขา และสามารถปฏิบัติ(อะมัล)การทำงานเพื่อโลกหน้าและสามารถปฏิบัติสิทธิของอัลลอฮ์ที่เป็นข้อบังคับเหนือ แจกบุคคลนั้น

เป้าหมายความรู้ กล่าวคือ สามารถนำพบบุคคลฯหนึ่งสู่ความเชี่ยวชาญ เพื่อบุคคล นั้นสามารถเผชิญชีวิตโลกนี้ได้

โดยสรุปแล้ว เป้าหมายของการศึกษาในอิสลามนั้นมีมากมาย แต่เป้าหมายสูงสุดของ การศึกษาอิสลามคือการสร้างมนุษย์เพื่อการเคารพภักดีและการเป็นผู้แทนของพระองค์บนผืนแผ่นดิน การที่มนุษย์จะเป็นบ่าวที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และเป็นผู้แทนของพระองค์ได้ ต้องเป็นมนุษย์ที่ดี และ สิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เป็นบ่าวที่ดีของพระองค์นั้นคืออิสลาม การที่จะรู้จักและเข้าใจอิสลามต้อง อาศัยการศึกษาเท่านั้น

5. อิสลามศึกษาในประเทศมาเลเซีย

บทบาทของหลักสูตรอิสลามศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย(NUM)ใน
 สังคมยุคโลกาภิวัตน์ (Ibrahim Abu Baka, Mohd Nasran Mohamad and Idris Zakaria,
 International Conference Role of Islamic studies in Post Globalization Societies.
 December 2010)

บทบาทของอิสลามศึกษาในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

บทบาทของอิสลามศึกษาในสังคมโลกาภิวัตน์สามารถรับรู้ได้จากสองคำสำคัญ คือ
 อิสลามศึกษา Islamic Studies และ Globalized Society สังคมโลกาภิวัตน์ คำว่า อิสลามศึกษา
 คือ การศึกษาที่มีพื้นฐาน หรืออ้างอิงถึงศาสนาอิสลาม และ หรือ ชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม
 ส่วนคำว่า สังคมโลกาภิวัตน์ คือมนุษย์ ที่อาศัยอยู่ในสังคมโลก ซึ่งมีรูปแบบทางการเมือง เศรษฐกิจ
 สังคมและวัฒนธรรม ที่หลากหลาย

หลักสูตรอิสลามศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย(NUM)

อิสลามศึกษาในประเทศมาเลเซีย เริ่มในทศวรรษที่ 1960 ที่ University of
 Malaya ประเทศมาเลเซีย ในเมืองกัวลาลัมเปอร์ เป็นภาควิชาอิสลามศึกษาในคณะศิลปศาสตร์
 โดยมีคอร์สอิสลามศึกษา อิสลามศึกษา กฎหมาย สังคมประวัติศาสตร์ครอบคลุมคลาสสิก ยุคกลาง
 และทันสมัย อารยธรรมอิสลาม อัลกุรอาน และนิติศาสตร์อิสลาม
 ในเดือนพฤษภาคม ปี 1970 รัฐบาลมาเลเซียได้ก่อตั้ง มหาวิทยาลัยคิงซันมาเลเซีย
 (University Kebangsaan Malaysia) เริ่มเปิดสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ในระดับปริญญาตรี เมื่อปี
 1970 เมื่อได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย และคณะอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในสามคณะแรกเริ่ม อีกสองคณะ
 คือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปริญญาตรี ได้เปิดสอน
 ในสองสาขา คือ อูซูลุดดีน (อิสลามศึกษา) และ สาขาวิชาชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม)

ในปี 1970 คณะอิสลามศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย เริ่มก่อตั้งด้วย
 สองสาขา และ หน่วยภาษาอาหรับ Arabic unit ในปี 1970 ต่อมาสาขาอาหรับศึกษาและ อารยธรรม
 อิสลาม ได้จัดตั้งขึ้น ในปี 1974 และ ในปี 1979 สองสาขาใหม่ได้เปิดสอน คือ สาขาวิสัยทัศน์และ
 ความเป็นผู้นำในอิสลาม (Department of Islamic Mission and Leadership) และสาขา
 การศึกษาอัลกุรอานและประเพณี (Department of The Koranic and Tradition Studies)
 ปัจจุบัน ทั้งห้าสาขา ได้เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา กระทรวงการศึกษา Ministry
 of Higher Education คือผู้กำหนดจำนวนนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของคณะนี้ แต่ทางกระทรวง
 ไม่ได้กำหนดสัดส่วนจำนวนนักศึกษาที่เป็นชาวมาเลเซียและชาวต่างชาติ นอกจากนี้ ทางกระทรวงยัง
 ส่งเสริมให้ทางคณะ รับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มมากกว่าระดับปริญญาตรี ให้สอดคล้องตามที่
 เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการวิจัย

หนังสือพิมพ์ออนไลน์ the Star online วันศุกร์ที่ 20 ตุลาคม 2006 รมต.ว่าการกระทรวง Higher Education จะสรรหาทุนสนับสนุนเพิ่มเติมประมาณ หนึ่งร้อยล้านบาท ให้แก่สี่มหาวิทยาลัย แห่งการวิจัย ของมาเลเซีย ในต้นปี 2007 เพื่อสนับสนุนในด้านการวิจัย การพัฒนา และกิจกรรมทางการค้า มหาวิทยาลัยทั้งสี่แห่ง ได้แก่ Universiti Sains Malaysia (USM), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) หรือ National University of Malaysia (NUM), University of Malaya (UM) และ Universiti Putera Malaysia (UPM).

ในเดือนตุลาคม 2010 นักศึกษาที่ลงทะเบียนในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาในคณะอิสลามศึกษาแห่งนี้ มีจำนวนรวมทั้งหมด 1731 คน ประกอบด้วย นักศึกษาปริญญาตรี 1047 คน นักศึกษาปริญญาโท 503 คน และปริญญาเอก 181 คน ในขณะที่คณาจารย์ในคณะนี้มีทั้งหมด 102 คน โดยมีสัดส่วนเฉลี่ย คือผู้สอน 1 คน ต่อ น.ศ. 16 คน

มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ได้เปิดสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ซึ่งหลักสูตรทั้งสองระดับมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกาภิวัตน์ ในด้านคุณภาพ การเข้าถึง ความหลากหลาย ความเป็นสากล การวิจัย การผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้

1. คุณภาพของหลักสูตร (Program) ทางวิชาการ (การสอน) และการบริการ มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ได้ทำการปรับปรุงและรักษาระดับของหลักสูตรด้านวิชาการ รวมถึงหลักสูตรอิสลามศึกษา อยู่ภายใต้สององค์กรภายนอก คือ Malaysian Qualification Agency (MQA) and SIRIM Berhad เพื่อดูแลทางด้านคุณภาพของหลักสูตรทางวิชาการและการบริการ

2. การเข้าถึงและความหลากหลาย มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ยินดีต้อนรับนักศึกษาชาวมาเลเซียและชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาในระดับปริญญาตรี ในคณะอิสลามศึกษาทั้งห้าสาขา นักศึกษาชาวต่างชาติระดับปริญญาโทและปริญญาเอก มาจากประเทศแถบอาหรับ เช่น ลิเบีย จอร์แดน ปาเลสไตน์ และประเทศอื่นๆ เช่น อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ อินโดนีเซีย และ ไทย ในปี 2009 มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับเจตคติของบัณฑิตที่จบการศึกษาใน ปีการศึกษา 2008/2009 ที่มีต่อหลักสูตรทางวิชาการของสถาบัน และตำแหน่งการจ้างงานของบัณฑิต ในปี 2009 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บัณฑิตมีเจตคติที่ดี และให้คะแนนในระดับ A-(A ลบ)

3. ความเป็นสากล มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย มีความเป็นสากลของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิจัย เช่น ในปี 2008 มีการจัดประชุมและสัมมนาในระดับนานาชาติหลายครั้งในประเทศมาเลเซียและต่างประเทศ ที่ได้รับการเข้าร่วมจากคณาจารย์ และจากคณะอิสลามศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย

4. การผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้ มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ได้ผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้ ผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ บทของหนังสือ บทความและบทวิจารณ์หนังสือใน

journal การจัดประชุม สัมมนา และสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น ในปี 2008 งานวิจัยของคณาจารย์และนักวิจัยของคณะนี้ได้รับการบันทึกและตีพิมพ์ในรายงานของคณะ ประจำปี 2008

5. วิจัย หลังจากที่มีมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ได้รับการประกาศให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการวิจัยของมาเลเซีย ในปลายปี 2006 และได้รับทุนสนับสนุนเพิ่มเติมจากกระทรวง Higher Education เมื่อต้นปี 2007 คณาจารย์ ทางด้านอิสลามศึกษาจึงจำเป็นต้องเน้นทำวิจัยมากขึ้น

สถาบันอุดมศึกษา ในประเทศมาเลเซีย

คณะอิสลามศึกษา University Kebangsaan Malaysia (UKM)

วิสัยทัศน์

คณะอิสลามศึกษามีความมุ่งมั่นที่จะก้าวไปข้างหน้า เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความศรัทธา (อีมาน), ความยำเกรง (ตักวา), ความรู้ (อิลม), จริยธรรม (อัคลาค), ความคิดสร้างสรรค์ (ครีเอทีฟ) สู่วิทยาศาสตร์ที่เป็นเลิศทางสากล

พันธกิจ

จะเป็นคณะที่ดำรงไว้ซึ่งอริปไตยของอิสลามศึกษาและองค์ความรู้แห่งศาสตร์อิสลามสู่ความเป็นสากลในระดับประเทศและนานาชาติ

คณะอิสลามศึกษา University Malaysia (UM)

วิสัยทัศน์

เพื่อความก้าวหน้าด้านอิสลามศึกษา ตามแบบอย่างองค์ความรู้ของอิสลามและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยผ่านกระบวนการวิจัยและการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อประเทศชาติและมวลมนุษยชาติ

พันธกิจ

จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ดีที่สุดเลิศระดับอุดมศึกษาด้านอิสลามศึกษาทั้งในระดับประเทศและในระดับภูมิภาค ในด้านการวิจัยการเรียนการสอนและการให้คำปรึกษา

คณะอิสลามศึกษา University Kebangsaan Malaysia (UKM) และคณะอิสลามศึกษา University Malaysia (UM) มีลักษณะคล้ายกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวคือ เป็นคณะอิสลามศึกษาคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยมีการเรียนการสอนวิชาสามัญด้วย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในประเด็นที่ว่า บทบาทของสถาบันอุดมศึกษา หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไว้หลายเรื่อง ซึ่งจะนำเสนอไว้ตามลำดับดังนี้

ปานทิพย์ ผดุงศิลป์ (2534) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ภารกิจของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ ที่มีต่อการปฏิบัติภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งพบว่า สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เน้นการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ในด้านการวิจัยสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีการวิจัยในสาขาเกษตรศาสตร์มากที่สุด และผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มุ่งเน้นการบริการทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในรูปแบบของการยกระดับคุณภาพชีวิตในรูปแบบของการสอน การอบรม ส่วนภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จัดมากที่สุด คือ กิจกรรมประเภทส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ในรูปแบบของการจัดงานประเพณี จัดประกวดแข่งขัน อุปสรรคและปัญหาของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในการดำเนินภารกิจ พบว่ามีปัญหาเหมือนกัน คือ ระบบโครงสร้างและการบริหารงานของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนบุคลากรที่สนใจในกิจกรรมต่างๆ และข้อจำกัดในเรื่องของอาคารสถานที่

ภัทรฤดี สุพัฒน์โสภณ (2535) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยศึกษาบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยไทย 4 ด้าน คือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทำบทบาทด้านการสอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ บริการทางวิชาการแก่สังคม วิจัย สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามลำดับในด้านการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่ทำในลักษณะที่เป็นการผลิตชุดวิชาหรือชุดการสอนมากที่สุด ด้านการวิจัย อาจารย์ทำวิจัยตามความสนใจมากที่สุด ด้านบริการทางวิชาการแก่สังคม อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นวิทยากรฝึกอบรม บรรยาย อภิปราย ประชุม สัมมนา ให้แก่หน่วยงานภายนอก ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำ สำหรับกลุ่มอาจารย์ที่ทำ จะทำในลักษณะเข้าร่วมกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัยจัด

สุธรรม อารีกุล (2541) ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการปฏิบัติภารกิจด้านศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือ มหาวิทยาลัยมุ่งให้ความผสมกลมกลืนศิลปวัฒนธรรมไทยกับนานาชาติ สถาบันอุดมศึกษา มุ่งในการอนุรักษ์และถ่ายทอดสังคัมวัฒนธรรมไทย ส่วน วิทยาลัย มุ่งในการอนุรักษ์สังคัมวัฒนธรรมไทย ซึ่งทั้งสามระบบมีจุดเน้นที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. มีนโยบายเป็นเอกภาพ มีเป้าหมายหลักของชาติเป็นเป้าหมายเดียวกัน เป้าหมายรอง และภารกิจหลักในการผลิตกำลังคนที่แตกต่างกัน

2. มีคลังแห่งความรู้และจุดเน้นแห่งการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกัน

3. มีหลักสูตรที่มีความหลากหลายรับใช้สังคมที่แตกต่างกัน แต่สามารถต่อเนื่องกันได้

4. มีเครือข่ายเชื่อมโยงพึงพาอาศัยทรัพยากรซึ่งกันและกันหรือใช้ร่วมกันได้

สุชาติ ทอศุผล (2535) ได้ศึกษาเรื่องงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่ากลุ่มผู้ตอบส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญในงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาก การรับรู้ในเรื่องนโยบายด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนมีความชัดเจนพอสมควร และส่วนใหญ่รับรู้ว่าการดำเนินงาน การประสานงาน การจัดองค์กรรูปแบบการให้บริการ และการติดตามผลของงานบริการวิชาการแก่ชุมชนแตกต่างกันตามความสนใจและความถนัดของหน่วยงานนั้นๆ โดยให้บริการในหลายๆรูปแบบ และเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินการจัดโครงการบริการวิชาการในด้านต่างๆ ผู้ตอบส่วนใหญ่ได้ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะว่า ควรจะมีหน่วยงานกลางในการจัดหาแหล่งทุนจากภายในและนอกประเทศ เพื่อสนับสนุนผู้ที่จัดทำโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานการวางแผนดำเนินงาน ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้จัดทำโครงการบริการวิชาการ เช่น ในการจัดเตรียมเอกสาร พิมพ์เอกสาร ยานพาหนะ อำนวยความสะดวกในเรื่องบ้านพักรับรองให้เพียงพอ และควรเป็นศูนย์รวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคลากรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ให้ความสนใจในด้านนี้ มีข้อมูลเกี่ยวกับผลงานวิจัย หรือผลงานอื่นๆ ด้านบริการวิชาการแก่ชุมชน ที่อาจารย์ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ทำไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานด้านการบริการวิชาการต่อไป ซึ่งจะช่วยให้งานบริการวิชาการต่อไป ซึ่งจะช่วยให้งานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุรีย์พร พานิช (2535) ศึกษาแนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีการจัดโครงการบริการวิชาการให้แก่กลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจและกลุ่มนักธุรกิจ มากกว่ากลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชนบท ทั้งจัดรูปแบบของการให้บริการในลักษณะของการฝึกอบรม จัดสัมมนา โดยใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยมากกว่าการไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้สู่ท้องถิ่นชนบท ส่วนแนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการ ได้แก่ มีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน มีการจัดโครงการบริการวิชาการในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่นในการให้บริการ มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น เนื้อหาของการให้บริการเป็นลักษณะของการศึกษาต่อเนื่อง เน้นวิชาการ

และทักษะทางวิชาชีพที่สูงขึ้น ลักษณะการดำเนินงานเป็นทีม มีการสนับสนุนทางด้านงบประมาณเพิ่มขึ้น มีการสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้แก่บุคลากรผู้ให้บริการ

บุญนำ ปานขำ (2543) ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การวิจัยรายกรณี สถาบันราชภัฏเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า สถาบันราชภัฏเพชรบุรีได้ยึดปรัชญาและบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 เป็นหน้าที่หลักในการดำเนินงานของสถาบันใน 6 บทบาท อันได้แก่ บทบาทด้านให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพในท้องถิ่น บทบาทด้านการวิจัย บทบาทด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม บทบาทด้านการปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีในท้องถิ่น บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และบทบาทด้านการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครูในท้องถิ่น สถาบันได้ดำเนินงาน ใน 5 บทบาทตามแผนงานของสถาบัน ยกเว้นบทบาทด้านการปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีในท้องถิ่น โดยมีการดำเนินงานลดหลั่นแตกต่างกันไป ในฐานะที่เป็นสถาบันวิชาการชั้นสูงที่พัฒนามาจากสถาบันการผลิตครู จึงส่งผลให้สถาบันดำเนินงานในบทบาทด้านให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพในท้องถิ่น และบทบาทด้านการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครูในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ บทบาทด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม และบทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งมีการดำเนินงานในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทด้านการวิจัย เป็นบทบาทที่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่บทบาทด้านการปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีในท้องถิ่นนั้นขณะนี้ยังไม่มี การดำเนินงานที่ชัดเจน

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และ อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2549) ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมและค่านิยมของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า

1. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมวัฒนธรรมและค่านิยมมีสี่ด้านคือ ด้านการจัดหลักสูตรและการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน และด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อาจารย์และนักศึกษาเห็นด้วยว่าสถาบันอุดมศึกษาปฏิบัติทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการจัดหลักสูตรและการสอนอยู่ในระดับมาก

2. การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสันทนาการ ด้านนันทนาการ ด้านคหกรรม และด้านวัฒนธรรม ทำให้นักศึกษาเกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

3. การส่งเสริมค่านิยมประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับชาติ ค่านิยมเกี่ยวกับ สังคม และค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทั้งอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และโดยรวมปรากฏว่าค่านิยมได้รับอิทธิพลทางตรงจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากที่สุดถึงร้อยละ 68 ส่วนการจัด

หลักสูตรและการสอนมีอิทธิพลทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรการบริการชุมชน การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรมโดยรวมร้อยละ 58.90 ส่วนวัฒนธรรมได้รับ อิทธิพลทางตรงจากการ จัดหลักสูตรและการสอนมากที่สุดถึงร้อยละ 37 รองลงมาเป็น อิทธิพลทางตรงจากการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 36 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก การวิจัย โดยผ่านตัวแปรการบริการ วิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สำหรับบทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริการ วิชาการแก่ชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือการวิจัย ทั้งยังมีอิทธิพล ทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรด้าน การบริการวิชาการแก่ชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใน บทบาทด้านการสอน บทบาทด้านการวิจัย บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน บทบาทด้านการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ บทบาทด้านการชี้นำสังคม บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย และบทบาทด้านการตัดสินใจส่งสัยในหลักการอิสลาม
2. เพื่อประมวลแนวทางการพัฒนาบทบาทวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำถามในการวิจัย

1. บทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาบทบาทวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นอย่างไร

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบบทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในด้าน บทบาทด้านการสอน บทบาทด้านการวิจัย บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน บทบาทด้านการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ บทบาทด้านการชี้นำสังคม บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย และบทบาทด้านการตัดสินใจส่งสัยในหลักการอิสลาม
2. ได้ข้อมูลในการพัฒนาบทบาทและภารกิจของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อใช้ในการบริหารงาน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาทของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อันได้แก่ บทบาทในด้านต่อไปนี้

- 1.1 บทบาทด้านการสอน
- 1.2 บทบาทด้านการวิจัย
- 1.3 บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน
- 1.4 บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- 1.5 บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้
- 1.6 บทบาทด้านการขึ้นนำสังคม
- 1.7 บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย
- 1.8 บทบาทด้านการตัดสินใจส่งสัยในหลักการอิสลาม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ข้าราชการ และหน่วยงานเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา (ผู้ที่เคยมาร่วมอบรม ประชุม และสัมมนา ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา) โดยเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มละ 50 คน รวมทั้งหมด 200 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- เป็นหัวหน้าองค์กรระดับตำบลขึ้นไป
- มีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา ไม่น้อยกว่า 4 ปี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการเจาะจงตามหลักเกณฑ์และคุณสมบัติ ดังนี้

- มีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา (ผู้ที่เคยมาร่วมอบรม ประชุม และสัมมนา ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา) ไม่น้อยกว่า 4 ปี
- เป็นบุคลากรภายในวิทยาลัยอิสลามศึกษา 2 คน และบุคลากรภายนอก วิทยาลัยอิสลามศึกษา 3 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทด้านการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานหรือการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับวิทยาการอิสลาม รวมไปถึงการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และการดำเนินการให้เกิดคุณลักษณะบัณฑิต เพื่อให้สำเร็จเป็นบัณฑิตสู่สังคมต่อไป

บทบาทด้านการวิจัย หมายถึง การดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา ค้นคว้าวิจัย การจัดทำมีการเผยแพร่หรือนำเสนอผลงานวิจัย ตลอดจนการให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานภายนอก ที่เกี่ยวกับวิทยาการอิสลาม

บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมโดยนำความรู้เผยแพร่แก่ชุมชนหรือสังคม เช่น การจัดประชุม ฝึกอบรม การสัมมนาทางวิชาการ ฯลฯ รวมถึงความร่วมมือให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยงานภายนอก ที่เกี่ยวกับศิลปวิทยาการอิสลาม

บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินการหรือ การส่งเสริม ให้ชุมชนและสังคมมีความเข้าใจ และสามารถธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรม ตลอดจนการเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม

บทบาทด้านการเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ หมายถึง การเปิดเป็นศูนย์รวมความรู้ เผยแพร่และบริการข้อมูล มีหนังสือและตำราเกี่ยวกับอิสลามศึกษา ให้ค้นคว้าใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการสืบค้นข้อมูล เช่น เว็บไซต์ แพลนเน็ต

บทบาทด้านการขึ้นนำสังคม หมายถึง การเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน การผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนในด้านต่างๆ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ และการเสนอแนวทางวิธีการในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

บทบาทด้านการติดตาม วิเคราะห์ เติบโต หมายถึง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงที่สะท้อนสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม การจัดกิจกรรม สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม

บทบาทด้านการตัดสินข้อสงสัยในหลักการอิสลาม หมายถึง การดำเนินการพิจารณาตัดสิน และให้ความเห็นในข้อสงสัย โดยใช้หลักการอิสลามร่วมมือกับองค์กรอิสลาม ภายในประเทศและต่างประเทศ ในการวินิจฉัย ชี้ขาด ตัดสินและตีความในประเด็นทางศาสนาที่มีความเห็นแตกต่างกัน